

G R E T A

Grupi i Ekspertëve për Masat
kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore

GRETA(2015)37

Raport për përputhshmërinë e Kosovës* me standardet e Konventës së Këshillit të Evropës për Masat kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore

Miraturar më 22 dhjetor 2015
Publikuar më 12 prill 2016

* Të gjitha referencat ndaj Kosovës, qoftë për territorin, institucionet ose popullsinë, në këtë tekst, do të kuptohen në përputhje të plotë me Rezolutën e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara nr. 1244 dhe pa paragjykuar statusin e Kosovës.

Përmbajtja e lëndës

I. Hyrje	4
II. Korniza kombëtare në fushën e masave kundër trafikimit të qenieve njerëzore në Kosovë*	5
1. Informacion i përgjithshëm për situatën aktuale në fushën e trafikimit të qenieve njerëzore në Kosovë*	5
2. Informacion i përgjithshëm për kornizën ligjore dhe të politikave në fushën e masave kundër trafikimit të qenieve njerëzore	6
a. Kuadri ligjor.....	6
b. Strategjitë Kombëtare dhe Planet e Veprimit.....	6
3. Informacion i përgjithshëm për kornizën institucionale për veprim kundër trafikimit me njerëz	8
a. Koordinatori Kombëtar Kundër Trafikimit.....	8
b. Grupi punues ndërinstitucional kundër trafikimit me njerëz dhe Autoriteti Kombëtar kundër Trafikimit me Njerëz	8
c. Drejtoria e Policisë kundër Trafikimit me Njerëz e Kosovës*	9
d. Ministria e Punës dhe Mirëqënies Sociale	10
e. Zyra e Prokurorit të Shtetit	10
f. OJQ-të, aktorë të tjerë të shoqërisë civile dhe organizatat ndërkombëtare.....	11
III. Përputhshmëria e Kosovës* me standardet e Konventës për Masat kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore të Këshillit të Evropës	12
1. Koncepte dhe përkufizime bazë të përfshira në Konventë	12
a. Qasja e veprimit kundër trafikimit të qenieve njerëzore bazuar në të drejtat e njeriut	12
b. Përkufizimi i “trafikimit të qenieve njerëzore” dhe “viktimit të trafikimit me njerëz” në të drejtën e Kosovës*	13
i. Përkufizimi i “trafikimit të qenieve njerëzore”	13
ii. Përkufizimi i “viktimit të trafikimit të qenieve njerëzore”	15
c. Qasja gjithëpërfshirëse ndaj veprimit kundër trafikimit të qenieve njerëzore, koordinimi i të gjithë aktorëve dhe veprimeve dhe bashkëpunimi ndërkombëtar	16
i. Qasja gjithëpërfshirëse dhe koordinimi	16
ii. Trajnimi i profesionistëve përkatës	18
iii. Mbledhja e të dhënave dhe kërkimi	19
iv. Bashkëpunimi ndërkombëtar	20
2. Masat e synuara për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore	21
a. Masat për rritjen e ndërgjegjësimit dhe dekurajimin e kërkesës	21
b. Iniciativat sociale, ekonomike dhe të tjera për grupet e cenushme ndaj trafikimit të qenieve njerëzore.....	22
c. Masat kufitare për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore dhe masat për mundësimin e migracionit të ligjshëm.....	24
d. Masat për të siguruar cilësinë, sigurinë dhe integritetin e dokumenteve të udhëtimit dhe të identitetit	24
3. Masat për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore	24
a. Identifikimi i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore	24
b. Ndihma për viktimat	27
c. Periudha e rimëkëmbjes dhe reflektimit.....	31
d. Lejet e qëndrimit	32
e. Kompensimi dhe dëmshpërblimi ligjor.....	32
f. Riatdhesimi dhe kthimi i viktimave.....	34
4. E drejta penale thelbësore, hetimi, ndjekja penale dhe e drejta procedurale	35

---

a. E drejta penale thelbësore	35
b. Mosdënimi i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore	37
c. Hetimi, ndjekja penale dhe e drejta procedurale.....	38
d. Mbrojtja e viktimave dhe dëshmitarëve	40
Shtojcë I: Lista e propozimeve të GRETA-s	42
Appendix II: List of public bodies and intergovernmental and non-governmental organisations with which GRETA held consultations	47
Komentet e Qeverisë.....	48

I. Hyrje

1. Pas një kërkesë nga autoritetet e Kosovës* në Këshillin e Evropës për të kryer një vlerësim të kuadrit legjislativ, institucional dhe të politikave në fushën e masave kundër trafikimit të qenieve njerëzore në Kosovë, u krijua në vitin 2014 projekti VC/3036 “Përforcimi i luftës kundër trafikimit të qenieve njerëzore në Kosovë* përmes aplikimit të metodologjisë dhe instrumenteve të GRETA-s. Objektivi i projektit është përforcimi i kapaciteteve institucionale të Kosovës* për të parandaluar dhe luftuar trafikimin e qenieve njerëzore në përputhje me standardet e Konventës së Këshillit të Evropës për Masa kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore (“Konventa”), përmes një vlerësimi të thellë dhe rekomandimeve për përmirësimin dhe harmonizimin e reformave në këtë fushë. Projekti është hartuar që të përdorë metodologjinë dhe instrumentet e GRETA-s për ta udhëzuar Kosovën* në zhvillimin e legjislationit, politikave dhe praktikave të saj në këtë fushë, duke kontribuar kështu për ndërtimin e kapaciteteve të Kosovës* për të parandaluar dhe për t’ju përgjigjur trafikimit të qenieve njerëzore.

2. Për përgatitjen e këtij raporti, GRETA ka përdorur të njëjtën metodologji si metodologjinë e përdorur për vlerësimin e zbatimit të Konventës nga shtetet anëtare. Si hap i parë, autoriteteve të Kosovës* iu dërgua një pyetësor më 26 shtator 2014, i modeluar bazuar në “Pyetësorin për vlerësimin dhe zbatimin e Konventës së Këshillit të Evropës për Masat kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore nga Palët – raundi i parë”. Autoritetet e Kosovës* i dërguan përgjigjet e pyetësorit më 16 janar 2015. Me synimin e plotësimit të informacionit që është dhënë në përgjigje të pyetësorit, GRETA organizoi një vizitë vlerësuese në Kosovë* nga data 7 deri më 10 prill 2015. Vizita u krye nga delegacioni i mëposhtëm:

- Znj. Alina Brașoveanu, anëtare e GRETA-s;
- Z. Ryszard Piotrowicz, anëtar i GRETA-s;
- Znj. Petya Nestorova, Sekretare Ekzekutiv i Konventës për Masat kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore.

3. Gjatë vizitës, delegacioni i GRETA-s organizoi takime me Ministrin e Punëve të Brendshme, Z. Skender Hyseni, Zëvendësministrin e Punëve të Jashtme, Z. Petrit Selimi, dhe zyrtarë nga ministri të ndryshme dhe institucione të tjera publike (shih Shtojcën II). Më tej, delegacioni u takua me deputetë të Parlamentit. Takimet u organizuan në frymën e një bashkëpunimi të ngushtë.

4. Delegacioni i GRETA-s organizoi takime të veçanta me përfaqësues të organizatave jo qeveritare (OJQ), Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për Refugjatët (UNHCR), Organizatës për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE), dhe Misionit të Sundimit të Ligjit të BE-së në Kosovë* (EULEX). GRETA u është mirënjohëse të gjithëve për informacionin që iu vu në dispozicion.

5. Më tej, në kuadër të vizitës, delegacioni i GRETA-s vizitoi strehën për viktimat e trafikimit në Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale, qendrën e rehabilitimit për viktimat e trafikimit të drejtuar nga OJQ-ja Qendra për Mbrojtjen e Viktimave dhe Parandalimin e Trafikimit të Qenieve Njerëzore (PVPT), dhe strehën për fëmijët, të menaxhuar nga OJQ-ja Shpresë për Shtëpi (SDSF).

6. GRETA u është mirënjohëse për ndihmën e dhënë personave të kontaktit të caktuar nga autoritetet e Kosovës* për t’u ndërlidhur me GRETA-n, Z. Naim Muja, Shef i Sekretariatit të Strategjive në Ministrinë e Punëve të Brendshme, dhe Znj. Zana Mehmetaj, Oficere e Lartë e Këshillit të Evropës, Departamenti i Organizatave Ndërkombëtare, Ministria e Punëve të Jashtme.

---

* Të gjitha referencat ndaj Kosovës, qoftë për territorin, institucionet ose popullsinë, në këtë tekst, do të kuptohen në përputhje të plotë me Rezolutën e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara nr. 1244 dhe pa paragjykuar statusin e Kosovës.

7. Ky raport merr parasysh përgjigjen zyrtare që autoritetet e Kosovës* i kanë dhënë pyetësorin, informacionin e marrë gjatë vizitave me zyrtarët, përfaqësuesit e shoqërisë civile dhe organizatat ndërkombëtare, si dhe informacion tjetër të mbledhur nga GRETA. Në rekomandimet e saj, GRETA ka ndjekur përdorimin e tri foljeve të ndryshme - "bëj thirrje", "mendon" dhe "fton" – të cilat u përkojnë niveleve të ndryshme të urgjencës për masat e rekomanduara për ta sjellë legjislacionin dhe/ose praktikën në përputhje me Konventën. GRETA përdor foljen "bëj thirrje" kur vlerëson se legjislacioni ose politikat nuk janë në përputhje me Konventën, ose kur konstaton se pavarësisht pranisë së dispozitave ligjore dhe masave të tjera, mungon zbatimi i detyrimeve kyçe të Konventës. Në situata të tjera, GRETA "mendon" se është e nevojshme të bëhen përmirësime të mëtejshme për të përmbushur tërësisht detyrimin e Konventës. Duke "e ftuar" vendin të ndjekë përpjekjet e veta në një fushë të caktuar, GRETA pranon që autoritetet janë në drejtimin e duhur.

8. Drafti i këtij raporti u miratua nga GRETA në takimin e organizuar më 17 qershor 2015 dhe iu dërgua autoriteteve të Kosovës* për komente më 10 korrik 2015. Pas marrjes së komenteve të autoriteteve më 15 shtator 2015, GRETA e miratoi këtë raport përfundimtar, i cili iu dërgua autoriteteve të Kosovës* më 22 dhjetor 2015. Autoritetet i ofruan komentet e tyre përfundimtare për raportin përfundimtar të GRETA-s më 22 janar 2016.

II. Korniza kombëtare në fushën e masave kundër trafikimit të qenieve njerëzore në Kosovë*

1. Informacion i përgjithshëm për situatën aktuale në fushën e trafikimit të qenieve njerëzore në Kosovë*

9. Sipas autoriteteve të Kosovës*, ndërsa në fillim të viteve 2000 shumica e viktimave të identifikuar të trafikimit të qenieve njerëzore (THB) vinin nga Republika e Moldavisë, Rumania, Rusia, Ukraina dhe Shqipëria, që nga viti 2008 numri i viktimave të huaja ka rënë në mënyrë drastike. Në të njëjtën kohë, trafikimi i brendshëm (dmth brenda Kosovës*) është rritur dhe aktualisht njihet si lloji kryesor i trafikimit. Sipas statistikave zyrtare, numri i viktimave të identifikuar ishte 39 në vitin 2011, 54 në vitin 2012, 52 në 2013 dhe 42 në vitin 2014. Shumica e viktimave të identifikuar ishin nga Kosova*. Në periudhën 2011-2014 janë numëruar në total 42 viktimave të huaja të trafikimit të qenieve njerëzore (23 nga Republika e Moldavisë, 13 nga Shqipëria, pesë nga Serbia dhe një nga Rumania). Pjesa më e madhe e viktimave të identifikuar në periudhën 2011-2014 ishin gra dhe vajza të trafikuar për qëllime shfrytëzimi seksual. Numri i burrave të trafikuar për qëllime të shfrytëzimit për punë ishte një në vitin 2011, katër në vitin 2012, dy në vitin 2013 dhe tre në vitin 2014. Femijët përbënin 44% të viktimave të identifikuar të trafikimit në periudhën 2013-2014. GRETA u informua se shfrytëzimi i femijëve për lypje të detyruar dhe forma të tjera të punës së detyruar thuhet se është tendencë në rritje. Megjithatë, statistikave zyrtare të viktimave të identifikuar nuk e reflektojnë këtë prije.

10. Në muajt përpara vizitës së GRETA-së, vlerësohet që rreth 50 000 deri në 60 000 njerëz janë larguar nga Kosova*, kryesisht përmes rajonit kufitar mes Serbisë dhe Hungarisë, drejt vendeve të BE-së dhe, ndërsa është e qartë se shumica e tyre janë larguar duke u mbështetur tek vetja ose me ndihmën e kontrabanduesve të migrantëve, por nuk dihet se sa është shifra e personave të trafikuar.

2. Informacion i përgjithshëm për kornizën ligjore dhe të politikave në fushën e masave kundër trafikimit të qenieve njerëzore

a. Kuadri ligjor

11. Legjislacioni i Kosovës* në fushën e masave kundër trafikimit të qenieve njerëzore ka evoluar me kalimin e viteve. Kodi Penal (KP) i miratuar në vitin 2012 penalizon trafikimin e qenieve njerëzore sipas nenit 171 (trafikimi me njerëz). Dispozitat të tjera të KP-së që lidhen me këtë çështje janë neni 172 (fshehja e dokumenteve të identifikimit të viktimave të skllavërisë ose trafikimit me njerëz), dhe neni 169 (skllavëria, kushtet e ngjashme me skllavërinë dhe puna e detyruar). Më tej, në shtator të vitit 2013 hyri në fuqi një ligj gjithëpërfshirës kundër trafikimit, Ligji Nr 04 / L-2018 "Për Parandalimin dhe Luftimin e Trafikimit me Njerëz dhe Mbrojtjen e Viktimave të Trafikimit"¹. Ligji përcakton autoritetet e përfshira në luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore dhe përgjegjësitë e tyre, kompetencat e Koordinatorit Kombëtar Antitrafik, si dhe rolin e sektorit joqeveritar. Ai përmban dispozita në fushën e hetimit dhe ndjekjes penale, ndihmës dhe mbrojtjes së viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore, parandalimit të trafikimit të qenieve njerëzore (me një kapitull të veçantë mbi trafikimin e fëmijëve), kompensimit të viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore, dhe të bashkëpunimit.

12. Akte të tjera të brendshme të lidhura me mbrojtjen dhe ndihmën e viktimave të qenieve njerëzore janë:

- Kodi i Procedurës Penale i vitit 2013, veçanërisht neni 63 (përfaqësuesi i të dëmtuarit), neni 122 (marrja dhe ruajtja e të dhënave apo provave nga dëshmitarët), neni 133, paragrafi 4 (kërkimi i deklaratës në procedurë paraprake), neni 136, paragrafi 4 (deklarata e ekspertit), dhe neni 149 (mundësia hetuese e veçantë);
- Ligji nr. 02/L-17 "Për shërbimet sociale dhe familiare", i ndryshuar dhe i plotësuar nga Ligji nr. 04/L-081, i cili përfshin viktimat e trafikimit në kategoritë e mbrojtjes sociale;
- të reflektimit dhe lejet e qëndrimit për viktimat e trafikimit.

13. Përsa i përket legjislacionit dytësor, aktet e mëposhtëve lidhen me antitrafikimin:

- Procedurat Standarde të Operimit për personat e trafikuar në Kosovë* (miratuar në vitin 2008 dhe ndryshuar në vitin 2013);
- Standardet Minimale të Kujdesit për Viktimat e Trafikimit (miratuar në vitin 2010);
- Udhëzimi Administrativ Nr. 01/2014 për identifikimin e hershëm të viktimave të trafikimit me njerëz nga shërbimet konsullore, policia kufitare dhe Inspektorati i Punës, miratuar nga Qeveria e Kosovës* më 21 mars 2014.

b. Strategjitë Kombëtare dhe Planet e Veprimit

14. Eksperienca e fituar nga zbatimi i Strategjisë Kombëtare dhe Planit Kombëtar të Veprimit kundër Trafikimit me Njerëzit 2008-2011, shërbeu si bazë për hartimin e Strategjisë Kombëtare dhe Planit të Veprimit pasardhës për periudhën 2011-2014, të cilët u miratuan në gusht të vitit 2011. Hartimi i tyre erdhi si rezultat i një qasjeje përfshirëse pjesëmarrëse dhe përfshiu institucionet publike, OJQ-të vendase dhe të huaja, si dhe partnerët ndërkombëtarë.

¹ Fletorja Zyrtare e Republikës së Kosovës nr. 34, 4 shtator 2013.

15. Strategjia 2011-2014 adresonte katër fusha kryesore: parandalimin e trafikimit me njerëzit njerëzore; mbrojtjen dhe mbështetjen e viktimave dhe dëshmitarëve; hetimin dhe ndjekjen e veprave të trafikimit; dhe mbrojtjen e fëmijëve. Për secilën nga këto fusha identifikoheshin qëllimet strategjike dhe objektivat specifike (p.sh. rritja e ndërgjegjësimit publik, parandalimi përmes edukimit, trajtimi i problemit të braktisjes shkollore, ndërtimi i kapaciteteve të aktorëve shtetërore dhe të OJQ-ve, përmirësimi i identifikimit dhe referimit të viktimave të trafikimit, ri-integrimi i qëndrueshëm i viktimave të trafikimit, përmirësimi i metodave të hetimit, rritja e kapaciteteve institucionale, bashkëpunimi me shtetet e tjera dhe organizatat ndërkombëtare, në veçanti Interpol-in, Europol-in dhe Eurojust-in, me qëllim kryerjen e hetimeve të përbashkëta, trajnimin i policëve, prokurorëve dhe gjyqtarëve, zbatimin e procedurave për konfiskimin e aseteve të trafikantëve). Plani i Veprimit që plotëson Strategjinë përfshin afate kohore për zbatimin e aktiviteteve të ndryshme, agjencitë dhe partnerët zbatuesë, si dhe buxhetet përkatëse.

16. Për sa i përket fëmijëve, në Strategji theksohej se Qeveria ishte shumë e shqetësuar me trendin në rritje të trafikimit të fëmijëve², për të gjitha format e shfrytëzimit, por sidomos për shfrytëzim seksual, dhe kjo është arsyeja pse parandalimi i trafikimit të fëmijëve është parë si një ndër sfidat dhe prioritetet kryesore. Strategjia konfirmoi parimet e respektimit të të drejtave të fëmijës, interesin më të lartë të fëmijës, mosdiskriminimin, respektin për pikëpamjet e fëmijës dhe të drejtën e informimit, dhe parashikonte përmirësimin e identifikimit të hershëm dhe referimin e fëmijëve viktimë, si dhe rritjen e ndërgjegjësimit të shoqërisë për trafikimin e fëmijëve.

17. Në kohën e vizitës së vlerësimit të GRETA-së, ishte në proces miratimi i një Strategjie Kombëtare Kundër Trafikimit me Njerëz dhe i Planit i Veprimit për periudhën 2015-2019. Në hartimin e Strategjisë së re ishin përfshirë një gamë e gjerë aktorësh, duke përfshirë edhe aktorët e shoqërisë civile dhe të organizatave ndërkombëtare. Drafti final i Strategjisë u hartua me financim nga Agjencia Gjermane për Bashkëpunim Ndërkombëtar dhe Zhvillim (GIZ)³. Sipas projekt-tekstit që iu dha GRETA-s, hartimi i Strategjisë së re u parapri nga një vlerësim gjithëpërfshirës mbi zbatimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit të mëparshme, proces i cili ishte kërkuar nga Koordinatori Kombëtar Kundër Trafikimit me Njerëz në vitin 2012. Në përgjigje të kësaj kërkesë, Iniciativa për Sigurinë dhe Sigurimin e Grave e UNDP-së në Kosovë* punësoi një ekspert monitorimi dhe vlerësimi nga maji 2012 deri në prill të vitit 2014, dhe po ashtu dhe BE-ja angazhoi një ekspert nga tetori deri në nëntor të vitit 2012. Vlerësimi i ekspertëve arriti në përfundimin se aktivitetet e parashikuara sipas planit të veprimit 2011-2014 janë realizuar si më poshtë: 45.83% në fushën e parandalimit, 70,37% aktivitete në fushën e mbrojtjes së viktimave, 62.79% në fushën e ndjekjes penale, dhe 69.23% në fushën e mbrojtjes së fëmijëve.

18. Strategjia e re dhe Plani i Veprimit për periudhën 2015-2019 u miratuan nga Qeveria në një takim më 8 maj 2015. Strategjia e re, e cila reflekton objektivat e Strategjisë së BE-së për Zhdukjen e Trafikimit të Qenieve Njerëzore 2012-2016, ka si qëllim kryesor "bashkërendimin e veprimeve parandaluese dhe luftën kundër trafikimit të njerëzve në mënyrë që të zvogëlohen rastet e trafikimit në minimum dhe të realizohet koordinimi i ofrimit të shërbimeve cilësore për viktimat e trafikimit, me qëllim për t'u kthyer atyre dinjitetin dhe për të parandaluar rritimin". Strategjia përcakton katër objektiva strategjike:

- çuarjen përpara të parandalimit të trafikimit me njerëz përmes informacionit, ndërgjegjësimit, edukimit të shoqërisë në përgjithësi dhe të grupeve të cënueshme në veçanti rreth pasojave të trafikimit dhe përfshirjes në aktivitetet trafikuese;
- forcimin e vazhdueshëm të sistemit të identifikimit, mbrojtjes, ndihmës dhe riintegrit të viktimave të trafikimit përmes programeve të qëndrueshme të përfshirjes sociale;
- ndjekjen penale efikase të çështjeve të trafikimit me njerëz duke rritur efikasitetin e mekanizmit për zbulimin dhe ndjekjen penale të trafikantëve;
- rritjen e bashkëpunimit dhe partneriteteve ndërkombëtare dhe lokale.

² "Fëmijë" është çdokush nën moshën 18 vjeç.

³ GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH) në emër të Ministrisë Federale Gjermane për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim.

19. GRETA u informua se për Strategjinë do të caktohej një fond i veçantë, por u tha se nuk ishte parashikuar ende një shumë. Sipas autoriteteve, buxheti për zbatimin e aktiviteteve që dalin nga Planit i Veprimit është ndarë në mënyrë përpjestimore ndërmjet të gjitha institucionet kryesore. Disa nga aktivitetet e përfshira në Planin e Veprimit priten të financohen nga donatorët (shih po ashtu dhe paragrafin 58).

3. Informacion i përgjithshëm për kornizën institucionale për veprim kundër trafikimit me njerëz

a. Koordinatori Kombëtar Kundër Trafikimit

20. Mbështetur në Vendimin e Qeverisë nr. 029, datë 10 prill 2008, u krijua posti i Koordinatorit Kombëtar Kundër Trafikimit me Njerëz. Koordinatori Kombëtar është përgjegjës për koordinimin dhe monitorimin e zbatimit të Strategjisë dhe Planit të Veprimit kundër trafikimit me njerëz dhe ushtron përgjegjësi të tjera në përputhje me dispozitat e Ligjit Nr 04 / L-218, duke përfshirë kryesimin e Autoritetit Kombëtar (shih paragrafin 22), dhe bashkëpunon rregullisht me autoritetet përkatëse. Me mbështetjen e Sekretariatit për Monitorimin dhe Vlerësimin e Strategjive Kombëtare të Ministrisë së Punëve të Brendshme, Koordinatori Kombëtar po ashtu zhvillon, bashkërendon dhe monitoron zbatimin e Mekanizmave Kombëtare të Referimit. Qeveria ka përgjegjësinë e sigurimit të burimeve të mjaftueshme financiare dhe njerëzore për punën e Koordinatorit Kombëtar, Autoritetit Kombëtar dhe Sekretariatit për t'u mundësuar atyre të kryejnë aktivitetet e specifikuar në Ligjin nr. 04 / L-2018.

21. Në kohën e vizitës së GRETA-s, posti i Koordinatorit Kombëtar kundër Trafikimit ishte i lirë. GRETA u informua se në qeverinë e mëparshme, si Koordinator Kombëtar kundër Trafikimit ishte emëruar Zëvendësministri i Punëve të Brendshme, por pas zgjedhjeve parlamentare në qershor të vitit 2014, qeveria e re e formuar në dhjetor të vitit 2014 nuk kishte emëruar një Zëvendësministër të Punëve të Brendshme dhe, rrjedhimisht, dhe as Koordinatorin e ri Kombëtar. Delegacioni i GRETA-s e ngriti çështjen me Ministrin e Punëve të Brendshme, i cili tha se në pritje të emërimit të Zëvendësministrit të Punëve të Brendshme, ai do të caktohej një tjetër zyrtar nga kjo ministri për të përmbushur rolin e koordinatorit kombëtar *ad interim*. Më 25 shtator 2015, Qeveria e Kosovës* nxorri një vendim sipas të cilit Ministri i Brendshëm emërohet si koordinator kombëtar kundër trafikimit me njerëz, por me të drejtën që t'ia delegojë këtë përgjegjësi një zëvendësi të tij. Më pas, më 6 tetor 2015, Ministri i Punëve të Brendshme autorizoi Zëvendësministrin e Punëve të Brendshme, Z. Milan Radojevic, për të ushtruar përgjegjësinë e Koordinatorit Kombëtar kundër Trafikimit me Njerëz (shih gjithashtu paragrafin 59).

b. Grupi punues ndërinstitucional kundër trafikimit me njerëz dhe Autoriteti Kombëtar kundër Trafikimit me Njerëz

22. Para miratimit të Ligjit Nr 04 / L-2018, një Grup Punues Ndërminstor për Trafikimin me Njerëz funksionoi si platformë koordinimit, duke sjellë së bashku palët e interesuara. Neni 7 i Ligjit nr. 04 / L-2018 parashikon ngritjen e një Autoriteti Kombëtar kundër trafikimit me qenie njerëzore, i cili përbëhet nga organet përgjegjëse për parandalimin dhe luftimin e trafikimit me njerëz (të listuara në nenin 6 të të njëjtit ligj), institucionet e tjera përkatëse shtetërore, përfaqësues të pushtetit lokal, dhe ofruesit e shërbimeve jo-qeveritare. Autoriteti Kombëtar i cakton detyrat dhe përgjegjësitë secilit institucion lidhur me Strategjinë Kombëtare dhe Planin Kombëtar të Veprimit, Procedurat Standarde të Operimit për Viktimat e Trafikimit, standardet minimale të kujdesit për viktimat e trafikimit dhe dokumentet të tjera përkatëse. Autoriteti Kombëtar harton dhe i paraqet një raport vjetor qeverisë. Edhe institucione të tjera shtetërore mund t'i kërkojnë informacion Autoritetit Kombëtar lidhur me legjislacionin, si dhe me zbatimin e Strategjisë Kombëtare dhe Planin e Veprimit kundër trafikimit me njerëz. Sekretariatit për Monitorimin dhe Vlerësimin e Strategjive Kombëtare, pjesë e Ministrisë së Punëve të Brendshme, është përgjegjës për organizimin dhe koordinimin e aktiviteteve të Autoritetit Kombëtar. Një zyrtar i lartë i Zyrës së Sekretarit të Përgjithshëm të Ministrisë së Punëve të Brendshme është caktuar për të mbledhur informacion në bashkëpunim me agjencitë përkatëse të përfshira në zbatimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit, për të mbikëqyrur punën e tyre, për të analizuar raportet e dërguara prej tyre, dhe për të hartuar raporte tremujore, gjashtëmujore dhe vjetore me rekomandime përkatëse.

23. Mbështetur në nenin 6 të Ligjit Nr. 04/L-2018, autoritetet përgjegjëse për luftën kundër trafikimit me njerëz, të cilat janë të përfaqësuar në Autoritetin Kombëtar, janë:

- Ministria e Brendshme
- Policia e Kosovës*
- Këshilli Gjyqësor
- Këshilli Prokurorial
- Ministria e Drejtësisë
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë
- Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit
- Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale
- Ministria e Shëndetësisë
- Ministria e Punëve të Jashtme
- Ministria e Financës
- Agjencia e Barazisë Gjinore
- Zyra e Prokurorit të Shtetit
- Gjykatat
- Zyra për Mbrojtjen dhe Ndihmën e Viktimave
- Autoritetet vendore.

24. Dy OJQ-të lokale, Qendra për Mbrojtjen e Viktimave dhe Parandalimin e Trafikimit me Qenie Njerëzore (PPT) dhe Shpresë dhe Shtëpi (SDSF), kanë statusin e anëtarëve të Autoritetit Kombëtar. Në bazë të nenit 7, pika 3, të Ligjit nr. 04 / L-2018 përfaqësues të OJQ-ve të huaja, organizatat ndërkombëtare dhe donatorët e huaj të pranishëm në Kosovë* dhe të përfshirë në aktivitete kundër trafikimit mund të marrin pjesë në mbledhjet e Autoritetit Kombëtar në kapacitet këshillimor. Aktualisht, për të marrë pjesë në mbledhjet e Autoritetit Kombëtar ftohet IOM-i, GIZ-i, UNICEF-i, UNDP-ja, EULEX-i, OSBE-ja, Caritas-i dhe *Terre des Hommes*.

25. GRETA mori informacione kontradiktore në lidhje me shpeshësinë e mbledhjeve të Autoritetit Kombëtar. Edhe pse në parim Autoriteti duhet të mbledhet mesatarisht çdo tre muaj, nuk ishte e qartë nëse këto takime përfshinin përbërjen e plotë, apo mbledhje në grupe punuese. Disa zyrtarë na thanë se takimi i fundit i Autoritetit Kombëtar ishte organizuar në pranverën e vitit 2014. Autoritetet e Kosovës* e kanë informuar GRETA-n se në vitin 2014, Autoriteti Kombëtar u takua me përbërje të plotë në tre raste, më specifikisht: më 28 maj 2014, për të diskutuar zhvillimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit për periudhën 2015-2019; më 17 shtator 2014, për të harmonizuar aktivitetet për fushatën kombëtare të organizuar nga Zyra e Koordinatorit Kombëtare Kundër Trafikimit me Njerëz; dhe më 22 dhjetor 2014, për të përgatitur përgjigjet e pyetësorit të GRETA-s. Në vitin 2015, u mbajt një takim më 2 shtator në lidhje me vlerësimin e GRETA-s. Të gjitha takimet janë mbajtur në Ministrinë e Punëve të Brendshme dhe janë thirrur nga Sekretariati për Monitorimin dhe Vlerësimin e Strategjive Kombëtare.

c. Drejtoria e Policisë kundër Trafikimit me Njerëz e Kosovës*

26. Brenda Policisë së Kosovës* ka një Drejtori Kundër Trafikimit me Njerëz, me dy njësi: e para merret me parandalimin e krimit, hetimin penal dhe arrestimin e autorëve të krimit, dhe e dyta është përgjegjëse për të ndihmuar dhe mbrojtur viktimat. Drejtoria ka 12 hetues policie dhe tre anëtarë të stafit në njësinë e ndihmës ndaj viktimave. Ajo është gjithashtu përgjegjëse për hartimin e raporteve të rregullta me të dhëna mbi trafikimin e qenieve njerëzore dhe tendencave të fenomenit.

27. Përveç Drejtorisë në nivel qendror, ka dhe shtatë njësi vartëse në rajone të ndryshme të Kosovës* (njësia më e fundit është ngritur në Komunën e Mitrovicës së Veriut). Çdo njësi rajonale ka pesë deri në shtatë anëtarë stafit. Në Kosovë* ka gjithsej 57 pika policie për hetimin e veprave që lidhen me trafikimin e qenieve njerëzore, nga të cilat 55 ishin të plotësuara në kohën e vizitës. Në bazë të Procedurave Standarde Operacionale, të cilat përcaktojnë juridiksionin në proceset penale, Drejtoria Kundër Trafikimit me Njerëzit është përgjegjëse për hetimin e veprave penale që lidhen me trafikimin e qenieve njerëzore sipas dispozitave të mëposhtme të Kodit Penal: neni 169 (skllavëria dhe punës së detyruar), neni 171 (trafikimi me njerëz), neni 172 (fshehja e dokumenteve të udhëtimit të viktimave të skllavërisë ose trafikimit me njerëz), neni 238 (keqpërdorimi i fëmijëve në pornografi), neni 231 (shërbimet seksuale të viktimës së trafikimit), neni 241 (detyrimi ose mundësimi në prostitucion), neni 242 (ofrimi i lokaleve për prostitucion), neni 246 (martesa e detyruara), neni 265 (transplantimi i kundërligjshëm dhe trafikimi i organeve dhe qelizave njerëzore) dhe neni 283 (pjesëmarrja dhe realizimi i grupit kriminal të organizuar). Po ashtu, njësitë rajonale hetojnë dhe vepra penale sipas nenit 7 (angazhimi në prostitucion), të Ligjit Nr. 03 / L-142 "Për Rendin dhe Qetësinë Publike".

d. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale

28. Nën ombrellën e Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale, funksionon një strehë për viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore, e cila konsiderohet si strehë me nivel "të lartë" ose "të mesëm" rreziku⁴ (shih paragrafin 126). Ky është një organ shtetëror i specializuar në ofrimin e shërbimeve të drejtpërdrejta për viktimat në drejtim të mbrojtjes, rehabilitimit dhe trajtimit të tyre. Ministria gjithashtu siguron fonde (2500 euro në muaj) për menaxhimin e strehës, i cili realizohet nga OJQ-ja PVPT, dhe monitoron cilësinë e shërbimeve të ofruara. Për më tepër, Ministria financon strehën për fëmijët, e cila drejtohet nga OJQ-ja Shpresë dhe Shtëpi (rreth 50 000 euro në vit).

29. Çdo komunë në Kosovë* ka qendra për punë sociale, të cilat kanë rreth katër deri në pesë punonjës socialë secila. Qendrat për punë sociale janë përgjegjëse për trajtimin e 34 kategorive të ndryshme të klientëve, duke përfshirë viktimat e trafikimit, por jo të gjithë punonjësit socialë merren ekskluzivisht me çështjet e trafikimit të qenieve njerëzore. Qendrat për punë sociale kanë mandatin e mbrojtjes së të gjithë fëmijëve dhe të përmbushjes së rolit të organeve të kujdestarisë ligjore.

e. Zyra e Prokurorit të Shtetit

30. Deri në korrik të vitit 2014, prokurorët e EULEX-it trajtonin veprat më të rënda ose më të ndjeshme, duke përfshirë dhe trafikimin e qenieve njerëzore. Aktualisht, vepra e trafikimit të qenieve njerëzore trajtohen nga departamentet bazë të krimeve të rënda të Zyrave të Prokurorisë. GRETA u informua se numri i prokurorëve në Kosovë* është dyfishuar që nga viti 2013. Në prill të vitit 2015 kishte 140 prokurorë dhe numri i tyre pritet të arrijë në 170 deri në vjeshtë. Një prokuror në Prokurorinë Speciale në Prishtinë është emëruar nga Këshilli Prokurorial si pikë kontakti për rastet e trafikimit të qenieve njerëzore, por nuk ka prokurorë të specializuar në veprat e trafikimit me njerëz në Zyrat e Prokurorisë Themelore.

⁴ Niveli i rrezikut për viktimën - "i lartë", "i mesëm" ose "i ulët" – përcaktohet nga Drejtoria e specializuar e Policisë kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore përmes një vlerësimi fillestar rreziku sapo zbulohet një viktimë. Në rast se trafikanti i dyshuar nuk dihet, niveli i rrezikut për viktimën gjithnjë konsiderohet të jetë "i lartë". Pjesa më e madhe e viktimave fillimisht konsiderohen me rrezik "mesatar", por vlerësimi i rrezikut ndryshon me kalimin e kohës.

31. Zyra e Prokurorit të Shtetit ka brenda fushës së vet të aktivitetit Zyrën për Mbrojtje dhe Ndihmë për Viktimat, e cila është ngritur në përputhje me Kodin e ri të Procedurës Penale, i cili parashikon punësimin e avokatëve të viktimave detyra kryesore e të cilëve është promovimi i të drejtave të viktimave të krimit në sistemin e drejtësisë⁵. Në Kosovë* ka gjithsej 23 mbrojtës të viktimave (gjashtë në Prishtinë dhe deri në tre në çdo rajon) të cilët përfaqësojnë të gjitha viktimat (përfshirë edhe viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore) gjatë të gjitha proceseve gjyqësore, u japin atyre informacion dhe këshillim mbi të drejtat e tyre dhe shërbimet shtetërore, i udhëzojnë viktimat tek autoriteti përkatës dhe ndihmojnë në koordinimin e shërbimeve.

f. OJQ-të, aktorë të tjerë të shoqërisë civile dhe organizatat ndërkombëtare

32. Organizatat joqeveritare në Kosovë* luajë rol aktiv në veprimet kundër trafikimit, përmes pjesëmarrjes në hartimin e strategjive dhe planeve të veprimit kundër trafikut, zbatimin e veprimeve, kryerjen e hulumtimeve, ofrimin e shërbimeve për viktimat, duke organizuar aktivitete dhe trajnime për rritjen e ndërgjegjësimit.

33. OJQ-ja Qendra për Mbrojtjen e Viktimave dhe Parandalimin e Trafikimit me Njerëzit (PPT) merret me shkaqet dhe pasojat e dhunës përmes një qasje multidisiplinore (shërbimeve social-ekonomike, për ngritjen e ndërgjegjësimit, avokaci dhe kontributit në hartimin e politikave sociale). Ajo drejton një qendër rehabilitimi për viktimat dhe viktimat e mundshme të trafikimit (shih paragrafin 129) si dhe lehtëson procesin e fuqizimit të tyre, duke siguruar ndihmë sociale, edukim, trajnim profesional, rehabilitim dhe riintegrim afatgjatë.

34. OJQ-ja Shpresë dhe Shtëpi (SDSF) merret ekskluzivisht me fëmijët viktimë të trafikimit dhe dhunës dhe fëmijët në rrezik për t'u trafikuar. Ajo ofron shërbime sociale dhe fuqizimi për fëmijët vulnerabël brenda strehës së saj (shih paragrafin 130).

35. Në aksionin kundër trafikimit në Kosovë* janë të përfshira shumë organizata ndërkombëtare dhe donatorë të huaj nëpërmjet mbështetjes së hartimit legjislativ, përvojë teknike, trajnime, mbështetje financiare për zbatimin e strategjive kundër trafikimit dhe planeve të veprimit, ngritjes së ndërgjegjësimit dhe ndihmës së drejtpërdrejtë për viktimat. Siç u theksua në paragrafin 24, me statusin e vëzhguesit në Autoritetin Kombëtar janë IOM-i, GIZ-i, UNICEF-i, UNDP-ja, EULEX-i dhe OSBE-ja.

⁵ Për më shumë detaje shihni Rregulloren për Mandatin, Strukturën dhe Funkcionimin e Zyrës për Mbrojtjen dhe Asistencën e Viktimave, e disponueshme në: http://www.psh-ks.net/repository/docs/REGULATION_FOR_THE_MANDATE_STRUCTURE_AND_FUNCTION_OF_THE_VPAO.pdf

III. Përputhshmëria e Kosovës* me standardet e Konventës për Masat kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore të Këshillit të Evropës

1. Koncepte dhe përkufizime bazë të përfshira në Konventë

a. Qasja e veprimit kundër trafikimit të qenieve njerëzore bazuar në të drejtat e njeriut

36. Neni 1(1)(b) i Konventës përcakton si një nga qëllimet e tij mbrojtjen e të drejtave të viktimave të trafikimit. Për më tepër, Neni 5 (3) përfshin detyrimin për të promovuar një qasje të bazuar në të drejtat e njeriut për zhvillimin, zbatimin dhe vlerësimin e politikave dhe programeve për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore. Raporti shpjegues i Konventës deklaron se vlera kryesore e shtuar e Konventës është perspektiva e saj tek të drejtat e njeriut dhe përqëndrimi tek mbrojtja e viktimave. Në të njëjtën mënyrë, Parimet dhe Udhëzimet e Rekomanduara për të Drejtat e Njeriut dhe Trafikimin e Qenieve Njerëzore të Kombeve të Bashkuara theksojnë se “të drejtat e njeriut të personave të trafikuar duhet të jenë në qendër të të gjitha përpjekjeve për të parandaluar dhe luftuar trafikimin dhe për të mbrojtur, ndihmuar dhe siguruar dëmshpërblim për viktimat”⁶.

37. Trafikimi i qenieve njerëzore përbën shkelje të dinjitetit dhe të lirive themelore të njeriut dhe, duke qenë kështu, është shkelje e rëndë e të drejtave të njeriut. GRETA thekson detyrimet e shteteve për të respektuar, përmbushur dhe mbrojtur të drejtat e njeriut, duke përfshirë edhe sigurimin e respektimit nga aktorët jo-shtetërorë, në përputhje me detyrën e kujdesit të duhur. Një shtet që nuk mund t'i përmbushë këto detyrime, për shembull, mund të mbajë përgjegjësi për shkelje të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore të Njeriut (KEDNJ). Kjo është konfirmuar nga Gjykata Evropiane të të Drejtave të Njeriut në vendimin e saj në çështjen *Rantsev k. Qipros dhe Ruisë*, ku Gjykata arriti në përfundimin se trafikimi i qenieve njerëzore brenda kuptimit të nenit 3 (a) të Protokollit të Palermos dhe nenin 4 (a) të Konventës Kundër Trafikimit, bie brenda fushës së veprimit të nenit 4 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (i cili ndalon skllavërinë, servitudin dhe punën me forcë ose të detyruar)⁷. Më tej, Gjykata arriti në përfundimin se neni 4 përfshin detyrimin pozitiv për të mbrojtur viktimat apo viktimat e mundshme, si dhe detyrimin procedural për të hetuar trafikimin.

38. Konventa për Veprim kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore kërkon nga shtetet që ato të krijojnë një kornizë gjithëpërfshirëse për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore, mbrojtjen e personave të trafikuar, si viktima të një shkelje të rëndë të të drejtave të njeriut, si dhe hetimin efektiv dhe ndjekjen penale të trafikantëve. Një mbrojtje e tillë përfshin hapa për të siguruar identifikimin e duhur të të gjitha viktimave të trafikimit. Ajo përfshin gjithashtu dhe masa për fuqizimin e personave të trafikuar, duke rritur të drejtat e tyre për mbrojtjen, ndihmën adekuate dhe dëmshpërblim, përfshirë dhe rimëkëmbjen dhe rehabilitimin, në një kuadër pjesëmarrës dhe jo-diskriminues. Për më tepër, masat për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore duhet të merret në fushën e politikave socio-ekonomike, të punës dhe të migrimit.

39. GRETA dëshiron të theksojë nevojën për shtetet për ta trajtuar trafikimin e qenieve njerëzore si një formë e dhunës kundër grave dhe për të marrë parasysh llojeve specifike gjinore të shfrytëzimit, si dhe situatën e veçantë të fëmijëve viktima të trafikimit, në përputhje me instrumentet ligjore ndërkombëtare përkatëse⁸.

⁶ Shtojcë e raportit të Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut (E/2002/68/Add. 1), <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>

⁷ *Rantsev k. Qipros dhe Ruisë*, nr. 25965/04, paragrafi 282, GJEDNJ 2010.

⁸ Të tilla si Konventa për Parandalimin dhe Luftën kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje e Këshillit të Evropës, Konventa për Mbrojtjen e Fëmijëve kundër Shfrytëzimit Seksual dhe Abuzimit Seksual e Këshillit të Evropës, Konventa për të Drejtat e Fëmijëve e Kombeve të Bashkuara dhe Protokollin Opsional i saj për shitjen e fëmijëve, prostituimin e fëmijëve dhe Pornografinë e Fëmijëve dhe Konventa e Kombeve të Bashkuara për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit kundër Grave.

40. Neni 28, paragrafi 3, i Kushtetutës së Kosovës* ndalon trafikimin me njerëzit. Për më tepër, neni 22 i Kushtetutës, me titull "Zbatimi i drejtpërdrejtë i Marrëveshjeve dhe Instrumenteve Ndërkombëtare", përcakton se të drejtat e njeriut dhe liritë themelore të garantuara nga Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut dhe disa marrëveshjeve të tjera ndërkombëtare janë drejtpërdrejt të zbatueshme në Kosovë* dhe se, në rast konflikti, dispozitat e këtyre instrumenteve kanë epërsi mbi ligjet kombëtare dhe aktet e tjera të institucioneve publike.

41. Neni 171 i Kodit Penal e parashikon trafikimin me njerëzit si vepër penale në Kapitullit XV të titulluar "Veprat penale kundër njerëzimit dhe vlerave të mbrojtura me të drejtën ndërkombëtare". Për më tepër, neni 1, paragrafi 1.2, i ligjit "Kundër Trafikimit me Njerëz", Ligjit nr.04 / L-218 përcakton se qëllimi i ligjit është që të nxjerrë dispozita ligjore për "mbrojtjen e viktimave të trafikimit, duke përfshirë sigurimin e të drejtave, ndihmë ligjore, ndihmë mjekësore, mbështetje psiko-sociale, sigurim kompensimi dhe të drejta të tjera për të gjithë personat të cilët mendohen të identifikohen ose si të trafikuar, pavarësisht nga gjinia, moshja, gjendja martesore, gjuha, paaftësia fizike apo mendore, orientimi seksual, kombësia, mendimi apo përkatësia politike, religjioni apo besimi, raca etnike apo shoqërore, pasuria, lindja ose ndonjë statusi tjetër, përmes një qasje të bazuar në të drejtat e njeriut, në përputhje të plotë me standardet dhe konventat ndërkombëtare". Më tej, neni 4 i Ligjit nr.04 / L-218, me titull "Parimet bazë për luftimin e trafikimit me njerëzit", i referohet "njohjes së trafikimit me njerëz si një krim që prek të drejtat e njeriut, dinjitetin themelor, lirinë dhe integritetin e njerëzve".

42. Strategjitë kombëtare kundër trafikimit të miratuara në Kosovë* që nga fillimi i viteve 2000 flasin për parimin e qasjes së bazuar tek të drejtat e njeriut në veprimet kundër trafikimit. Për shembull, drafti i ri i Strategjisë Kombëtare 2015-2019 thekson se "axhenda e Qeverisë së Kosovës* ndaj këtij fenomeni është zhvilluar nga perspektiva e të drejtave të njeriut⁹.

43. Qasja e veprimeve kundër trafikimit të qenieve njerëzore të bazuara tek të drejtat e njeriut kërkon transparencë dhe llogaridhënie nga ana e shtetit përmes miratimit të planeve kombëtare dhe planeve të veprimit për luftimin e trafikimit me qenie njerëzore, koordinim të përpjekjeve të të gjithë aktorëve përkatës, trajnim të rregullt të profesionistëve përkatës, kërkim dhe mbledhje të dhënash, si dhe sigurimin e fondeve të mjaftueshme për zbatimin e të gjitha këtyre masave. Pjesët në vijim të këtij raporti shqyrtojnë në detaje efektivitetin e politikave dhe masave të marra nga autoritetet kosovare* autoritetet në këto fusha.

b. Përkufizimi i "trafikimit të qenieve njerëzore" dhe "viktimës së trafikimit me njerëzit" në të drejtën e Kosovës*

i. *Përkufizimi i "trafikimit të qenieve njerëzore"*

44. Në përputhje me Nenin 4 (a) të Konventës, trafikimi i qenieve njerëzore përfshin tre komponentë: një veprim ("rekrutimin, transportimin, transferimin, strehimin ose marrjen e personave"); përdorimin e mjeteve të caktuara ("kërcënimin ose përdorimin e forcës apo formave të tjera të shtrëngimit, rrëmbimit, rrëmbimit, mashtrimit, abuzimit të pushtetit ose të pozitës së dobësisë, ose dhënien ose marrjen e pagesave ose përfitimeve për të arritur pëlqimin e një personi që ka kontroll mbi një person tjetër"); dhe qëllimin e shfrytëzimit ("si minimum, shfrytëzimin e të tjerëve për prostitucion, ose forma të tjera të shfrytëzimit seksual, punë ose shërbime të detyruar, skllavëri ose praktika të ngjashme me skllavërinë, robërim ose të heqje të organeve"). Në rastin e fëmijëve, në pajtim me nenin 4 (c) të Konventës, nuk ka rëndësi nëse përdoren mjetet e përmendura më sipër.

⁹ Strategjia Kombëtare 2015-2019, f. 11.

45. Përkufizimi i trafikimit të qenieve njerëzore në ligjin kosovar* parashikohet në nenin 171, paragrafi 6, i Kodit Penal (KP), i cili parashikon se:

Për qëllime të këtij neni dhe nenit 172 të këtij kodi:

6.1. shprehja “trafikim me njerëz” nënkupton rekrutim, transportim, transferim, strehim ose pranimit të personave me anë të kanosjes ose të përdorimit të forcës apo me forma të tjera të shtrëngimit, rrëmbimit, mashtrimit, lajthimit, keqpërdorimit të pushtetit apo të keqpërdorimit të një pozite të ndjeshme ose me anë të dhënies ose marrjes së pagesave apo përfitimeve për të arritur pëlqimin e personit që ka kontroll mbi personin tjetër, me qëllim të shfrytëzimit.

6.2. shprehja “shfrytëzim” ashtu siç është përdorur në nën-paragrafin 6.1. të këtij paragrafi, përfshin, por nuk kufizohet në, shfrytëzimin e prostitucionit të tjerëve, pornografisë ose formave tjera të shfrytëzimit seksual, lëmshës, shërbimeve ose punës së detyruar, skllavërisë ose veprimeve të ngjashme me skllavërinë, robërisë ose heqjes së organeve apo qelizave.

6.3. pëlqimi i viktimës së trafikimit me njerëz për qëllime shfrytëzimi nuk merret parasysh kur cilado prej mjeteve të përcaktuara më lart në nën-paragrafin 6.1 të këtij neni është përdorur kundër viktimës së tillë.

6.4. rekrutimi, transportimi, transferimi, strehimi ose pranimit i fëmijës me qëllim të shfrytëzimit konsiderohet “trafikim me njerëz”, madje edhe nëse kjo nuk përfshin asnjërin nga mjetet e përcaktuara më lartë në paragrafin 6.1 të këtij neni.

46. Përkufizimi i mësipërm përfshin tre elementë përbërës të trafikimit të qenieve njerëzore në lidhje me të rriturit, në pajtim me nenin 4 (a) të Konventës. Për sa i përket fëmijëve, përkufizimi përmban vetëm dy nga elementët e mësipërme, dmth veprimin dhe qëllimin e shfrytëzimit, pavarësisht nga mjetet e përdorura. Kjo është gjithashtu në përputhje me përkufizimin në Konventë. Lista e formave të shfrytëzimit në nenin 171, paragrafi 6, pika 6.2 e KP-së është e hapur dhe, për këtë arsye, mund të shënjestrohen dhe forma të reja shfrytëzimi. GRETA vë në dukje se përveç llojeve të shfrytëzimit të përmendura në mënyrë specifike në Konventë, neni 171 i KP-së parashikon shprehimisht si vepër penale trafikimin për qëllime të lypjes. GRETA e mirëpret këtë zhvillim legjislativ. Ndërsa përkufizimi ILO-s për punën e detyruar mbulon lypjen e detyruar, duke e përmendur këtë të fundit në mënyrë të veçantë si formë shfrytëzimi që rrjedh nga trafikimi i qenieve njerëzore sigurohet një garanci se kjo formë do të merren parasysh në rastet e trafikimit të qenieve njerëzore.

47. Ligji kundër trafikimit nr.04 / L-218 (neni 3, paragrafi 1) siguron një përkufizim të trafikimit me njerëz që është identik me përkufizimin e përmendur më sipër në KP-në dhe, përveç përcaktimit të shfrytëzimit, përcakton edhe "punën e detyruar"¹⁰, "martesën e detyruar"¹¹, dhe "adoptimin e paligjshëm"¹². Edhe pse "martesa e detyruar" dhe "adoptimi i paligjshëm" nuk figurojnë ndërmjet formave të shfrytëzimit të parashikuara në mënyrë specifike në nenin 171 të KP-së, Autoritetet e Kosovës* kanë treguar se Ligji "Kundër Trafikut me Njerëz" nr.04 / L-218, duke qenë *lex specialis*, zbatohet kur këto akte kriminale përmbajnë elementët përbërës të tregtisë me njerëz dhe ato bien në veprën penale të trafikimit.

¹⁰ “Punë e detyruar” - çfarëdo lloj pune apo shërbimi i kërkuar nga një individ nëpërmjet kërcënimit me një ndëshkim, për kryerjen e së cilës individi nuk ka shprehur dëshirën e tij;

¹¹ “Martesë e detyruar” – një formë servile apo fiktive e martesës së personave përderisa ato përmbajnë elementet konstituive të trafikimit me njerëz, në pajtim me Kodin Penal të Kosovës. Kur një fëmijë është në pyetje, nuk do të merret parasysh asnjë pëlqim i fëmijës për ndonjërin nga veprimet e mësipërme;

¹² “Adoptim i paligjshëm” - çdo institucion apo praktikë ku një fëmijë dorëzohet nga njeri ose të dy prindërit e tij natyral, ose nga kujdestari i tij të një person tjetër, qoftë për shpërblim apo jo, me qëllim të shfrytëzimit të fëmijës apo personit të ri, ose të punës së tij. Duket si përkufizim i çuditshëm që adoptimi mund të ndodhë vetëm nga “dorëzimi” tek një person tjetër; sigurisht që duhet të ketë dhe një lloj qëllimi përveç shfrytëzimit, si për shembull vendosja e fëmijës nën kontrollin e tjetrit? Mbase është paqartësi përkthimi.

48. Neni 5 i Ligjit nr. 04/L-218, me titull "Elementët e veprës penale të trafikimit me njerëz", lexon si më poshtë:

"1. Siç përcaktohet nga neni 171 i Kodit Penal, elementët e trafikimit me njerëz përbëhen nga:

- 1.1. Rekrutimi;
- 1.2. Transportimi;
- 1.3. Transferimi;
- 1.4. Strehimi ose pranimi i personave, nëpërmjet kërcënimit dhe përdorimit të forcës ose të formave të tjera shtrënguese;
- 1.5. Rrëmbimi;
- 1.6. Mashtrimi;
- 1.7. Të gënjerit;
- 1.8. Abuzimi me pushtetin/fuqinë ose me një pozicion cenueshmërie, dhe
- 1.9. Dhënia ose marrja e pagesave ose përfitimeve për të marrë përlqimin e një personi që ka kontroll mbi personin tjetër për qëllime shfrytëzimi."

49. GRETA vëren se lista e mësipërme e elementeve është një kombinim i veprimeve dhe mjeteve për kryerjen e veprës penale të trafikimit të qenieve njerëzore, por qëllimi i shfrytëzimit përmendet vetëm në lidhje me "dhënien apo marrjen e pagesave ose përfitimeve për të arritur përlqimin e një personi që ka kontroll mbi një person tjetër". GRETA vëren se mënyra në të cilën është hartuar neni 5 i Ligjit Nr.04 / L-218 mund të çojë në konfuzion lidhur me marrëdhëniet ndërmjet veprimeve, mjeteve dhe qëllimit. Në anën tjetër, gjatë vizitës së vlerësimit u organizua një takim i përbashkët me policë dhe prokurorë, të cilët thanë se kjo dispozitë nuk është problematike duke shtuar se përkufizimi i trafikimit me njerëz në nenin 171 të KP-së ishte mjaftueshmërisht i qartë. Autoritetet e Kosovës* kanë specifikuar se KP-ja zbatohet për ndjekjen penale të veprave të trafikimit me njerëz, por kur një çështje nuk mbulohet nga KP-ja, zbatohen dispozitat e Ligjit Nr 04 / L-218, i cili është *lex specialis*, (shih paragrafin 47).

50. Në bazë të nenit 4 (b) të Konventës, përlqimi i viktimës është e parëndësishëm, kur janë përdorur ndonjë nga mjetet e përcaktuara në përkufizimin e trafikimit të qenieve njerëzore. GRETA vë në dukje me kënaqësi se neni 171, paragrafi 6.3 të KP-së parashikon në mënyrë të qartë se përlqimi i viktimës së trafikimit të shfrytëzimit nuk merret parasysh, kur përdoret ndonjëri prej mjeteve të përcaktuara në nënparagrafin 6.1 të këtij neni.

51. Për analizë të mëtejshme të përkufizimit të trafikimit me njerëz dhe veprave të ngjashme nga një këndvështrim substancial i ligjit penal, shih paragrafët 161 deri në 167.

ii. përkufizimi i "viktimës së trafikimit të qenieve njerëzore"

52. Konventa e përkufizon "viktimën e trafikimit të qenieve njerëzore" si "çdo person fizik i cili është objekt i trafikimit të qenieve njerëzore", siç përcaktohet në nenin 4 të Konventës". Njohja e viktimave të trafikimit, si e tillë, është e domosdoshme pasi ajo u krijon atyre të drejtën të përfitojnë nga gama e gjerë e masave të mbrojtjes dhe të ndihmës të përcaktuara në Konventë.

53. Në bazë të nenit 3, paragrafi 1, pika 1.7, e Ligjit nr. 04 / L-218 për luftën kundër trafikimit, viktimë e trafikimit është "çdo person i cili ka qenë objekt i një veprimi ose praktike siç përcaktohet në paragrafin 1, pikën 1.1 të këtij neni "(e cila riprodhon përkufizimin e trafikimit me njerëz të nenit 171 të KP-së). Ligji kundër trafikimit përcakton gjithashtu dhe "viktimën e supozuar" si "një person i cili mendohet të jetë viktimë trafikimi, por që nuk është identifikuar zyrtarisht nga autoritetet përkatëse si i tillë, ose që ka refuzuar të identifikohet formalisht si i tillë." Personi që prezumohet se është trafikuar duhet të gëzojë të njëjtin trajtim si viktimat e identifikuar nga fillimi i procesit të identifikimit.

54. Çështja e përcaktimit të viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore diskutohet më tej në pjesët e tjera të këtij raporti që trajtojnë identifikimin e viktimave dhe masat e ndihmës të parashikuara për ta, së bashku me propozimet e lidhura të bëra nga GRETA.

- c. Qasja gjithëpërfshirëse ndaj veprimit kundër trafikimit të qenieve njerëzore, koordinimi i të gjithë aktorëve dhe veprimeve dhe bashkëpunimi ndërmkombëtar

i. Qasja gjithëpërfshirëse dhe koordinimi

55. Një nga qëllimet e Konventës është të hartojë një kornizë gjithëpërfshirëse për mbrojtjen dhe ndihmën ndaj viktimave dhe dëshmitarëve. Për të qenë efektiv, çdo veprim kombëtar për të luftuar trafikimin e qenieve njerëzore duhet të jenë gjithëpërfshirës dhe shumësektorial, dhe të marrë ekspertizën e nevojshme multidisiplinare. Neni 29 (2) i Konventës kërkon marrjen e masave për të siguruar bashkërendimin e politikave kombëtare dhe veprimet kundër trafikimit të qenieve njerëzore, duke përfshirë përmes ngritjes së organeve të posaçme koordinuese. Më tej, Konventa i referohet nevojës për të bashkëpunuar dhe për të ndërtuar partneritet strategjik me shoqërinë civile përmes kornizave bashkëpunuese që mund t'i ndihmojnë qeveritë të përmbushin detyrimet e tyre në bazë të Konventës (neni 35).

56. Kornizat ligjore dhe të politikave në fushën e veprimit kundër trafikimit të qenieve njerëzore në Kosovë* synohet të mbulojnë të gjitha viktimat që i janë nënshtruar llojeve të ndryshme të shfrytëzimit, si ndërshtetërore dhe në nivel kombëtar, pavarësisht nëse janë apo jo të lidhura me krimin e organizuar. Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit për periudhën 2011-2014 dhe projekt Strategjia e re dhe Plani i Veprimit 2015-2019 kanë si synim të përfshijnë të gjithë aktorët, qeveritarë dhe jo-qeveritarë, dhe të mbulojnë aspektet e parandalimit, mbrojtjes, ndjekjes penale dhe bashkëpunimit.

57. Siç është përmendur tashmë në paragrafin 17, zbatimi i Strategjisë Kombëtare dhe Planit të Veprimit 2008-2011 u vlerësuan nga një konsulent i jashtëm. **GRETA e mirëpret praktikën e vlerësimit dhe zbatimit të Strategjisë Kombëtare dhe Planit të Veprimit.**

58. GRETA vëren se financimi i aktiviteteve kundër trafikimit në Kosovë* është varur në një shkallë të madhe tek organizatat ndërkombëtare dhe donatorët e huaj. Në strategjinë e re për periudhën 2015-2019 parashikohet që fondet e kërkuara për zbatimin e saj të mbulohen kryesisht nga buxheti i Kosovës*. **GRETA vëren se sigurimi i financimit nga buxheti është i domosdoshëm për zbatimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit dhe është e mendimit që autoritetet e Kosovës* duhet të japin fondet e nevojshme në buxhet për veprim kundër trafikimit të qenieve njerëzore, në konsultim me të gjithë aktorët përkatës (shih dhe paragrafin 19).**

59. Siç vërehet dhe në paragrafin 21, nuk ka pasur Koordinator Kombëtar për gati një vit dhe më 6 tetor 2015 Ministri i Punëve të Brendshme autorizoi Zëvendësministrin e Punëve të Brendshme për të ushtruar përgjegjësinë e Koordinatorit Kombëtar kundër Trafikimit me Njerëz. GRETA thekson se Koordinatori Kombëtar pritet të kryejë një sërë detyrash lidhur me planifikimin, monitorimin dhe raportimin për zhvillimin dhe zbatimin e politikave kombëtare kundër trafikimit të qenieve njerëzore, si dhe kryesimin e Autoritetit Kombëtar. Sekretariati sigurohet nga Sekretariati për Strategjitë Kombëtare në Ministrinë e Punëve të Brendshme, i cili ka për detyrë të monitorojë dhe vlerësojë 10 strategji të ndryshme. GRETA vëren se, në disa vende, strukturat që bashkërendojnë veprimet kundër trafikimit të qenieve njerëzore nuk janë pjesë e një ministrie të veçantë, por, përkundrazi, janë në varësi të drejtpërdrejtë të Këshillit të Ministrave, ose të Zyrës së Kryeministrit; kjo mund të konsiderohet praktikë e mirë pasi tregon gatishmërinë e autoriteteve për të siguruar që këto struktura kanë funksionim të mirëfilltë koordinimi ndërmjet agjencive. **GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të shqyrtojnë mundësinë e krijimit të një posti me kohë të plotë për Koordinatorin Kombëtar, i cili të mbështetet nga një zyrë që është në përpjestim me detyrat përkatëse.**

60. Ligji Nr 04 / L-2018 specifikon se Koordinatori Kombëtar "vepron si Raportuesi Kombëtar në mënyrë që të kryejë vlerësimet e tendencave në trafikimin me njerëz dhe të masë rezultatet e veprimeve kundër trafikut, duke përfshirë mbledhjen e statistikave, në bashkëpunim të ngushtë me organizatat përkatëse të shoqërisë civile aktive në këtë fushë". GRETA dëshiron të theksojë se nenit 29 i Konventës bën një dallim të qartë midis Koordinatorit Kombëtar dhe Raportuesit Kombëtar. Qasja e mbështetur në të drejtat e njeriut për politikën kundër trafikimit që mbrohet nga Konventa kërkon monitorimin dhe vlerësimin e duhur. Sipas mendimit të GRETA-s, karakteristikat kryesore të mekanizmave të raportuesve kombëtarë në kuptimin e nenit 29, paragrafi 4, të Konventës¹³ duhet të jetë aftësia për të monitoruar në mënyrë kritike përpjekjet dhe efektivitetin e të gjitha institucioneve shtetërore, përfshirë dhe koordinatorët kombëtarë dhe, për këtë qëllim, ruajtja e një shkëmbimi të vazhdueshëm me shoqërinë civile, komunitetin kërkimor dhe palët e tjera të interesuara. Ndarja strukturore në mes të monitorimit dhe funksioneve ekzekutive mundëson një vlerësim objektiv të zbatimit të legjislationit, politikave dhe aktiviteteve kundër trafikimit me njerëz, identifikimin e zbrastirave dhe mangësive, si dhe formulimin e rekomandimeve të plota ligjore dhe të politikave¹⁴. **GRETA i fton autoritetet e Kosovës* të shqyrtojnë mundësinë e caktimit të një Raportuesi Kombëtar të pavarur, ose të një mekanizmi tjetër të pavarur për monitorimin e aktiviteteve kundër trafikimit të institucioneve shtetërore.**

61. Siç thuhet në paragrafin 9, trafikimi i brendshëm është një tendencë në rritje në Kosovë*. Kjo kërkon rregullimet e duhura për politikën dhe praktikën kundër trafikimit. Fëmijët përbënin 46% të viktimave të identifikuara të trafikimit në vitin 2013 dhe është e ditur se ata janë veçanërisht të pambrojtur ndaj trafikimit¹⁵. Për sa i përket trafikimit për qëllime të shfrytëzimit për punë, raportohet se punëtorët sezonalë që vijnë në Kosovë* nga vendet fqinje janë të prekshëm nga trafikimi, por deri tani nuk ka pasur ndjekje penale për çështje të tilla.

62. **GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të marrin hapa të mëtijshme për të siguruar se masat kundër trafikimit të qenieve janë gjithpërfshirëse, dhe në veçanti të:**

- **trajtojnë trafikimin e brendshëm përmes rritjes së ndërgjegjësimit, kërkimit, masave për uljen e kërkesës dhe masave që etiketojnë shkaqet e trafikimit në gjenezë;**
- **mbledhin në mënyrë të rregullt takimet e Autoritetit Kombëtar, siç parashikohet në Strategjinë Kundër Trafikimit dhe Planin Kombëtar të Masave;**
- **t'i kushtojnë më shumë vëmendje masave parandaluese dhe mbrojtëse duke trajtuar cenueshmërinë e veçantë të fëmijëve ndaj trafikimit, në veçanti të fëmijëve nga grupe sociale të cenueshme dhe fëmijëve të zhvendosur;**
- **forcojnë masat për luftën kundër trafikimit për qëllim shfrytëzimi për punë duke përfshirë inspektorët e punës, sindikatat, shoqëritë civile dhe bizneset në një platformë të përbashkët dhe duke përmirësuar identifikimin dhe ndihmën e viktimave të trafikimit për qëllim të shfrytëzimit për punë.**

¹³ "Secila palë do të konsiderojë emërimin e raportuesve kombëtarë ose mekanizmave të tjerë për monitorimin e aktiviteteve kundër trafikimit të institucioneve shtetërore dhe zbatimin e kërkesave të legjislationit kombëtar."

¹⁴ Në këtë kontekst, shih gjithashtu Raportin Përmbledhës të Takimit Konsultativ për Forcimin e Partneritetit me Raportuesi Kombëtar mbi Trafikimin e Personave dhe Mekanizmat Ekuivalentë, organizuar nga Raportuesi Special i OKB-së për Trafikimin e Personave, veçanërisht Grave dhe Fëmijëve në Berlin, 23-24 maj 2013.

¹⁵ Strategjia Kombëtare 2015-2019, f. 10.

iv. Trajnimi i profesionistëve përkatës

63. GRETA u informua se në Shkollën e Policisë organizohen trajnime mbi trafikimin e qenieve njerëzore një herë ose dy herë në vit. Në Shkollën e Policisë trajnerët ndjekin një proces mësimor të përshtatur, të miratuar nga Ministria e Arsimit. Trajnimi financohet nga buxheti i policisë. Të gjithë hetuesit që punojnë në Departamentin e Policisë kundër Trafikimit me Njerëz kanë ndjekur trajnimin bazë për hetimin e veprave të trafikimit të qenieve njerëzore. Për më tepër, të gjithë punonjësit e policisë bëjnë dy ditë trajnimi në detyrë në vit, i cili zakonisht përfshin tre orë mbi trafikimin e qenieve njerëzore. Kursi trajnues për hetuesit zgjat një javë dhe ndiqet zakonisht nga 20 deri në 30 oficerë nga Policia dhe Policia Kufitare. Trajnimi përfshin identifikimin, hetimin dhe bashkëpunimin ndërkombëtar. Ekziston edhe një kurs dyjavor për hetimin e krimit të organizuar, i cila përfshin dy ditë trajnim për trafikimin e qenieve njerëzore. Pjesëmarrësit janë oficerë policie që punojnë në fushë, ose që e kanë përfunduar kursin e parë.

64. Më tej, UNHCR-ja i ka ofruar trajnime oficerëve të policisë kufitare dhe ka lehtësuar gjithashtu vizita studimore dhe seminare për Ministrinë e Punëve të Brendshme. GRETA u informua se Ambasada Britanike ka ofruar kohët e fundit trajnim për intervistimin e viktimave dhe të drejtat e tyre, dhe për ndërtimin e besimit.

65. GRETA u informua se prokurorët marrin trajnim të detyrueshëm fillestar dhe në detyrë në Institutin Gjyqësor. Trajnimi për trafikimin e qenieve njerëzore u tha se zgjaste dy orë dhe se mbulonte parandalimin, identifikimin, ndihmën dhe mbrojtjen, aspektet ligjore të trafikimit të qenieve njerëzore, dhe të drejtat e viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore në procedurat penale. Trajnimi ofrohet nga prokurorë të tjerë, përfshirë edhe personelin ndërkombëtar.

66. Avokatët e viktimave i nënshtrohen trajnimit vjetor për Procedurat Standarde të Operimit. Edhe ata kanë trajnim të specializuar, i cili financohet nga jashtë.

67. GRETA u informua se trajnimi për identifikimin e hershëm të viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore organizohet nga Inspektorati i Punës. Inspektorët e punës kanë marrë pjesë në trajnimin e organizuar nga Caritas Kosova* dhe Caritasi Shqiptar për identifikimin dhe riintegrimin e personave të trafikuar, ndërsa BE-ja ka organizuar një vizitë studimore në Holandë. Dy inspektorë pune janë trajnuar si trajnerë për zbatimin e Procedurave Standarde të Operimit për Personat e Trafikuar. Për më tepër, katër inspektorë pune janë përfshirë në trajnimin mbi Procedurat Standarde të Operimit, i organizuar nga OSBE-ja në Gjilan në tetor të vitit 2013 dhe në Ferizaj në nëntor të vitit 2013.

68. GRETA u informua se Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë rrit ndërgjegjësimin për trafikimin e qenieve njerëzore në shkolla dhe ndërmjet prindërve dhe ofron trajnime për mësuesit në mënyrë që ata të mund të transmetojnë njohuritë e tyre në shkolla. Programet e trajnimit zhvillohet çdo vit.

69. Në vitin 2013, Ministria e Shëndetësisë ka organizuar, së bashku me OSBE-në, një trajnim për rolin e personelit mjekësor në identifikimin e viktimave të trafikimit. Në nëntor të vitit 2011, Ministria e Shëndetësisë organizoi trajnimin me temë "Roli i punonjësve të shëndetësisë në parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore". Trajnimi u bazua në një hulumtim të bërë përmes një pyetësoi që iu dërgua 18 institucioneve shëndetësore. Trajnimi u ndoq nga 35 pjesëmarrës nga qendrat e shëndetit mendor, spitaleve rajonale dhe Qendrës Klinike Universitare të Prishtinës (mjekë të urgjencës, psikiatër, infermierë, zyrtarë të shërbimeve sociale, këshilltarë psikosocialë). Më tej, Njësia për të Drejtat e Njeriut në Ministrinë e Shëndetësisë, në bashkëpunim me Misionin e OSBE-së në Kosovë*, organizoi një sesion trajnimi rajonal për trajtimin dhe referimin e viktimave të trafikimit. Trajnimi iu ofruar punonjësve shëndetësorë të qendrave të mjekësisë familjare dhe personelit mjekësor të urgjencës në spitale rajonale. Trajnimi u zhvillua në Gjakovë, Pejë, Gjilan, Prizren, Mitrovicë dhe Prishtinë, duke përfshirë gjithsej 179 pjesëmarrës. Nuk është organizuar ndonjë trajnim i veçantë për çështjen e heqjes së organeve. **GRETA është e mendimit se, si pjesë e trajnimit të tyre, personeli mjekësor duhet të sensibilizohet rreth trafikimit të qenieve njerëzore për qëllim të heqjes së organeve.**

70. GRETA përshëndet përpjekjet e bëra nga autoritetet e Kosovës*, OJQ-të, organizatat ndërkombëtare dhe donatorët e huaj për ofrimin e trajnimeve për profesionistët që punojnë për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore dhe mbrojtjen e viktimave. Megjithatë, është e qartë se jo të gjitha grupet përkatëse profesionale janë përfshirë në trajnim. Në mënyrë të veçantë, duhet të zhvillohen njohuritë e gjyqtarëve, inspektorëve të punës dhe punonjësve socialë në lidhje me trafikimin e qenieve njerëzore dhe të drejtat e viktimave.

71. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të vijojnë të përmirësojnë njohuritë dhe ndjeshmërinë e profesionistëve përkatës (duke përfshirë oficerët e policisë, punonjësit socialë, profesionistët që punojnë me fëmijët, stafin mjekësor, prokurorët publikë, gjyqtarët dhe median) rreth trafikimit të qenieve njerëzore dhe të drejtave të viktimave. Duhet të hartohen programe të mëtejshme trajnimi me synimin e përmirësimit të njohurive dhe të aftësive të profesionistëve përkatës që u bëjnë atyre të mundur të identifikojnë viktimat e trafikimit, për t'i ndihmuar dhe mbrojtur ata, për të lehtësuar kompensimin e viktimave dhe për të siguruar dënimin e trafikantëve.

iii. Mbledhja e të dhënave dhe kërkimi

72. Qasja e politikave kundër trafikimit të mbështetura në të drejtat e njeriut, e mbrojtur nga Konventa, kërkon monitorim dhe vlerësim të përshtatshëm. Një element thelbësor është disponueshmëria e rregullt të informacionit të plotë statistikore lidhur me të dy tendencat e trafikimit të qenieve njerëzore dhe performancën e aktorëve kryesorë në luftën kundër trafikimit. Krahasimi i të dhënave të institucioneve të ndryshme shtetërore dhe OJF-ve ngre shqetësime lidhur me mbrojtjen e të dhënave, veçanërisht kur përfshihen të dhënat personale. Janë vendosur standarde ndërkombëtare për mbledhjen, ruajtjen, transferimin, përpilimin dhe shpërndarjen e të dhënave. Për të siguruar pajtueshmëri të plotë me këto standarde, palët pritëse të zbatojnë masat dhe teknikat e duhura për mbrojtjen e të dhënave. Një kërkesë shtesë për politika kundër trafikimit të bazuara në të drejtat e njeriut është kryerja e hulumtimeve dhe analizave duke i kushtuar vëmendje të veçantë të drejtave dhe interesave të viktimave.

73. Në Kosovë*, mbledhja e të dhënave dhe hulumtimet mbi trafikimin e qenieve njerëzore janë disa nga detyrat e Koordinatorit Kombëtar. Në praktikë, mbledhja e të dhënave kryhet nga Drejtoria e Policisë së Kosovës* kundër Trafikimit me Njerëz, e cila është përgjegjëse për hartimin e raporteve të rregullta me të dhëna mbi trafikimin e qenieve njerëzore dhe tendencave.

74. Mekanizmi Ndërinstitucional i Gjurmimit për Harmonizimin e Statistikave për Veprat Penale ka nxjerrë një raport për periudhën 2013-2014, i cila përfshin të dhënat për veprave penale të trafikimit me njerëz. Megjithatë, gjykimet dhe dënimet e dhëna nuk janë regjistruar në këtë raport.

75. GRETA është e mendimit se, për qëllim të përgatitjes, monitorimit dhe vlerësimit të politikave kundër trafikimit, autoritetet e Kosovës* duhet të zhvillojnë dhe të ruajnë një sistem statistikor gjithpërfshirës dhe koherent për trafikimin e qenieve njerëzore duke përpiluar të dhëna të besueshme statistikore për masat për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të viktimave, si dhe për hetimin, ndjekjen penale dhe dhënien e vendimeve për çështjet e trafikimit të qenieve njerëzore. Statistikat lidhur me viktimat duhet të mblidhen nga të gjithë aktorët kryesorë dhe të lejojnë ndarjen e tyre sipas seksit, moshës, llojit të shfrytëzimit, vendit të origjinës dhe/ose destinacionit. Kjo duhet të shoqëroret nga të gjitha masat e nevojshme për të respektuar të drejtat e subjekteve të të dhënave për mbrojtjen e të dhënave personale, duke përfshirë dhe kur OJQ-ve që punojnë me viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore u kërkohen të japin informacion për bazën kombëtare të të dhënave.

76. Përsa i përket kërkimeve të fundit lidhur me trafikimin, në kuadër të projektit Mario (i bashkëfinancuar nga Komisioni Evropian dhe Fondacioni Lisi), OJQ-ja *Terre des Hommes* ka kryer kërkime në vitin 2014 dhe botoi raportimin "Fëmijët dhe Adoleshentët në Lëvizje të Përfshirë në Punën e Rrugës në Shqipëri dhe Kosovë: Modelet transnacionale dhe të brendshme".¹⁶

77. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të kryejnë dhe të mbështesin kërkime për çështjet e lidhura me trafikimin e qenieve njerëzore si burim i rëndësishëm informacioni për vlerësimin e programeve aktuale, për përmirësimin e tyre dhe për zhvillimin e masave për politika në të ardhmen. Fushat ku kërkohen kërkime më të shumta për të hedhur dritë mbi nivelin dhe tendencat e trafikimit të njerëzve në Kosovë* dhe për të informuar politikëbërësit përfshijnë trafikimin brenda Kosovës *, trafikimin e fëmijëve dhe trafikimin për qëllim shfrytëzimi për punë.

iv. Bashkëpunimi ndërkombëtar

78. Në Kosovë*, bashkëpunimi me vendet e tjera në luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore bazohet në Ligjin "Për Bashkëpunim Ndërkombëtar në Çështjet Penale"¹⁷ dhe në marrëveshjet përkatëse dypalëshe dhe traktatet.

79. Marrëveshje për bashkëpunimin policor janë nënshkruar me vendet e mëposhtme: Shqipërinë, Austrinë, Bullgarinë, Kroacinë, Finlandën, Francën, Gjermaninë, Hungarinë, Malin e Zi, Suedinë, Zvicrën, "ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë" dhe Mbretërinë e Bashkuar. Marrëveshja me Francën synon në mënyrë specifike bashkëpunimin në luftimin e migracionit të parregullt dhe rrjeteve të trafikimit. Më tej, marrëveshje bashkëpunimi po negociohen aktualisht me Estoninë, Slloveninë, Turqinë, Çekinë, Polonia, Holandën, Italinë, Belgjikën, Irlandën, Portugalinë, Letoninë, Lituanië, Luksemburgun, Danimarkën dhe Kroacinë.

80. Ndërmjet Koordinatorit Kombëtar të Kosovës* dhe homologëve të tij, përkatësisht Shqipërisë dhe Malit të Zi, është nënshkruar një protokoll shtesë për bashkëpunimin në fushën e luftës kundër trafikimit të qenieve njerëzore, përmirësimin e identifikimit, shkëmbimin e informacionit dhe kthimin e asistuar të viktimave, në veçanti fëmijëve. Përfundimi i marrëveshjeve dypalëshe parashikohet në draftin e ri të Planit të Veprimit për periudhën 2015-2019.

81. Drejtoria e Policisë kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore është në gjendje të shkëmbejë informacion në mënyrë të shpejtë dhe në kohë me vendet e tjera, zakonisht përmes zyrës ndërlidhëse të policisë për bashkëpunimin ndërkombëtar, e njohur si ILECU. Oficerët ndërlidhës tashmë janë emëruar në pesë vende evropiane. Nëse ka marrëveshje ekzistuese të nënshkruara ndërmjet shteteve të ndryshme, është e mundur ndërmarrja e hetimeve të përbashkëta. GRETA u informua se Drejtoria e Policisë kundër Trafikimit me Njerëz ka kryer dhe hetime të bashkërenduara me Shqipërinë, Gjermaninë, Zvicrën dhe Malin e Zi. Megjithatë, GRETA u informua se ka probleme kur bëhet fjalë për shkëmbimin e informacionit dhe provave me vendet me të cilat Kosova* nuk ka marrëveshje bashkëpunimi.

82. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të vijojnë të zhvillojnë bashkëpunimin e brendshëm me synim luftimin e trafikimit të qenieve njerëzore, duke iu ofruar asistencë viktimave, dhe duke siguruar hetim efektiv dhe ndjekje penale.

¹⁶ Vathi, Zana, *Fëmijët dhe Fëmijët dhe Adoleshentët në Lëvizje të Përfshirë në Punën e Rrugës në Shqipëri dhe Kosovë: Modelet transnacionale dhe të brendshme*, projekti Mario, nëntor 2014.

¹⁷ <https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8871>

2. Masat e synuara për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore

83. Neni 5 i Konventës kërkon marrjen e masave për krijimin ose forcimin e koordinimit kombëtar për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore, me përfshirjen e OJQ-ve përkatëse, organizatave të tjera dhe anëtarëve të shoqërisë civile, sipas rastit. Masat e parashikuara nga Konventa në fushën e parandalimit përfshijnë: fushatat e rritjes së ndërgjegjësimit dhe edukimit; iniciativa ekonomike dhe sociale për të trajtuar shkaqet e trafikimit, në veçanti për personat në rrezik trafikimi; masat për të mundësuar migrimin e ligjshëm; veprimet që kanë për qëllim dekurajimin e kërkesës; duke vendosur masa për kontrollin kufitar për të parandaluar dhe zbuluar trafikimin e qenieve njerëzore; dhe masa për të garantuar sigurinë dhe kontrollin e dokumenteve të udhëtimit apo identitetit.

a. Masat për rritjen e ndërgjegjësimit dhe dekurajimin e kërkesës

84. Që nga viti 2010, Ministria e Punëve të Brendshme ka organizuar çdo vit në shtator dhe tetor një fushatë ndërgjegjësimi kundër trafikimit me njerëz nën moton "Hapi sytë". Edhe ministri të tjera përkatëse, organizata ndërkombëtare që veprojnë në Kosovë* dhe OJQ vendase dhe ndërkombëtare kanë zhvilluar një sërë aktiviteteve ndërgjegjësuere gjatë gjithë fushatës.

85. Fushata e vitin 2013 u përqëndrua tek trafikimi i fëmijëve. Qëllimi i fushatës ishte që të ofronte informacion për fëmijët, prindërit e tyre dhe mësuesit, punonjësit socialë dhe shëndetësorë, si dhe publikun e gjerë për zbulimin e shenjave të shfrytëzimit, duke përfshirë edhe shfrytëzimin për punë, lypje të detyruar dhe shfrytëzim seksual. Fushata promovoi gjithashtu dhe Linjën Kombëtare të Ndihmës. Nëpërmjet saj u kontaktua një audiencë prej rreth 150 000 deri në 350 000 vetësh. Ndërmjet aktiviteteve të tjera që zhvilluara ishin dhe pesë mesazhe në gjuhën shqipe, serbe dhe rome të transmetuara nga radiot dhe televizionet kombëtare, ligjërata dhe diskutime në 40 shkolla, përmes të cilave raportohen të jenë informuar 15 000 studentë, dhe një koncert bamirësie që u ndoq nga rreth 250 njerëzit dhe u transmetua dhe në televizion.

86. Ndikimi i fushatës në vitin 2013 është matur si pjesë e një projekti të BE-së në bashkëpunim me OJQ-në *Terre des Hommes*, përmes një studimi që përfshiu 398 intervista në shtatë vende të ndryshme. Të anketuarit vetëvlerësuan njohuritë e tyre lidhur me trafikimin e fëmijëve. Niveli i ndërgjegjësimit të publikut në lidhje me trafikimin e fëmijëve dhe shfrytëzimin e tyre thuhet të jetë në rritje: 51% e të anketuarve (gusht 2013) pohuan se kanë njohuri të mira në lidhje me trafikimin dhe shfrytëzimin e fëmijëve, në krahasim me 29% në nëntor të vitit 2012 dhe 17% në shtator të vitit 2012. Të anketuarit e konsiderojnë trafikimin e fëmijëve si problem të madh në Kosovë* (70% e vlerësojnë problemin si të lartë ose shumë të lartë) dhe besojnë se ndërgjegjësimi duhet të vazhdojë. Ndërsa televizioni mbetet burimi kryesor i informacionit në lidhje me trafikimin e qenieve njerëzore, radioja dhe lloje të tjera të medias luajnë rol të rëndësishëm së bashku me mediat dhe rrjetet sociale.

87. Vlen të përmendet se fushata e lartpërmendur u përqëndrua në të gjitha grupet etnike dhe një numër të madh aktiviteteve u organizuan për komunitetet serbe, rome, ashkalij dhe egjiptiane (RAE) në Kosovë*.

88. Oficerët e policisë nga departamenti i specializuar kundër trafikimit japin rregullisht prezantime në komuna, shkolla dhe institucione të tjera dhe marrin pjesë në programet televizive me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit publik në lidhje me trafikimin dhe sanksionet penale për trafikantët.

89. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë punon për parandalimin nëpërmjet rritjes së ndërgjegjësimit në shkolla. Që nga viti 2011, Ministria ka zgjedhur çdo vit rreth 10 shkolla në pesë deri në gjashtë komuna për organizimin e leksioneve për rritjen e ndërgjegjësimit. Si pjesë e kurrikulës shkollore, gjatë orëve të mësimi të edukimit qytetar jepet informacion mbi trafikimin e qenieve njerëzore. Më tej, janë trajnuar 245 mësues për të siguruar trajnim për aftësitë jetësore për fëmijët, përfshirë edhe 24 mësuesit që punojnë në komunitetet RAE. Është botuar dhe një broshurë mbi trafikimin e qenieve njerëzore, e cila do të shpërndahet në shkolla. Ministria po zhvillon po ashtu dhe një strategji për luftën kundër rreziqeve që lidhen me përdorimin e internetit. **GRETA i fton autoritetet e Kosovës* t'i shtojnë përpjekjet për t'ju kundërvënë rreziqeve që lidhen me përdorimin e internetit, si një mjet për parandalimin dhe luftimin e trafikimit të qenieve njerëzore përmes internetit.**

90. Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal është gjithashtu pjesë e përpjekjeve për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore. Që nga viti 2008, janë ngritur në total 34 njësi të drejtave të njeriut në komuna. Çdo njësi pritet të ketë një oficer për të trajtuar çështjet e trafikimit të qenieve njerëzore, por për momentin ky aspekt mbulohet nga zyrtarët për barazi gjinore për shkak të mungesës së fondeve. Ministria ka bërë disa fushata kundër trafikimit të qenieve njerëzore në vitet e fundit. Për shembull, një fushatë në Mitrovicë iu drejtua popullsisë RAE përmes ligjëratave mbi rreziqet e trafikimit të qenieve njerëzore për 370 persona. Në vitin 2014 objekt ndërgjegjësimi ishin shkollat fillore në zonat rurale, si dhe u hartua një broshurë për nxënësit e klasës së 6-të. U prodhua dhe u shfaq në shkolla dhe një dokumentar rreth rreziqeve të trafikimit të qenieve njerëzore.

91. GRETA vëren se drafti i ri i Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit 2015-2019 përmbajnë shumë aktivitete ndërgjegjësuëse, disa prej të cilave janë mbartur nga strategjia dhe plani i veprimit të mëparshëm, përfshirë dhe organizimin e aktiviteteve ndërgjegjësuëse dhe të edukimit duke u përqendruar veçanërisht tek komunitetet e cenueshme nga trafikimi i qenieve njerëzore, ndërgjegjësimi i prindërve dhe mësuesve, si dhe zhvillimi i rritjes së ndërgjegjësimit për të parandaluar trafikimin e fëmijëve dhe punën e detyruar. Është parashikuar gjithashtu dhe trajnimi i gazetarëve dhe bashkëpunimi me Komisionin e Pavarur të Medias dhe Këshillin e Shtypit.

92. GRETA përshëndet përpjekjet e bëra nga Kosova* për të zhvilluar aspektin e parandalimit të trafikimit me qenie njerëzore nëpërmjet një sërë masash për rritjen e ndërgjegjësimit, edukimin në shkolla dhe veprime të veçanta që përqendrohen tek grupet e cenueshme, si dhe hapat e ndërmarra për të matur ndikimin e disa prej këtyre aktiviteteve. **GRETA është e mendimit se masat e ardhshme për rritjen e ndërgjegjësimit duhet të hartohen nën dritën e vlerësimit të masave të mëparshme dhe duhet të përqendrohen tek nevojat e identifikuar. Rritja e ndërgjegjësimit duhet të vazhdojë të synojë grupet e cenueshme dhe të informojë publikun e përgjithshëm për format e trafikimit të qenieve njerëzore të cilat janë në rritje, të tilla si shfrytëzimi për punë, lypja e detyruar, kryerja me detyrim të veprave penale dhe trafikimi në Kosovë*.**

93. GRETA vëren se deri tani nuk janë kryer fushata që etiketojnë klientët dhe synojnë dekurajimin e kërkesës që çon në trafikimin e qenieve njerëzore. Sipas autoriteteve, fushata e tetorit të vitit 2015 ishte parashikuar që të trajtonte këtë çështje. **GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të marrin hapa për të dekurajuar kërkesën për shërbimet e personave të trafikuar, për të gjitha format e shfrytëzimit, në partneritet me sektorin privat dhe shoqërinë civile.**

- b. Inicativat sociale, ekonomike dhe të tjera për grupet e cenueshme ndaj trafikimit të qenieve njerëzore

94. Projekt strategjia kundër trafikimit për periudhën 2015-2019 tregon se grupet më të rrezikuara për trafikim të qenieve njerëzore në Kosovë* janë gratë dhe statistikave të identifikuar e vërtetojnë këtë gjë (shih paragrafin 9). Të dy, si plani i veprimit të mëparshëm dhe plani aktual i veprimit përmbajnë aktivitete për grupet e cenueshme, të tilla si lehtësimin e aksesit të tyre në arsim dhe zhvillimin e kapaciteteve të shoqërisë civile për të punuar me pakicat për çështjen e trafikimit të qenieve njerëzore.

95. Komunitetet rome, ashkali dhe egjiptiane (RAE) në Kosovë* njohen si në rrezik trafikimi për shkak të gjendjes socio-ekonomike, marginalizimit, diskriminimit dhe segregacionit. Komunitetet RAE përballen me probleme të ndryshme në lidhje me arsimimin, duke filluar nga regjistrimi i tyre në shkollë, të folurit e gjuhës, dhe të pranuarit nga komuniteti i shumicës. Martesat e hershme (të fëmijëve) thuhet të janë problem. Pozita u rëndua më tej nga lufta në Kosovë*, si rezultat i së cilës ka pasur zhvendosje të popullsisë si brenda për brenda vendit dhe jashtë Kosovës*. Sipas një raporti të Raportuesit Special për të drejtat e njeriut të personave të zhvendosur brenda vendit (PZHBV), mijëra të zhvendosur ende jetojnë në kushte të vështira dhe romët, ashkalinjtë dhe egjiptianët janë ndërmjet personave të zhvendosur më të rrezikuar, me shumë prej tyre që jetojnë në vendbanime joformale dhe pa dokumentacion personal, gjë e cila e bën të vështirë për ta të kenë akses në shërbimet publike dhe rrit vulnerabilitetin e tyre për trafikimin e qenieve njerëzore¹⁸. Vlerësimet e bëra nga Kombet e Bashkuara tregojnë se pas konfliktit të vitit 1999, numri i pjesëtarëve të komuniteteve RAE në Kosovë* ka rënë nga 100 000 në rreth 35 000 deri në 40 000.

96. Strategjia për integrimin e komuniteteve RAE në Kosovë* (2007-2017) përmban një sërë masash, duke përfshirë edhe në fushën e arsimit dhe përfshirjes sociale, të cilat mund të shërbejnë si masa parandaluese kundër trafikimit të qenieve njerëzore. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë njoftoi se janë shënuar disa suksese kur bëhet fjalë për dërgimin e fëmijëve në shkollë, përfshirë edhe ofrimin e stimuljeve financiarë për prindërit. Sipas informacionit të dhënë nga Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal, nga 250 të ashtuquajturit "njerëz ligjërish të padukshëm" në rajonin e Mitrovicës, 120 janë regjistruar përmes përpjekjeve të përbashkëta të Ministrisë dhe OJQ-ve. Në prill të vitit 2015, u organizua një regjistrim pa pagesë për shërbimet në komunitet.

97. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, në bashkëpunim me OJQ-të, punon për ri-integrimin e viktimave të trafikimit dhe fuqizimin e tyre. Kështu OJQ-ja PVPT ofron trajnime profesionale në fusha të përzgjedhura; ofron subvencione në formën e pagave mujore në vendin e punës, blerje pajisjesh të nevojshme pune dhe pagesa të qirasë. OJQ-ja Shpresë dhe Shtëpi ofron shërbime sociale dhe shërbime për fuqizimin e grupeve të cenueshme të fëmijëve, të tilla si arsimim në komunitet, kurse kompjuteri, rrobaqepsi, kurse gatimi, kurse parukerie dhe kurse gjuhe.

98. GRETA i mirëpret masat e marra nga autoritetet e Kosovës* lidhur me grupet e cenueshme ndaj trafikimit të qenieve njerëzore dhe është e mendimit se autoritetet duhet të vijojnë ta zhvillojnë aspektin e parandalimit përmes masave për fuqizimin social dhe ekonomik.

99. GRETA u bën thirrje autoriteteve të Kosovës* për të përfshirë në Strategjinë për Integrimin e Komuniteteve RAE në Kosovë* masa për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore dhe t'u ofrojë viktimave ndihmë dhe mbrojtje, duke i kushtuar vëmendje të veçantë personave të zhvendosur brenda vendit. Duhet të merren masa të posaçme për mbrojtjen e grave dhe fëmijëve të zhvendosur brenda për brenda vendit.

100. Më tej, GRETA i bën thirrje autoriteteve të Kosovës* të ndërmarrin hapa për sigurimin e regjistrimit të lindjeve dhe lëshimin e dokumentacionit personal për të gjithë personat, si masë parandaluese dhe në mënyrë që të shmangët ritrafikimi.

¹⁸ Raporti i Raportuesit Special për të Drejtat e Njeriut të Personave të Zhvendosur Brenda Vendit, Chaloka Beyani, mision pasues në Serbi, përfshirë Kosovën*, sesi i njëzet e gjashtë i Këshillit të të Drejtave të Njeriut, 5 qershor 2014.

- c. Masat kufitare për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore dhe masat për mundësimin e migracionit të ligjshëm

101. Udhëzimi Administrativ nr. 01/2014 për identifikimin e hershëm të viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore nga ana e shërbimeve konsullore, Policisë Kufitare dhe Inspektoratit të Punës, i cili është miratuar nga Qeveria e Kosovës* më 21 Mars 2014, ofron udhëzime të hollësishme për oficerët e policisë kufitare. Policia Kufitare nuk mund t'i hetojë rastet e trafikimit të qenieve njerëzore vetëm. Ajo duhet të njoftojë njësitë e specializuara kundër trafikimit në qoftë se ndeshet me persona të dyshuar se janë trafikuar. Ka një sistem të Menaxhimit të Integruar të Kufirit, i cili monitoron të gjitha pikave kufitare të Kosovës* dhe ka një oficer kontakti për trafikimin e qenieve njerëzore në kuadër të Njësisë së Riskut dhe Kërcënimit. Drejtoria e Policisë kundër Trafikimit me Njerëz ka marrë në të shkuarën thirrje nga Policia Kufitare për të vepruar lidhur me rastet e dyshuara të trafikimit me njerëz. Në bashkëpunim me Zyrën për Migracionit, Drejtoria e Policisë kundër Trafikimit me Njerëz merr pjesë në shkëmbimin e informacionit, si dhe në organizimin e kontroleve të përbashkëta në fusha të ndryshme. Ndahen fletëpalosje dhe broshura me kontaktet e hetuesve nga Drejtoria e Policisë kundër Trafikimit me Njerëz.

102. Çështjet e migracionit janë nën juridiksionin e Policisë Kufitare, së bashku me Departamentin për Shtetësi, Azil dhe Migracion. Përgatiten raporte mujore mbi qëndrimin e të huajve në Kosovë*, duke përfshirë dhe informacion mbi qëllimin e qëndrimit të tyre.

103. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të bëjnë përpjekje të mëtejshme për zbulimin e çështjeve të trafikimit të qenieve njerëzore në kuadrin e kontrollit kufitar, për forcimin e bashkëpunimit operacional ndërmjet autoriteteve përkatëse dhe për prezantimin e një liste kontrolli për të identifikuar rreziqe të lidhura me trafikimin e qenieve njerëzore gjatë sistemit të aplikimit për viza.

- d. Masat për të siguruar cilësinë, sigurinë dhe integritetin e dokumenteve të udhëtimit dhe të identitetit

104. Në janar të vitit 2013 Agjencia e Gjendjes Civile e Kosovës* ka filluar lëshimin e dokumenteve biometrike të identitetit me karakteristika të larta sigurie, siç parashihet në standardet e Bashkimit Evropian. Që nga qershori i vitit 2013, janë lëshuar pasaportat e reja biometrike, dhe që nga dhjetori i vitit 2014, janë lëshuar kartat e reja të identitetit dhe lejet e qëndrimit për të huajt, në përputhje me standardet më të fundit të kërkuara nga BE-ja, në zbatim të "Kontrollit me Akses të Zgjeruar (EAC)", dhe "Kontrollit me Akses Plotësues (SAC)".

3. Masat për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore

- a. Identifikimi i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore

105. Për të mbrojtur dhe për të ndihmuar viktimat e trafikimit identifikimi i saktë i tyre ka rëndësi të madhe. Neni 10 kërkon marrjen e masave për të identifikuar viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore, duke përfshirë përmes disponueshmërisë në çdo autoritet kompetent të personave të trajnuar dhe të kualifikuar për identifikimin dhe ndihmën e viktimave, përfshirë fëmijët dhe bashkëpunimin ndërmjet autoriteteve të ndryshme dhe organizatave përkatëse mbështetëse. Identifikimi i një viktime trafikimi është proces që kërkon kohë, dhe për këtë arsye Konventa parashikon të drejtat e viktimave të mundshme, duke përcaktuar se kur autoritetet kompetente kanë shkaqe të arsyeshme për të besuar se një person ka qenë viktimë e trafikimit, ai / ajo duhet të largohen nga vendi, derisa të jetë përfunduar procesi i identifikimit dhe duhet të marrë ndihmën e specifikuar nga Konventa.

106. Identifikimi i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore në Kosovë* trajtohet nga Ligji "Kundër Trafikimit me Njerëz" nr. 04 / L-218, Udhëzimi Administrativ nr. 01/2014 për identifikimin e hershëm të viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore nga shërbimet konsullore, Policia Kufitare dhe Inspektorati i Punës, dhe Procedurat Standarde Operative (PSO) për personat e trafikuar në Kosovë* (i ndryshuar në vitin 2013).

107. Në bazë të nenit 12 të Ligjit kundër trafikimit nr. 04 / L-218, identifikimi zyrtar i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore kryhet nga njësitë përkatëse të policisë, prokurorisë, avokatët e viktimave dhe qendrat e punës sociale, kur ato kanë arsye të besojnë se një person është viktimë e trafikimit të qenieve njerëzore, në përputhje me Procedurat Standarde të Operimit (PSO).

108. PSO-të aktuale janë zhvilluar në kuadër të projektit "Forcimi i institucioneve në luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore dhe dhunës në familje", i financuar nga Zyra e BE-së në Kosovë* dhe i zbatuar nga OJQ-ja KMOP (Qëndër për Kujdesin ndaj Familjes dhe Fëmijëve) nga Greqia. Ka dhe shumë organizata të tjera ndërkombëtare të përfshira në zhvillimin e PSO-ve ndër vite (OSBE-ja, IOM-i, USAID-i, ICMPD-ja), si dhe palë të interesuara vendase, si qeveritare dhe jo-qeveritare. PSO-të e para u zhvilluan në fakt në vitin 2004. Dy seminare janë organizuar në Prishtinë dhe në Prevallë, në maj të vitit 2012 dhe qershor të vitit 2012, për të diskutuar vlerësimin e PSO-ve të mëparshme dhe për të bërë rekomandime për rishikimin e tyre.

109. PSO-të synohen të funksionojnë si instrumente pune për specialistët nga organizatat qeveritare, joqeveritare dhe ndërkombëtare. Çdo seksion PSO-je përshkruan masat e ndryshme që duhet të merren në fazën e identifikimit, ndihmës së parë dhe mbrojtjes, asistencës së mëtejshme dhe përfshirjes sociale, kthimit ose rivendosjes së asistuar vullnetare, procese penale dhe civile. Në fund të çdo seksioni jepen grafike që përmbledhin hapat dhe masat kryesore. Jepet po ashtu dhe një listë e kontakteve kombëtare dhe ndërkombëtare.

110. Bazuar në PSO, ka disa aktorë të cilët mund të hyjnë në kontakt me viktimat e supozuara të trafikimit të qenieve njerëzore, të cilët ia referojnë këta persona Drejtorisë së Policisë kundër Trafikimit me Njerëz, përfshirë edhe oficerë të tjerë të policisë, prokurorë, avokatë të viktimave, punonjës socialë, OJQ, operatorë të linjave telefonike për ndihmë, anëtarë të familjes, profesionistë të kujdesit shëndetësor, inspektorë të punës, punonjës të migracionit, përfaqësues të sindikatave, Ambasada ose zyrtarë të konsullatave, dhe stafi i qendrave të paraburgimit. Personi i trafikuar mund të vendosë që të shkojë vetë në polici, ose tek strukturat e tjera dhe të kërkojë ndihmë.

111. Hapi pasues është mbledhja e një ekipi të përbërë nga një oficer policie në detyrë nga Drejtoria e Policisë kundër Trafikimit me Njerëz, një mbrojtës i viktimës nga zyra kompetente rajonale, ose një punonjës social në rast se personi i menduar si viktimë trafikimi është fëmijë. Nëse viktimat e supozuar është një i/e huaj, rekrutohet dhe një përkthyes. Regjistrimi i referimit të viktimave të supozuara kryhet nga policia, duke përdorur një formular standard.

112. PSO-të përshkruajnë hapat e ardhshëm që duhet të ndërmerren; ofrimin e informacionit dhe nevojat themelore, shqyrtimin fillestar dhe caktimin e menaxhimit të çështjeve, vlerësimin e hershëm të rrezikut, dhe referimin për të mbështetur shërbime, përpara se të trajtohet çështja e identifikimit formal (Masa 7). Specifikohet se identifikimi formal ndodh pas përfundimit të periudhës së reflektimit, përmes një interviste nga oficeri (ët) i policisë së Drejtorisë kundër Trafikimit me Njerëz, të cilit viktimat e supozuar e trafikimit duhet t'i pranojë se është trafikuar. Në disa raste, mund të jetë e nevojshme më shumë se një intervistë. Në rast të një viktime të huaj të supozuar të trafikimit, duhet të sigurohet interpretim. Mund të përfshihen dhe aktorë të tjerë për të mbledhur informacionin e nevojshëm (p.sh policë policie nga vendet e tjera, INTERPOL-i, EUROPOL-i). Pasi të ketë përfunduar procesi i identifikimit, oficeri i policisë shkruan një raport formal identifikimi dhe informon menaxherin e rastit për rezultatin.

113. PSO-të specifikojnë se në rast të një viktime të supozuar fëmijë thirret një punonjës social, nëse është e mundur, i të njëjtit seks si fëmija, dhe i trajnuar sipas Udhëzimeve të UNICEF-it për intervistimin e fëmijëve. Kërkesa për shërbimet e mbrojtjes së fëmijës regjistrohet duke përdorur një formular zyrtar. Në rast të një fëmije të pashoqëruar, thirret menjëherë drejtori i autoriteteve kompetente të kujdestarisë, i cili fillon procedurën e caktimit të një kujdestari. Kur ka shkaqe të arsyeshme për të besuar se një viktimë e mundshme trafikimi që është fëmijë nga Kosova* ka nevojë për mbrojtje, fillon procesi për emërimin e një kujdestari me pëlqimin e informuar të prindërve. Intervistimi i fëmijëve duhet të zhvillohet në një mjedis miqësor ndaj fëmijës. Duhet të shmangen intervistat e shumta, në përjashtim të rasteve kur janë absolutisht të nevojshme, dhe intervista duhet të ketë kohëzgjatje të kufizuar.

114. Në bazë të ligjit kundër trafikimit dhe PSO-ve, jepet statusi ligjor i viktimave të trafikuar nga hetuesit policor të Drejtorisë kundër Trafikimit me Njerëzore, ose, në rastin e fëmijëve, nga avokatët e viktimave dhe përfaqësues të qendrës për punë sociale.

115. Në mars të vitit 2014, Qeveria e Kosovës* miratoi Udhëzimin Administrativ nr. 01/2014 për identifikimin e hershëm të viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore nga ana e shërbimeve konsullore, Policisë Kufitare dhe Inspektoratit të Punës. Në pajtim me nenin 5 të këtij Udhëzimi, identifikimi i hershëm kryhet përmes mbledhjes së informacionit të nevojshëm për çështjen në fjalë, vlerësimin paraprak të këtij informacioni, dhe duke ia referuar atë institucioneve përkatëse. Neni 8 liston treguesit për identifikimin e hershëm nga shërbimet konsullore (p.sh. kufizimi i lirisë së lëvizjes dhe komunikimit, kushtet e jetesës, borxhi, mungesa e pagave, etj.). Në kontekstin e intervistave të aplikantëve për viza, zyrtarët konsullorë duhet të kërkojnë të marrin informacione të cilat duhet t'u vijjnë në ndihmë për të sqaruar rrethanat e personit, në veçanti kushtet e punësimit të tij/saj në Kosovë*. Në mënyrë të ngjashme, treguesit për të ndihmuar në identifikimin e viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore nga ana e oficerëve të Policisë Kufitare parashikohen në nenin 20. Në rastet kur punonjësit e Policisë Kufitare zbulojnë praninë e treguesve të tillë, ata duhet të informojnë autoritetet kompetente që merren me mbrojtjen e viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore. Neni 21 përcakton identifikimin e hershëm të fëmijëve viktimë, neni 22 identifikimin e personave të trafikuar për qëllime të nënshtrimit të brendshëm, neni 23 identifikimin e viktimave të trafikimit për qëllime të shfrytëzimit seksual, dhe neni 24 identifikimin e viktimave të trafikimit me qëllim lypjen apo kryerjen e veprave. Në çdo rast, jepet një listë treguesish.

116. Inspektorët e punës luajnë rol në zbulimin dhe referimin e rasteve të mundshme të trafikimit për shfrytëzim për punë. Për fat të keq, gjatë vizitës së GRETA-s në Kosovë*, nuk ishte e mundur të takoheshim me inspektorët e punës. Autoritetet e Kosovës* e kanë informuar më pas GRETA-n që inspektorët e punës mbikëqyrin zbatimin të Ligjit "Për punësim dhe mbrojtje gjatë punës" dhe ligje të tjera përkatëse, dhe se mandati i tyre mbulon të dy sektorët, si sektorin publik dhe atë privat. GRETA vë në dukje se Udhëzimi Administrativ nr. 01/2014 ofron udhëzime të hollësishme për identifikimin e hershëm të viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore nga ana e inspektorëve të punës, duke përfshirë listat e treguesve për forma të ndryshme të shfrytëzimit. Inspektorët e punës trajnohen për përdorimin e këtyre treguesve (shih paragrafin 67).

117. Gjatë vizitës së saj në Kosovë* GRETA u takua me disa oficerë të policisë dhe prokurorë, të cilët përmendën vështirësitë për identifikimin e personave të trafikuar për qëllime të shfrytëzimit të punës, për shkak të asaj që ata e perceptojnë si një vijë e hollë ndarëse ndërmjet shkeljeve të ligjit të punës dhe punës së detyruar. Kjo thekson nevojën për trajnime të mëtejshme dhe të mësuarit nga përvoja e vendeve të tjera se si të hetohen dhe të ndiqen penalisht rastet e trafikimit të qenieve njerëzore për qëllim të shfrytëzimit për punë.

118. Kur bëhet fjalë për identifikimin e rasteve të trafikimit të fëmijëve për qëllime të lypjes së detyruar, GRETA u informua se në Kosovë*, detyrimi i fëmijëve për lypje nga prindërit nuk konsiderohet vepër penale, gjë e cila shpjegon mungesën e viktimave të identifikuar.

119. **GRETA e mirëpret miratimin e procedurave formale (PSO-ve) për identifikimin e viktimave të trafikimit, përfshirë dhe fëmijët, dhe zhvillimin e treguesve.** GRETA vë në dukje se identifikimi i viktimave të trafikimit dhe ofrimi i ndihmës duken se nuk varen nga bashkëpunimi i personit me autoritetet e zbatimit të ligjit për hetimin e rasteve të trafikimit. Në të njëjtën kohë, delegacioni i GRETA-s konstatoi gjatë vizitës që OJQ-të nuk janë të përfshira në procesin e identifikimit, pasi roli i tyre kufizohet tek ofrimi i ndihmës për viktimat pas referimit të viktimave nga policia ose punonjësit socialë (në rastin e fëmijëve). GRETA thekson se OJQ-të e specializuara mund të kontribuojnë ndjeshëm në procesin e identifikimit të viktimave dhe duhet të përfshihen në përpjekje me shumë partnerë të tjerë për të siguruar se asnjë viktimë e trafikimit nuk mbetet i paidentifikuar. Kjo parashikohet dhe në nenin 10 të Konventës, sipas të cilit identifikimi është proces bashkëpunues ndërmjet autoriteteve dhe organizatave përkatëse që i mbështesin viktimat.

120. **GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të marrin hapa të mëtejshme për t'u siguruar se të gjitha viktimat e trafikimit identifikohen siç duhet dhe menjëherë dhe se mund të përfitojnë nga ntë gjitha masat e ndihmës dhe të mbrojtjes që parashikohen në Konventë, dhe në veçanti për:**

- promovimin e përfshirjes së shumë agjencive për identifikimin e viktimave duke formalizuar rolin dhe kontributin e OJQ-ve të specializuara dhe duke përfshirë aktorë të tjerë përkatës, të tillë si inspektorët e punës dhe stafin mjekësor;
- sigurimin që të gjithë profesionistët që mund të bien në kontakt me viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore të jenë plotësisht të ndërgjegjshëm për PSO-të dhe të marrin trajnim periodik për t'u bërë atyre të mundur që të identifikojnë viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore; treguesit duhet të përditësohen në mënyrë të rregullt për të reflektuar natyrën në ndryshim të trafikimit të qenieve njerëzore dhe llojet e shfrytëzimit;
- ndjekjen e një qasjeje proaktive për identifikimin e viktimave të trafikimit për qëllim të shfrytëzimit për punë duke inkurajuar inspektimet e punës në sektorët më në rrezik (p.sh. bujqësi, ndërtim, zbavitje) dhe zbatuar Udhëzimin Administrativ nr. 01/2014;
- rritjen e vëmendjes për identifikimin e fëmijëve viktimave të trafikimit, përfshirë dhe për qëllimin e lypjes me detyrim;
- forcimin e kapaciteteve të punonjësve socialë për të identifikuar në mënyrë aktive viktimat e trafikimit.

b. Ndihma për viktimat

121. Konventa kërkon marrjen e masave për t'i ndihmuar viktimat në rikuperimin e tyre fizik, psikologjik dhe social, duke marrë parasysh nevojat e sigurisë dhe të mbrojtjes së viktimës, në bashkëpunim me OJQ-të dhe organizatat e tjera të angazhuara në ndihmën e viktimave. Kjo ndihmë duhet të ofrohet në bazë konsensusi dhe informimi të mëparshëm, duke marrë parasysh nevojat e veçanta të personave në pozicion të cenueshëm, si dhe fëmijët, dhe nuk duhet të jetë e kushtëzuar nga gatishmëria e viktimës për të qenë dëshmitar (neni 12). Nevoja për marrjen parasysh të nevojave të viktimave përmendet edhe në dispozitat e Konventës në lidhje me lejet e përkohshme të qëndrimit (neni 14) dhe të drejtat e fëmijëve viktimat të trafikimit (neni 12, paragrafi 7). Konventa përcakton gjithashtu se ndihma për viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore duhet të përfshijnë strehim të përshtatshëm dhe të sigurt.

122. Në Kosovë *, dhënia e ndihmës për viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore është përgjegjësi e Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale, së bashku me partnerët qeveritarë dhe jo-qeveritare. Në bazë të nenit 20 të Ligjit nr. 4/ L-218 kundër trafikimit, viktimat e trafikimit me njerëz kanë të drejtën për strehim të përkohshëm, kujdes shëndetësor, ndihmë psikologjike, shërbimet e mirëqenies sociale, informacion, ndihmë ligjore, përkthim dhe interpretim. Ndhimë duhet t'u jepet edhe viktimave të riatdhesuara nga një vend tjetër në Kosovë* dhe vartësve shoqëruar të viktimës. Ligji specifikon se ndihma dhe mbështetja nuk kushtëzohen nga gatishmëria e viktimës për të bashkëpunuar gjatë hetimit dhe ndjekjes penale. Për më tepër, ndihma duhet të sigurohet edhe kur ka baza të arsyeshme për të besuar se një person mund jetë trafikuar më parë. Në pajtim me nenin 23 të ligjit kundër trafikimit, strehimi për viktimat e trafikimit me njerëz jepet për një periudhë prej 30 deri në 90 ditësh, por mund të zgjatet me rekomandim të mjekut, kur viktimat i nënshtrohet trajtimit mjekësor, nëse është e nevojshme për mbrojtjen e viktimës, edhe pas përfundimit të procesit penal, ose me kërkesë të viktimës (deri në 90 ditë).

123. Standarde Minimale Kujdesi për Viktimat e Trafikimit janë zhvilluar nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, Ministria e Drejtësisë, Ministria e Financave dhe Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, dhe Policia e Kosovës*, me përfshirjen e organizatave ndërkombëtare (IOM-it, OSCE-së) dhe OJQ-ve. Standartet minimale përshkruajnë në detaje hapat që duhet të ndërmerren në lidhje me strehimin (p.sh. shërbimet që duhet të ofrohen nga çdo strehë, numrin dhe kategoritë e personelit që duhet të ketë çdo strehë, pajisjet e strehëzave, ofrimin e ushqimit, aktivitetet), sigurinë, përgatitjen e një plani kujdesi, kujdesin shëndetësor, mbështetjen psiko-sociale, arsimin, trajnimin profesional, mbështetjen ligjore dhe procedurat e ankesave.

124. Qendrat për punë sociale kanë një rol të rëndësishëm në procesin e ndihmës për viktimat e trafikimit. Sistemi social i shërbimit në Kosovë* u riorganizua në vitin 2009, duke çuar në decentralizimin e shërbimeve të cilat financohen nga komunat, ndërsa Ministria ushtron kontroll të cilësisë dhe garanton standartet minimale. Qendrat për punë sociale emërojnë menaxherët e rasteve, të cilët vlerësojnë nevojat e viktimave dhe përgatisin planet e kujdesit në bashkëpunim me personelin e strehave dhe përfituesit. Në rastin e fëmijëve viktimat, qendrat për punë sociale veprojnë si kujdestarë ligjorë. Megjithatë, GRETA u informua se qendrat për punë sociale nuk kanë personel të mjaftueshëm për t'u marrë me të gjitha që parashikohen në mandatin e tyre.

125. Në bazë të nenit 24 të ligjit kundër trafikimit, autoritetet sigurojnë aftësim profesional për viktimat e trafikimit të moshës mbi 16 vjeç, ku përfshihet ndërmjetësimin për punësim, këshillim profesional dhe mundësi për të marrë pjesë në kurset e formimit profesional të financuara nga programet e papunësisë. Nenet 21 dhe 22 të ligjit kundër trafikimit trajtojnë përkatësisht rehabilitimin dhe riintegrimin e viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore. Këto dispozita janë tepër të përgjithshme dhe përshkruajnë qëllimet e rehabilitimit dhe ri-integrimit, ku ri-integrimi arrihet përmes sigurimit të aksesit në arsim adekuat, formim profesional, si dhe pavarësisë financiare duke ofruar mundësi të ndryshme për (vetë) punësim. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ofron kurse trajnimi profesional pa pagesë (psh për rrobaqepësi dhe kuzhinë). Megjithatë, gjatë vizitës në Kosovë*, GRETA u informua se ri-integrimi paraqiste sfida reale në praktikë, për shkak të mungesës së mundësive për punësim.

126. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ka një strehë të përkohshme për viktimat e trafikimit që konsiderohen me rrezik "të lartë" ose "të mesëm", e cila u vizitua nga GRETA. Ministria e financon plotësisht strehën dhe buxheti vjetor për të u raportua të jetë 80 000 euro. Streha, e ndodhur rreth 15 km nga Prishtina, në Lipjan, është vendosur në këtë vend që nga nëntori i vitit 2013. Më parë, ka pasur një tjetër strehë të menaxhuar nga Ministria e Drejtësisë. Streha aktuale është ndërtuar me financim nga Komisioni Evropian. Ajo zë një ndërtesë të madhe dykatëshe të vendosur në një hapësirë të gjerë, por të rrethuar nga një mur i lartë. Hyrja në strehë është e mbyllur dhe me roje. Në të mund të akomodohen deri në 25 persona, me strehim të veçantë për viktimat meshkuj, dhe dy apartamente për nënat me fëmijë. Ambientet dhe mobiljet ishin të reja dhe të pastra, por atmosfera ishte sterile. Ata që jetonin aty nuk kishin shumë ç'të bënin. Kishte një bibliotekë me një numër të vogël librash, kryesisht në anglisht. Nuk kishte lodra për fëmijët. Në kohën e vizitës nuk kishte persona të trafikuar që qëndronin në strehë. Dy banorët më të fundit ishin larguar në shkurt të vitit 2015. Pas hapjes së saj në vendin aktual, në strehë kishin qëndruar gjithsej 25 persona të trafikuar (përfshirë dhe një burrë nga Shqipëria i trafikuar për lypje me detyrim). Qëndrimi mesatar u raportua të ishte 25 ditë (qëndrimi më i shkurtër: një ditë, qëndrimi më i gjatë: 69 ditë).

127. Streha kishte 11 persona stafi, duke përfshirë Drejtorin, avokatët e viktimave, infermieret dhe një edukator. Në kohën e vizitës së GRETA-s nuk kishte psikolog apo mjek të brendshëm, por këto shërbime ofroheshin nga specialistë që vinin nga jashtë sipas nevojave.

128. Në qoftë se policia ka arsye për të besuar se një person është trafikuar, personi sillet në strehë. Policia vlerëson nivelin e rrezikut të individit; ata që konsiderohen të jenë në rrezik të mesëm/të lartë dërgohen në strehë, ndërsa ata që konsiderohen me rrezik të ulët dërgohen tek Qendra MVPT (shih paragrafin 129). Policia plotëson një formular standard që përmban detaje rreth personit të trafikuar, i cili nënshkruhet edhe nga streha. Personat e trafikuar inkurajohen të mbeten në strehës shtetërore, por nuk mund të detyrohen të qëndrojnë kundër vullnetit të tyre. Nëse personat e trafikuar dalin nga streha përkohësisht, atyre u kërkohet të nënshkruajnë një deklaratë ku thonë se ata bien dakord të qëndrojnë në strehë. Nëse personat e trafikuar dalin nga streha përkohësisht (p.sh. për të shkuar në gjyq), ata shoqërohen nga policia dhe, nëse është e nevojshme, edhe nga një anëtar i stafit. Nëse policia dëshiron të intervistojë një person të trafikuar, intervista bëhet gjithmonë në rajonin e policisë.

129. Në korrik të vitit 2008, OJQ-ja MVPT ngriti një qendër rehabilitimi për viktimat dhe viktimat e mundshme të trafikimit, e vetmja në Kosovë¹⁹. Qendra ka 11 vetë staf me një shumëllojshmëri kualifikimesh (duke përfshirë edhe një mjek, psikolog dhe sociolog). Ajo ka shtatë shtretër për gra dhe fëmijë. Në kohën e vizitës së GRETA-s në këtë qendër qëndronin katër gra. Kishte edhe 12 persona që tjerë që i përdornin shërbimet e ofruara nga qendra përditë, por që nuk jetonin atje. Qendra e rehabilitimit siguron rehabilitimin afatgjatë dhe riintegrimin e viktimave të trafikimit. Viktimat pajisen me strehim të sigurt, ushqim dhe veshmbathje, kujdes mjekësor, këshillim psikologjik dhe ligjor, aktivitete psiko-sociale, ndërmjetësim dhe këshillim familjar, kurse bazë profesionale, aktivitete edukative (në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit), dhe seanca për ndërgjegjësim dhe fuqizim. Banorët qëndrojnë deri në gjashtë muaj. Për çdo person hartohet një plan rehabilitimi dhe secili prej tyre vlerësohet rregullisht për të parë se sa përparim kanë bërë. Streha ofron këshillim juridik dhe mjekësor dhe ka fonde të mjaftueshme për të dërguar njerëz për kontrolle mjekësore të specializuara. Një sfidë e rëndësishme për sa i përket riintegrimit është bashkëpunimi me kompanitë private, të cilat ndonjëherë subvencionohen për të punësuar një person të trafikuar, por kur mbarojnë paratë e subvencionit, kompania mund ta ndërpresë punësimin e personit. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale përmes procedurave të prokurimit i blen shërbimet e strehimit dhe rehabilitimit nga OJQ-ja PVPT çdo vit me një vlerë prej rreth 33 000 të euro (20% e buxhetit të qendrës). Ministria monitoron gjithashtu dhe cilësinë e shërbimeve të ofruara.

¹⁹ Deri në vitin 2008, PVPT-ja ka menaxhuar një strehë të mbyllur për viktimat e huaja të trafikimit të qenieve njerëzore.

130. Që nga viti 2001, OJQ-ja Shpresë dhe Shtëpi për Fëmijët (SDSF) ka menaxhuar një strehë duke siguruar strehim dhe ndihmë për fëmijët që janë viktimë apo viktimë të mundshme të trafikimit të qenieve njerëzore, abuzimit seksual ose dhunës. Kjo është e vetmja strehë e këtij lloji në Kosovë*. Ajo ka 12 vende, por mund të marrë më shumë fëmijë në rast emergjence. Gjatë kohës së vizitës, në qendër ishin 12 fëmijë (të moshës 3 deri në 18 vjeç), përfshirë edhe tre viktimë të trafikimit me njerëz. Fëmijët zakonisht qëndrojnë deri në gjashtë muaj në strehëz, por qëndrimi mund të vazhdohet nëse nuk ka alternativë tjetër. Pas largimit nga qendra fëmijët monitorohen, në mënyrë që të sigurohet kujdesi ndaj tyre. Strehëza ndodhet në një vend të fshehtë. Fëmijëve u ofrohet ushqim, veshmbathje, kujdes shëndetësor, këshillim psikologjik, shkollë në komunitet, shkollim shtesë në strehëz dhe kurse profesionale. Megjithatë, për shkak të faktit se disa prej fëmijëve nuk e kanë ndjekur shkollën para se sa të përfundojnë në strehë, për ta ndonjëherë është e vështirë që të dërgohen në shkollë. Çdo fëmijë i është caktuar një menaxher rast (një punonjës social nga qendra lokale për punë sociale) dhe një avokat viktime. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale financon 58.6% të buxhetit vjetor të strehës, me vlerën prej 58 700 eurosh (nga të cilat 30 000 euro për viktimat e trafikimit dhe pjesa tjetër për viktimat e dhunës).

131. Në bazë të nenit 31, paragrafi 2, të ligjit kundër trafikimit, viktimat e trafikimit dhe viktimat e mundshme të trafikimit përfitojnë shërbime mjekësore pa pagesë, siç parashikohet nga legjislacioni përkatës shëndetësor. Gjatë vizitës së vlerësimit në Kosovë*, GRETA u informua se Ligji i ri "Për Kujdesin Shëndetësor" është miratuar në vitin 2014, i cili i konsideron viktimat e trafikimit (si kombëtare dhe ato të huaja) si një kategori të veçantë që ka të drejtë të marrë shërbime të kujdesit shëndetësor pa pagesë. Përveç këtij ligji, në vitin 2014 u miratua dhe Ligji "Për Sigurimin Shëndetësor" Nr 04 / L-249. Neni 11 i këtij ligji parashikon se viktimat e trafikimit, përfshirë dhe viktimat të cilët nuk janë shtetas kosovar, janë të përjashtuar nga të gjitha pagesat për shërbime shëndetësore.

132. Në lidhje me ofrimin e ndihmës për viktimat fëmijë të trafikimit, neni 28 të ligjit kundër trafikimit përcakton se "në të gjitha veprimet e lidhura me fëmijët, të ndërmarra qoftë nga institucione publike ose private të mirëqenies shoqërore, nga gjykatat, autoritetet administrative apo organet legjislative, interesi më i lartë i fëmijës duhet të jetë konsiderata mbizotëruese". GRETA u informua se një punonjës social nga komuna ku është gjetur personi i trafikuar do të emërohet si kujdestar ligjor. Fëmija do të ketë një menaxheri rast. Menaxheri i rastit mund të jetë një punonjës social, por kujdestari ligjor dhe menaxheri i rastit do të jenë dy persona të ndryshëm. Po ashtu, u raportua se një punonjës social është i pranishëm në të gjitha intervistat me fëmijët. Në lidhje me gjendjen e fëmijës mund t'i kërkohet të japë dëshmi dhe një psikiatri për fëmijët, ose një psikologu.

133. **GRETA e mirëpret faktin se ligji shprehimisht përcakton se ndihma nuk është e kushtëzuar nga gatishmëria e viktimës për të bashkëpunuar në hetimin/ndjekjen penale dhe disponueshmërinë e strehimit të sigurt për gratë, burrat dhe fëmijët viktimë të trafikimit të qenieve njerëzore. Megjithatë, GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të bëjë përpjekje shtesë për të ofruar ndihmë për viktimat e trafikimit, dhe në veçanti të:**

- sigurojnë që të gjitha masat e ndihmës të parashikuara me ligj të garantohen në praktikë; kur ndihma i delegohet OJQ-ve si ofrues shërbimesh, shteti ka detyrimin të sigurojë financim adekuat dhe të sigurojë cilësinë e shërbimeve të ofruara nga OJQ-të;
- garantojnë akses në kujdesin shëndetësor publik për të gjitha viktimat e trafikimit;
- sigurojnë që kushtet që ofrohen në streha për viktimat e trafikimit të jenë të përshtatura për nevojat e tyre të veçanta. Në këtë kuadër, duhet të arrihet një balancë më e mirë mes nevojës për t'i vendosur viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore në strehim të sigurt dhe nevojës për të arritur rimëkëmbjen dhe rehabilitimin e tyre.

134. **Më tej, GRETA u bën thirrje autoriteteve të Kosovës* që të forcojnë përpjekjet e tyre për të lehtësuar riintegrimin e viktimave të trafikimit në shoqëri, duke u ofruar atyre qasje në arsimim, formim profesional dhe në tregun e punës. Në këtë kuadër, autoritetet duhet të marrin parasysh miratimin e stimujve për kompanitë që punësojnë persona nga grupet e pafavorizuara.**

135. **GRETA i fton gjithashtu autoritetet që të vazhdojnë ofrimin e trajnimeve të rregullta për të gjithë profesionistët që janë përgjegjës për zbatimin e masave të ndihmës për viktimat e trafikimit, duke përfshirë punonjësit socialë.**

c. Periudha e rimëkëmbjes dhe reflektimit

136. Pasi viktimat e trafikimit janë jashtëzakonisht të prekshme pas traumës që kanë përjetuar, neni 13 i Konventës paraqet detyrimin për të parashikuar në të drejtën e brendshme një periudhë rimëkëmbjeje dhe reflektimi prej të paktën 30 ditë. Periudha e rimëkëmbjes dhe reflektimit, në vetvete, nuk është e kushtëzuar nga bashkëpunimi me autoritetet e hetimit ose ndjekjes penale dhe nuk duhet të ngatërrohet me lëshimin e lejes së qëndrimit në bazë të nenit 14 (1) të Konventës. Në bazë të kësaj Konvente, periudha e rimëkëmbjes dhe reflektimi duhet të jepet kur ka shkaqe të arsyeshme për të besuar se personi në fjalë është viktimë e trafikimit, dmth përpara se të ketë përfunduar procedura e identifikimit. Gjatë kësaj periudhe, nuk mund të zbatohen urdhrat e dëbimit.

137. Në Kosovë*, periudha e rimëkëmbjes dhe reflektimit trajtohet në nenin 26 të ligjit kundër trafikimit, Ligjit 04/ L-218, si dhe neni 61 të Ligjit "Për të Huajt", Nr 04 / L-219. Dispozita e parë përcakton se "në qoftë se mendohet se një i huaj me qëndrim jo të rregullt në Kosovë* është viktimë ose dëshmitar i trafikimit të qenieve njerëzore, organet kompetente të zbatimit të ligjit për të huajt i ofrojnë atij / asaj një periudhë reflektimi, gjatë së cilës personi në fjalë rimëkëmbet dhe i shpëton ndikimit dhe kërcënimeve të keqbërësve, pavarësisht nëse ai/ajo dëshiron të bashkëpunojë me autoritetet. Kohëzgjatja, fillimi dhe kushtet për dhënien e këtij afati parashikohen në legjisllacionin për të huajt. Merret parasysh dhe respektimi i parimit të moskthimit. Neni 61 i Ligjit "Për të Huajt" parashikon se kohëzgjatja e periudhës së reflektimit është nga 30 deri në 90 ditë, duke filluar nga momenti kur rasti i është referuar njërive të specializuara antitrafik të policisë.

138. PSO-të japin detaje lidhur me mënyrën se si viktimave të trafikimit u jepet periudha e rimëkëmbjes dhe reflektimit. Specifikohet që kjo periudhë do të jepet pa marrë parasysh vullnetin e personit për të bashkëpunuar si dëshmitarë në procedurë penale. Periudha e reflektimit zgjat prej të paktën 30 ditësh, duke filluar nga momenti i referimit fillestar, dhe mund të zgjatet deri në tre muaj. Gjatë kësaj periudhe, viktimat e mundshme të trafikimit të qenieve njerëzore nuk merret në pyetje dhe i jepet kohë për të marrë veten, i ofrohet strehim i sigurt, mbrojtje, këshillim psikologjik, informacion i detajuar për të drejtat e tij/saj dhe autorizim i përkohshëm për të qëndruar nëse ai/ajo është i huaj. PSO-të e bëjnë të qartë se periudha e rimëkëmbjes duhet t'u ofrohet të gjitha viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore, qofshin ata vendas ose të huaj. Gjatë kësaj periudhe, personat e prezumuar si të trafikuar mbahen në një strehë të sigurt, por në qoftë se niveli i rezikut është i ulët dhe personi konsiderohet i sigurt, ai/ajo mund të zgjedhë që të mos qëndrojë në strehë. Pas përfundimit të periudhës së reflektimit, viktimat e supozuar e informon menaxherin e rastit në lidhje me vendimin e tij/saj për të bashkëpunuar me autoritetet e zbatimit të ligjit apo jo, dhe menaxheri i rastit njofton policinë në përputhje me rrethanat.

139. Autoritetet kanë hartuar një fletë informative për të drejtat e viktimave të trafikimit në shtatë gjuhë, e cila ende i referohet të drejtës për ofrorimin e një periudhë rimëkëmbjeje dhe reflektimi prej "30 + 10 ditësh". Autoritetet kanë bërë të ditur se fletët informative janë përditësuar në vitin 2013 dhe tani janë në përputhje me ligjin për të huajt, ligjin kundër trafikimit dhe Procedurat Standarde Operative, duke siguruar një periudhë reflektimi prej nga 30 deri në 90 ditësh.

140. Sipas informacionit të dhënë nga autoritetet Kosovare*, numri i viktimave të trafikimit të cilave u është dhënë një periudhë rimëkëmbjeje dhe reflektimi ishte 39 në vitin 2011, 54 në vitin 2012, dhe 52 në vitin 2013, dmth të gjithë personave të identifikuar si viktimat të trafikimit u është ofruar një periudhë e tillë.

141. GRETA e mirëpret faktin që periudha e rimëkëmbjes dhe reflektimit u është dhënë të gjitha viktimave të trafikimit, pavarësisht nëse ato bashkëpunojnë me autoritetet, dhe i fton autoritetet e Kosovës* të sigurojnë respektimin sistematik në praktikë të kësaj periudhe.

d. Lejet e qëndrimit

142. Neni 14 (1) i Konventës parashikon dy mundësi kur është fjala për lëshimin e lejeve të qëndrimit të rinovueshme për viktimat e trafikimit: në bazë të situatës së tyre personale dhe / ose bashkëpunimit me autoritetet kompetente në hetim ose procese penale.

143. Lëshimi i lejeve të qëndrimit për viktimat e trafikimit me njerëzore në Kosovë* mbulohet nga Ligji Nr 04 / L-219²⁰ "Për të Huajt", neni 41, paragrafi 1.4 i cili parashikon që leja e qëndrimit të përkohshëm mund të lëshohet në bazë të "arsyeve humanitare, duke përfshirë për refugjatët, personat nën mbrojtje plotësuese dhe viktimat e trafikimit me njerëzor, ose viktimat të kontrabandimit të emigrantëve dhe të huajt të cilët kanë shprehur gatishmërinë për të bashkëpunuar me autoritetet kompetente". Në bazë të nenit 41, paragrafi 4, i Ligjit "Për të Huajt parashikon se "pavarësisht nga paragrafi 1 i këtij neni, të huajt mund t'i jepet leje qëndrimi e përkohshme dhe për qëllime të tjera. Leja për qëllime të tjera nuk mund të jetë më shumë se gjashtë muaj brenda një viti". Forma, përmbajtja dhe procedura për lëshimin e lejeve të qëndrimit rregullohen me akte nënligjore të miratuara nga Ministria e Punëve të Brendshme, përkatësisht nr 01/2014 "Për Procedurën për lëshimin e leje qëndrimi për të huajt dhe certifikatat për njoftim pune", dhe nr 02/2014 për dokumentet e udhëtimit për të huajt.

144. Vlen të përmendet se as fletët informative për të drejtat e viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore dhe as PSO-të nuk e përmendin lejen e qëndrimit.

145. Sipas informacionit të dhënë nga autoritetet e Kosovës*, nuk ka viktimat të trafikimit për të cilët është lëshuar ndonjë leje qëndrimi në periudhën 2011-2013. GRETA vëren se gjatë periudhës në fjalë, ka pasur 23 viktimat trafikimi moldave, 9 shqiptare, 4 serbe dhe një sllovaqe të identifikuar në Kosovë*.

146. GRETA e mirëpret parashikimin në ligjin e Kosovës* të lejeve të qëndrimit për viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore si për shkaqe humanitare dhe gjatë bashkëpunimit me autoritetet kompetente dhe është e mendimit që autoritetet duhet t'i përdorin plotësisht dispozitat e ligjit ekzistues.

147. GRETA është po ashtu e mendimit se autoritetet e Kosovës duhet të sigurojnë se viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore të informohen në mënyrë sistematike, në një gjuhë që ata e kuptojnë, për të drejtat për të marrë leje qëndrimi.

e. Kompensimi dhe dëmshpërblimi ligjor

148. Neni 15 i Konventës përcakton detyrimin për të parashikuar në ligjishtet e brendshme të drejtën e viktimave të trafikimit për ndihmë juridike dhe ndihmë juridike falas dhe të drejtën e viktimave të trafikimit për kompensim nga autorët e krimit. Për më tepër, Neni 15 (4) përcakton detyrimin për marrjen e masave legjislative apo të tjera për të garantuar kompensim për viktimat, për shembull, nëpërmjet krijimit të një fondi për kompensimin e viktimave.

149. Kompensimi i viktimave të trafikimit në Kosovë* trajtohet nga ligji kundër trafikimit, Ligji nr. 04/L-218, nenet 39 deri në 43. Në zbatim të nenit 39, "viktimat e trafikimit, përfshirë edhe viktimat fëmijë, kurdo që është e mundur, marrin kompensimin në mënyrë që të bëhet ri-integrimi dhe rimëkëmbja e plotë e tyre. Procedurat për marrjen dhe zbatimin e kompensimit duhet të jenë të qasshme për fëmijët". Kompensimi përfshin kompensimin e urdhëruar nga gjykata për autorët e veprës (mbështetur në dispozitat e përgjithshme të Kodit të Procedurës Penale), dëmshpërblimet e urdhëruara me anë të procedurave civile dhe kompensimit shtetëror. Në bazë të nenit 40, gjykatat sigurojnë që urdhërat për kompensim zbatohen në mënyrë efikase dhe i japin atyre përparësi mbi pagesat e tjera ndëshkuese, si gjobat.

150. Neni 41 i ligjit kundër trafikimit parashikon se viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore kanë të drejtë të nisin një çështje civile për të kërkuar kompensim për dëme materiale, fizike dhe emocionale të shkaktuara si rezultat i veprimeve të përcaktuara si vepra me këtë ligj, në qoftë se ai / ajo nuk ka mundur ta ushtrojë këtë të drejtë në procesin penal. E drejta për të paraqitur padi civile për kompensim nuk preket nga ekzistenca e një procesi penal që ka të bëjë me të njëjtat veprime nga të cilat rrjedh padia civile. Për më tepër, mungesa e viktimës gjatë procedurës nuk e pengon gjykatën që të urdhërojë kompensimin.

151. Sipas nenit 42 të ligjit kundër trafikimit, kompensimi nga shteti jepet si kompensim shtesë, nëse i pandehuri e kompenzon viktimën vetëm pjesërisht, ose si kompensim i plotë në rastet e pamundësisë për kryerjen e pagesës së plotë nga i pandehuri, ose nëse i pandehuri nuk është identifikuar, nuk është ndjekur penalisht ose nuk është dën timer. Statusi i migracionit ose kthimi i viktimës në vendin e tij / saj të origjinës nuk e pengon institucionin përgjegjës të urdhërojë pagesën e kompensimit. Kompensimi nga shteti përfshin kompensimin për dëme materiale, fizike dhe emocionale. Megjithatë, dispozitat e nenit 42 të Ligjit Kundër Trafikimit aktualisht nuk po zbatohen, pasi është e nevojshme që të zbatohet një ligj i veçantë për kompensimin nga shteti. Ligji Nr 05 / L 036 "Për Kompensimin e Viktimave të Krimit" është miratuar dhe botuar në Fletoren Zyrtare të Republikës së Kosovës më 30 qershor 2015²¹. Qëllimi i këtij ligji është krijimi i një Programi Kompensimi për Viktimat e Krimit, në përputhje me Direktivën e Këshillit 2004 / 80 / EC, datë 29 prill 2004, në lidhje me kompensimin e viktimave të krimit. Ligji parashikon të drejtën e kompensimit financiar të viktimave të krimeve të dhunshme dhe të vartësve të tyre, organet dhe procedurat vendimmarrëse për të drejtën e kompensimit në situatat kombëtare dhe ndërkuftare. Trafikimi i qenieve njerëzore përmendet në mënyrë të veçantë si një prej krimeve të dhunshme²², i cili mund të kompensohet sipas këtij ligji. Aplikanti duhet të jetë qytetar ose banor i përhershëm i Kosovës, shtetas i ndonjë vendi me të cilin Kosova ka marrëdhënie reciprociteti në lidhje me kompensimin, ose qytetar i një shteti anëtar të BE-së. Sipas këtij ligji mund të kompensohen dëmet e mëposhtme: lëndime të rënda fizike apo dëmtim i shëndetit; shqetësim serioz për shëndetin mendor; humbje e aftësisë për të punuar dhe humbje e mirëmbajtjes; shpenzime mjekësore dhe hospitalizimi; shpenzime varrimi; dëmet për pajisjet mjekësore të shkatërruara; dhe shpenzimet procedurale për paraqitjen e një padie. Aplikimi duhet të dorëzohet jo më vonë se gjashtë muaj nga data e aktit të fundit kriminal në të cilin bazohet dhe raportohet kërkesa për kompensim. Neni 23 parashikon ngritjen e një Komiteti për Kompensimin e Viktimave të Krimit. Shumica e dispozitave të Ligjit do të aplikohen jo më vonë se një vit pas hyrjes në fuqi të ligjit.

152. GRETA vëren se fleta informative lidhur me të drejtat e viktimave nuk përfshin informacion mbi të drejtën për të kërkuar kompensim dhe procedurat përkatëse. Nga ana tjetër, PSO-ja përmban informacion mbi çështjen e "mbështetjes për pretendimet për kompensim", sipas të cilit është detyrë e avokatit të çështjes ose avokatit të viktimës të ofrojë të gjithë informacionin e nevojshëm në lidhje me të drejtën për të kërkuar dëmshpërblim dhe procedurat përkatëse. Sipas PSO-ve, viktimat duhet të sigurojnë ndihmë juridike falas gjatë proceseve ligjore dhe të mbështetet psikologjikisht.

²¹ <http://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10936>

²² Sipas këtij ligji, një akt i dhunshëm penal përkufizohet si një akt që çon në dëmtime trupore, ose dëme të rënda të shëndetit fizik ose mendor të viktimës.

153. Autoritetet e Kosovës* nuk mundën të japin informacion lidhur me rastet e njohura të kompensimit për personat e trafikuar. Nga diskutimet me prokurorë, policë dhe përfaqësues të OJQ-ve rezultoi se dispozitat e kompensimit nuk përmbushen në praktikë. Në takim u tha se personat e trafikuar nuk mundnin të jepnin prova për të dëshmuar dëmtimin që kishin pësuar dhe se dhe madje kur prokurori propozonte një masë kompensimi, gjyqtari shprehej se llogaritja nuk ishte e saktë, e rrëzonte kërkesën për kompensim si pjesë e procesit penal dhe e udhëzonte palën e dëmtuar t'i drejtohej proceseve civile.

154. GRETA vë në dukje se, në bazë të vendimit për çështjen e Klinikës Medicus nga Gjykata Themelore në Prishtinë, datë 29 prill 2013 (shih paragrafin 17 ..), viktimat e identifikuara që kanë dhënë dëshmitë kanë marrë pjesërisht kompensim material prej 15 000 euro për dëmet psikologjike dhe fizike të shkaktuara gjatë heqjes së veshkave. U tha se nuk kishte asnjë informacion nëse ky kompensim është paguar.

155. GRETA u bën thirrje autoriteteve të Kosovës* të marrin masa për të lehtësuar dhe garantuar aksesin në kompensim për viktimat e trafikimit dhe në veçaniti të:

- sigurojnë se viktimat e trafikimit informohen në mënyrë sistematike në një gjuhë që mund ta kuptojnë për të drejtën për të kërkuar kompensim dhe për procedurat që duhet të ndiqen;
- sigurojnë që viktimat e trafikimit t'i ushtrojnë të drejtat e tyre për kompensim duke siguruar akses efektiv për ndihmën ligjore, duke ndërtuar kapacitetet e profesionistëve të së drejtës për mbështetjen e viktimave për të pretenduar kompensim përmes proceseve penale dhe civile, duke përfshirë dhe të drejtën për kompensim në programet ekzistuese të trajnimit për zyrtarët e zbatimit të ligjit dhe gjyqësorin;
- t'u bëjnë të mundur viktimave të trafikimit që janë larguar nga Kosova* të përfitojnë nga mundësitë për padi për kompensimi.

156. **GRETA e mirëpret miratimin e Ligjit "Për Kompensimin e Viktimave të Krimin". Duke pasur parasysh se asnjë viktimë e trafikimit nuk ka marrë kompensim nga autorët e krimeve, GRETA i bën thirrje autoriteteve të Kosovës* që ta bëjnë skemën e kompensimit nga shteti të disponueshme për viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore, pavarësisht nga nënshtetësia dhe statusi i vendbanimit dhe pa kërkuar së pari dëmshpërblim të drejtpërdrejtë nga autorët e veprave.**

f. Riatdhesimi dhe kthimi i viktimave

157. Neni 16 i Konventës kërkon krijimin e programeve të riadhesimit, synimi i të cilave është shmangia e riviktimizimit dhe përfshirja e institucioneve përkatëse kombëtare ose ndërkombëtare dhe OJQ-ve, si dhe bërja e përpjekjeve për të favorizuar ri-integrimin e viktimave në shoqërinë e vendit të kthimit. Kthimi i viktimave të trafikimit preferohet të jetë vullnetar dhe duhet të kryhet duke respektuar të drejtat, sigurinë dhe dinjitetin e personit dhe statusin e çdo procesi ligjor që ka të bëjë me faktin se personi është viktimë e trafikimit të qenieve njerëzore. Për më tepër, një viktimë nuk mund të kthehet kur një veprim i tillë do të ishte në kundërshtim me detyrimin e shtetit për mbrojtje ndërkombëtare, i njohur nga nenin 40 (4) i Konventës.

158. Kthimi i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore nga Kosova* trajtohet nga neni 29 i ligjit kundër trafikimit, nr. 04 / L-218. Në bazë të këtij neni, autoritetet e Kosovës* u sigurojnë viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore informacion në lidhje me kthimin e sigurt në fillim të periudhës së reflektimit, gjatë gjithë periudhës së asistencës dhe në këtë moment viktimat shpreh dëshirën për t'u kthyer në vendin e tij / saj të origjinës, ose rivendoset në një vend të tretë. Viktimat fëmijë apo dëshmitarë nuk kthehen në vendin e tyre të origjinës, nëse pas vlerësimit të rrezikut dhe të sigurisë, konsiderohet se kthimi i tyre nuk do të ishte në interesin e tyre më të mirë. Duhet të merret parasysh dhe parimi i moskthimit. Procedurat për kthimin e viktimave të trafikimit dhe viktimave të supozuara të trafikimit duhet të jenë në përputhje me Kushtetutën e Kosovës* dhe me Konventën dhe Protokollin e lidhur me statusin e refugjatëve. Për më tepër, neni 30 i ligjit kundër trafikimit parashikon se shteti i kërkuar duhet të lehtësojë kthimin e viktimës përmes verifikimit nëse viktimat është banor i tij, ka një leje qëndrimi në territorin e saj, dhe, nëse është e nevojshme, ta pajisë atë me dokumente udhëtimi. PSO-të ofrojnë udhëzime të hollësishme për çështjen e kthimit vullnetar të asistuar dhe rivendosjen.

159. Sipas informacionit të dhënë nga autoritetet e Kosovës*, 24 viktimat të trafikimit të qenieve njerëzore janë riatdhesuar në Kosovë* dhe katër viktimat janë kthyer në një shtet tjetër në vitin 2011; 26 viktimat janë riatdhesuar në Kosovë* dhe 24 të tjerë janë kthyer në një shtet tjetër në vitin 2012; dhe 10 viktimat janë riatdhesuar në Kosovë* dhe shtatë të tjerë janë kthyer në një shtet tjetër në vitin 2013. Një nga viktimat e riatdhesuara në Kosovë* në vitin 2012 ishte një fëmijë 17 vjeç, i identifikuar në "ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë", dhe një tjetër fëmijë 16 vjeç u identifikuar në Mal të Zi në vitin 2012 dhe u kthye në Kosovë*.

160. **GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të marrin masa për të siguruar se kthimi i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore realizohet duke respektuar të drejtat e tyre, sigurinë dhe dinjitetin, përfshirë dhe të drejtën e moskthimit (neni 40(4) i Konventës), dhe në rastin e fëmijëve, duke respektuar plotësisht parimin e interesave më të mira të fëmijës.**

4. E drejta penale thelbësore, hetimi, ndjekja penale dhe e drejta procedurale

a. E drejta penale thelbësore

161. Neni 171, paragrafi 1, i Kodit Penal të Kosovës* parashikon gjobë dhe burgim nga pesë deri në 12 vjet për veprën themelore të trafikimit të njerëzve. Kur vepra kryhet brenda një rrezeje prej 350 metrash nga një shkollë, ose mjedis tjetër i cili përdoret nga fëmijët, ose kur vepra penale kryhet kundër një person nën moshën 18 vjeç, dënimi është me gjobë dhe me burgim prej tre deri në 15 vjet. **GRETA vëren se pragu më i ulët i dënimit në rastet e trafikimit të fëmijëve (tre vjet) është më i ulët se sa në rastin e trafikimit të të rriturve (pesë vjet) dhe u bën thirrje autoriteteve të Kosovës* ta trajtojnë këtë mospërputhje.**

162. Neni 171, paragrafët 3 deri 5, të KP-së parashikojnë rrethanat rënduese në situatat e mëposhtme: kryerjen e veprës nga një grup i organizuar, e cila dënohet me gjobë deri në 500 000 euro dhe burgim prej shtatë deri në 20 vjet; kryerjen e veprës nga një zyrtar në keqpërdorim të pozitës së tij / saj, e cila dënohet me gjobë dhe me burgim prej pesë deri në 15 vjet (jo më pak se 10 vjet, nëse vepra kryhet nga një grup i organizuar); vepra penale rezulton me vdekjen e një apo më shumë personave, e cila dënohet me burgim jo më pak se 10 vjet, ose me burgim të përjetshëm. **GRETA vëren se rrethana e fundit rënduese nuk përkohet plotësisht me rrethanat rënduese të "veprës me dashje ose nga pakujdesia e rëndë duke rrezikuar jetën e viktimës", parashikuar në nenin 24 të Konventës dhe i bën thirrje autoriteteve të Kosovës* të sigurojnë që të gjitha rrethanat rënduese të parashikuara në Konventë të pasqyrohen në mënyrë të rregullt në të drejtën e brendshme.** Sipas autoriteteve, KP-ja pritet të ndryshohet në mënyrë që të rregullojë dënimin për trafikimin e fëmijëve, si dhe rrethanat rënduese të parashikuara në Konventë.

163. Duhet përmendur dhe nenin 169 të KP-së (skllavëria, kushtet e ngjashme me skllavërinë dhe punën e detyruar), i cili parashikon ndëshkime nga dy deri në 10 vjet burg, rritje me nga tre deri në 15 vjet në rastin e veprës së kryer kundër një fëmije; pesë deri në 12 vjet për veprën që kryhet nga një person zyrtar që keqpërdor pozitën e tij ose saj; dhe pesë deri në 20 vjet për veprën kur ajo kryhet nga një zyrtar ndaj fëmijës.

164. GRETA u informua se edhe kur prokuroria ngre akuza për trafikimin e qenieve njerëzore, gjyqtarët kanë tendencë ta riklasifikojnë çështjen si "mundësim ose detyrimi në prostitucion " (neni 241 i KP-së). Duket se ka mbivendosje midis elementëve të nenit 171 dhe paragrafin 3 të nenit 241, i cili parashikon si vijon: " Kushdo që me forcë apo kanosje serioze ose duke mbajtur personin tjetër në situatë të varësisë personale apo ekonomike e detyron personin e tillë që të merret me prostitucion, dënohet me gjobë dhe me burgim prej një (1) deri në tetë (8) vjet." Përdorimi i kësaj dispozite në vend të nenit 171 rezulton në më pak dënime për trafikimin e qenieve njerëzore, si dhe në dënime më të shkurtra. **GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të shqyrtojnë marrëdhëniet ndërmjet neneve 171 dhe 241 (3) të KP-së me qëllim sqarimin e fushës së zbatimit të këtyre dy dispozitave. Autoritetet e Kosovës* duhet të jenë të përgatitur për të rregulluar mbi bazën e këtij shqyrtimi përmbajtjen dhe zbatimin e këtyre dispozitave.** Autoritetet kanë bërë të ditur se ndryshimet e pritshme të KP do ta trajtojnë këtë çështje.

165. Në bazë të nenit 172 të KP-së, "Kushdo që fsheh dokumentet personale të identifikimit apo pasaportën e personit për të cilin e din se është viktimë e veprës penale të paraparë në nenin 169 dhe 171 të këtij Kodi, dënohet me burgim prej një (1) deri në pesë (5) vjet." Kur vepra kryhet nga një zyrtar që abuzon me pozitën ose autoritetin e tij ose të saj, autori i veprës dënohet me burgim nga tre deri në shtatë vjet. **GRETA vëren se veprimet e tjera të renditura në nenin 20 të Konventës (heqja, fshehja, dëmtimi ose shkatërrimi e dokumenteve të udhëtimit ose identitetit të një personi tjetër të kryer me dashje dhe me qëllim mundësimin e trafikimit të njerëzve) nuk përcaktohen si vepra penale dhe u bën thirrje autoriteteve të ndryshojnë legjislacionin në përputhje me rrethanat.** Autoritetet kanë bërë të ditur se ndryshimet e pritshme të KP-së do të trajtojnë këtë çështje.

166. Në bazë të nenit 231 të KP-së (shërbimeve seksuale të viktimës së trafikimit), "kushdo që përdor ose mundëson shërbime seksuale të viktimës së trafikimit dënohet me burgim prej tre muaj deri në pesë vjet". Kur vepra kryhet kundër një personi nën moshën 18 vjeç, dënimi është me burgim nga dy deri në 10 vjet. Kur vepra kryhet nga një zyrtar, dënimi është me burgim nga dy deri në shtatë vjet (pesë deri në 12 vjet në rastin e një fëmije). Nëse vepra rezulton me vdekjen e një apo më shumë personave, ndëshkimi është jo më pak se 10 vjet burgim, ose burgim i përjetshëm. Për qëllime të këtij neni, është e parëndësishme nëse autori e ka ditur nëse personi është viktimë e trafikimit, përveç nëse për arsye të justifikueshme, autori i veprës nuk e dinte dhe nuk mund ta dinte se personi ishte viktimë e trafikimit. **GRETA e mirëpret përfshirjen e kësaj dispozite në legjislacionin e Kosovës* dhe i fton autoritetet të marrin në konsideratë parashikimin si vepër penale të shfrytëzimit të vetëdijshëm për qëllime shfrytëzimi për punë të viktimave të trafikimit.**

167. Sipas nenit 14 të ligjit kundër trafikimit, personat juridikë janë përgjegjës për veprat e trafikimit të qenieve njerëzore të kryera për përfitime të tyre nga një person që vepron ose individualisht, ose si pjesë e një organi të personit juridik, dhe i cili ka pozicion udhëheqës tek personin juridik, në bazë të kompetencës për të përfaqësuar personin juridik, autoritetin për të marrë vendime në emër të personit juridik; ose autoritet që ushtron kontroll brenda personit juridik. Personat juridik mbajnë përgjegjësi edhe në rastin kur mungesa e mbikëqyrjes ose kontrollit nga ana e personit të përmendur në paragrafin 1 të këtij neni, ka mundësuar aktin e trafikimit të qenieve njerëzore, për të mirën e atij personi juridik nga ana e një personi nën autoritetin e tij / saj. Përgjegjësia e personit juridik nuk i pengon procedimet penale kundër personave fizikë që kanë kryer, nxisin ose e kanë ndihmuar trafikimin e qenieve njerëzore. Sanksione ligjore kundër personave juridikë në rastet e trafikimit të qenieve njerëzore do të zbatohen në përputhje me Ligjin për përgjegjësinë e veprimeve të personave juridikë për vepra. Sipas statistikave për vitin 2012-2014, si rezultat i vendimeve gjyqësore janë mbyllur gjithsej 8 lokale që dyshohet se janë përdorur për kryerjen e veprës penale të trafikimit me qenie njerëzore.

b. Mosdënimi i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore

168. Në bazë të nenit 26 të Konventës, shtetet duhet të parashikojnë mundësinë e mosvënies së gjobave për viktimat e trafikimit për përfshirjen e tyre në aktivitete të paligjshme deri në masën që ata janë detyruar të përfshihen në këto lloj aktivitete.

169. Ligji kundër trafikimit nr. 04/L-218 përmban një dispozitë të veçantë në lidhje me mosndëshkimin e viktimave të trafikimit. Neni 13 i këtij ligji përcakton se:

"1. Viktimat e trafikimit nuk duhet të arrestohen dhe nuk mund të ndiqen penalisht për vepra penale dhe kundërvajtje, të kryera nga ai/ajo si rezultat i drejtpërdrejtë i veprës së trafikimit me njerëz, përfshirë:

1.1. hyrjen dhe daljen e paligjshme të personit të trafikuar, në/nga shteti;

1.2. blerjen apo posedimin e dokumenteve të falsifikuara të udhëtimit apo identifikimit të cilat ai i ka marrë, apo të cilat iu janë dhënë atij, me qëllim të hyrjes apo daljes nga shteti në lidhje me veprën penale të trafikimit me njerëz;

1.3. përfshirjen e viktimës në veprimtari tjera të paligjshme deri në atë masë që kjo përfshirje është pasojë direkte e situatës së tyre të trafikimit;

2. Fëmijët të cilët janë viktimat e trafikimit nuk i nënshtrohen procedurave apo sanksioneve penale për veprat penale që ndërlidhen me situatën e tyre si viktimat e trafikuar."

170. GRETA nuk ka marrë informacion në lidhje me zbatimin e dispozitës së mosndëshkimit në praktikë. Nuk ishte e qartë se sa larg do të zbatohet parimi i mosndëshkimit, dmth nëse do të zbatohet në lidhje me vepra të rënda. Sipas autoriteteve, nuk bëhet ndjekje penale kur një person është shpallur viktimë trafikuari.

171. **Ndërsa e mirëpret përfshirjen në ligjin e Kosovës* të dispozitës së mosndëshkimit, GRETA gjykon se autoritetet e Kosovës* duhet të rishikojnë zbatimin e saj në praktikë, ta përfshijë atë në trajnimin e ofruar për zyrtarët e zbatimit të ligjit, prokurorët dhe gjyqtarët, si dhe të nxjerrin udhëzime për prokurorët lidhur me zbatimin e dispozitës së mosndëshkimit.** Në këtë kontekst përmenden rekomandimet për mosndëshkimin për ligjvënësit dhe prokurorët të përfshira në dokumentin e lëshuar nga Zyra e Përfaqësuesit Special dhe Koordinatorit për Luftën kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore të OSBE-së në konsultim me Skuadrën e Koordinimit Ekspert të Aleancën kundër Trafikimit të Personave²³.

c. Hetimi, ndjekja penale dhe e drejta procedurale

172. Një nga qëllimet e Konventës është të sigurojë hetim efektiv dhe ndjekje penale për trafikimin e qenieve njerëzore (Neni 1 (1) (b)). Konventa përcakton se hetimi a ndjekja penale e veprave të trafikimit të qenieve njerëzore nuk duhet të jetë e varur nga raportet e viktimave, dhe se shoqatat ose OJQ-të që kanë për qëllim luftimin e trafikimit të qenieve njerëzore, ose mbrojtjen e të drejtave të njeriut, duhet të jetë në gjendje të ndihmojnë dhe mbështesin viktimat gjatë proceseve penale, në përputhje me kushtet e përcaktuara në ligjin e brendshëm dhe me pëlqimin e viktimës (neni 27). Për më tepër, Shtetet duhet të bashkëpunojnë me njëri-tjetrin në lidhje me hetimet dhe / ose proceset penale që lidhen me trafikimin e qenieve njerëzore (neni 32).

173. Në Kosovë*, hetimi penal për trafikimin e qenieve njerëzore iniciohet kryesisht (*ex officio*) nga prokurori. Siç u përmend në paragrafin 30, aktualisht nuk ka prokurorë të specializuar që merren me rastet e trafikimit të qenieve njerëzore në Kosovë*, por prokurori i emëruar si pika qendrore në Prokurorinë Speciale në Prishtinë ka njohuri të konsiderueshme për rastet e trafikimit të qenieve njerëzore.

174. Kodi i Procedurës Penale (KPP) i vitit 2013 kërkon që të gjitha masat e posaçme hetuese të autorizohen nga gjyqtari para gjykimit. Autorizimi nga një prokuror është po ashtu i mundur në raste urgjente, por është i vlefshëm vetëm për tre ditë. KPP-ja lejon marrjen e 12 masa të ndryshme për t'u përdorur, duke përfshirë dhe përgjimin e fshehtë të komunikimit, vëzhgimin e fshehtë dhe regjistrimin, blerjen e simuluar, dhe dorëzimin e kontrolluar. Oficerët e policisë që hetojnë rastet e trafikimit të qenieve njerëzore e informuan GRETA-n se ka pasur hetimet të shpeshta proaktive në rastet e trafikimit të qenieve njerëzore, ku janë përdorur masat e posaçme hetimore, në veçanti mbikëqyrja, përgjimi i thirrjeve telefonike, instalimi i pajisjeve video në vende publike, si dhe hetuesit e infiltruar. Deri tani nuk është përdor blerja e simuluar.

175. GRETA u informua se Drejtoria e specializuar kundër Trafikimit me Njerëz dhe shtatë njësitë e saj rajonale kanë hetuar mesatarisht rreth 140 raste të mundshme të trafikimit të qenieve njerëzore në vit. Në vitin 2014, janë hetuar gjithsej 155 raste prej tyre tyre dhe, si rezultat, 89 dosje penale i janë dorëzuar Prokurorisë, të ndara si vijon: 28 për trafikimin e qenieve njerëzore, 24 për lehtësim të prostitucionit, 21 për angazhim në prostitucion, një për mbajtje në skllavëri, dhe 15 për vepra të tjera. Janë identifikuar gjithsej 42 viktimave trafikimi. Në kohën e vizitës së GRETA-S në prill 2015, ka pasur 37 raste nën hetim, përfshirë edhe tre ose katër për lypje të detyruar. Oficerët e policisë kryejnë operacione të përbashkëta me policinë kufitare, apo inspektorët e punës, por këta të fundit thuhet se nuk janë të gatshëm për t'u përfshirë.

176. Sipas raportit statistikor për veprat penale të Këshillit Prokurorial të Kosovës* për vitin 2013 dhe 2014, numri i rasteve të trafikimit të qenieve njerëzore të trajtuara nga prokurorët në vitin 2013 ishte 67 (ku përfshiheshin 233 persona) dhe në vitin 2014, 66 (ku përfshiheshin 181 persona). Numri i rasteve për të cilat janë paraqitur aktakuza ishte, përkatësisht, 33 dhe 22 të çdo viti. Në vitin 2013, 25 persona janë dënuar për trafikimin e qenieve njerëzore (prej të cilëve njëri ishte dënuar me gjashtë vjet burg dhe një gjobë 4000 euro, ndërsa katër të tjerët me burgimit nga katër muaj deri në dy vjet, në disa raste shoqëruar me gjobë nga 200 deri në 1200 euro). Në vitin 2014, janë dënuar 45 persona (prej të cilëve dy janë dënuar me 5 vjet e 6 muaj heqje lirie, një me 4 vjet dhe 6 muaj burgim, katër me 3 vjet e 6 muaj burgim, dhe pjesa tjetër me burgim prej 2 vjet ose më pak, në disa raste shoqëruar me gjoba që variojnë nga 200 deri në 1500 euro). Një prej personave të dënuar në vitin 2013 ishte një zyrtar publik.

177. Kapitulli XVII të KPP-së përmban dispozita në lidhje me ngrirjen e përkohshme të aseteve, ndërsa Kapitulli XVIII merret me sekuestrimin (duke përfshirë sekuestrimin e përkohshëm, masa të përkohshme për sigurimin e pasurisë dhe procedurat pas padisë) dhe konfiskimin. GRETA u informua se ekziston një njësi e specializuar që merret me këtë çështje, por ka pasur shumë pak raste për shkak se fuqia për të ngrirë/konfiskuar asetet është ende e brishtë (më pak se dy vjet punë). Pasuritë e sekuestruara u tha se shiteshin dhe të ardhurat shkonin në buxhetin e përgjithshëm të shtetit, por nuk u vunë shifra të sakta në dispozicion. GRETA kujton se sekuestrimi i aseteve kriminale, i cili kërkon zbulim paraprak, identifikimin dhe konfiskimin e aseteve të paligjshme në kohën e hetimeve penale, është i rëndësishëm për të përforcuar efektin e dënimit dhe për të siguruar pagesën e kompensimit të viktimës. **GRETA u bën thirrje autoriteteve të Kosovës* ta përdorin plotësisht mundësinë e sekuestrimit dhe konfiskimit të aseteve kriminale të lidhura me trafikimin e qenieve njerëzore.**

178. Duhet të përmendet një rast trafikimi i qenieve njerëzore me qëllim shfrytëzimin seksual që daton në vitin 2012, i cili përfshinte 23 gra moldave. Policia përdori teknika të posaçme hetimore (survejimi i komunikimit online) për ta hetuar këtë rast, që përfshinte pesë objekte në rajonin e Gjakovës që kishin rekrutuar gra si kamariere dhe valltare, me përfshirjen e rekrutuesve në Republikën e Moldavisë, dhe më pas i kishin detyruar ato që të ofronin dhe shërbime seksuale. Policia e Kosovës* ka bashkëpunuar intensivisht me policinë moldave për hetimin e këtij rasti. Gratë janë identifikuar si viktima të trafikimit të qenieve njerëzore dhe u akomoduan shkurtimisht në strehën e Shtetit. Me kërkesë të tyre, ato u riatdhesuan në Republikën e Moldavisë, por atyre u janë marrë deklaratat paraprake. Në gjyq të pandehurit u dënuan për lehtësim prostitucioni. Dënimi më i gjatë ishte 2 vjet e 6 muaj, dhe i pandehuri thuhet se ka kaluar vetëm një vit në burg. Çështja tani është në apel. Sipas informacionit të dhënë nga autoritetet në komentet e tyre mbi draft raportin e GRETA-s, Gjykata e Apelit e ka anuluar vendimin e gjykatës së gjykimit dhe e ka dërgoi çështjen për rigjykim. Gjyqi ishte planifikuar për në shtator të vitit 2015. **GRETA dëshiron të informohet për rezultatin e gjykimit.**

179. Nuk duhet harruar edhe një rast trafikimi i qenieve njerëzore me qëllim të heqjes së organeve, rasti i Klinikës Medicus, i cili daton në vitin 2008²⁴. Dyshimet së pari u ngritën nga policia e Kosovës* dhe shërbimet e emigracionit në Aeroportin e Prishtinës në lidhje me shtetasit e huaj që vijin në Kosovë* me ftesë nga Klinikës Medicus për trajtim për zemrën. Një person u ndalua dhe u pyet në aeroport në nëntor të vitit 2008 dhe u zbulua se atij i ishte hequr një veshkë dhe ishte në gjendje të keqe shëndetësore. Hetuesit, ekspertët mjekësor dhe policia ndërkombëtare e UNMIK-ut kryen kërkim në Klinikën Medicus dhe gjatë këtij akti u identifikua marrësi i veshkës. Si pasojë u arrestuan drejtori dhe pronari i klinikës. Rasti i është dorëzuar më pas EULEX-it në dhjetor të vitit 2008 dhe procesi u zhvillua nën kujdesin e EULEX-it. U konstatua se nga marsi deri në nëntor të vitit 2008, janë rekrutuar të paktën 24 persona në shtete të tjera dhe janë transportuar në Kosovë* për t'u hequr një nga veshkat e tyre. Këta 24 persona janë krahasuar me 24 përfituesit që çojnë në 48 procedura, të cilat të gjitha janë kryer në Klinikën Medicus. Furnizuesit e organeve vinin nga Izraeli, Turqia, Republika e Moldavisë, Rusia, Ukraina, Kazakistan dhe Bjellorusia, ndërsa përfituesit vinin nga Izraeli, Turqia, Polonia, Kanadaja, Gjermania dhe Ukraina. Më 29 prill 2013, Gjykata Themelore në Prishtinë e shpalli drejtorin dhe pronarin e klinikës fajtor për trafikim të qenieve njerëzore dhe krim të organizuar; drejtori u dënua me 8 vjet burg dhe një 10 000 euro gjobë, pronari me 7 vjet dhe 3 muaj burg dhe një 10 000 euro gjobë. Dhe tre të pandehuri u shpallën fajtorë për ushtrim të paligjshëm të veprimtarisë mjekësore. Dy të pandehur të tjerë janë aktualisht subjekt i një Njoftimi Ndërkombëtar të Interpolit. Akuzat për shpërdorim të pozitës zyrtare që u ngritën në atë kohë për Kryetarin e Bordit të Licencimit të Institucioneve Private Shëndetësore dhe Sekretarin e Përhershëm në Detyrë të Ministrisë së Shëndetësisë u rrëzuan.

²⁴ Projekti HOTT, Trafikimi i Qenieve Njerëzore për qëllim të heqjes së organeve, raport për studim rasti, nëntor 2014.

180. GRETA kërkoi informacion gjatë vizitës në Kosovë* në lidhje rastin e Klinikës Medicus dhe u informua se dënimi nuk ishte i formës së prerë dhe çështja ishte në apel. **GRETA dëshiron të informohet për vendimin e gjykatës së apelit.** Sipas raporteve të medias, drejtori i klinikës dhe një tjetër mjek i përfshirë në çështjen në fjalë vazhdojnë të ushtrojnë profesionin në Qendrën Klinike Universitare të Kosovës²⁵. Për sa i përket procedurave të licencimit të objekteve shëndetësore, një përfaqësues i Ministrisë së Shëndetësisë e informoi GRETA-n se për momentin transplantimi i organeve në Kosovë* nuk është ligjërish i mundur.

181. **GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës * duhet të:**

- **zhvillojnë më tej trajnimin dhe specializimin e hetuesve, prokurorëve dhe gjyqtarëve me synim sigurimin që veprat e trafikimit të qenieve njerëzore të hetohen dhe të ndiqen penalisht në mënyrë efektive, duke çuar në sanksione përpjestimore dhe bindëse;**
- **forcojnë përpjekjet për hetim, ndjekje penale dhe dënim të trafikantëve për shfrytëzim për punë.**

d. Mbrojtja e viktimave dhe dëshmitarëve

182. Neni 28 i Konventës kërkon marrjen e masave për të siguruar mbrojtje efektive dhe të duhur nga hakmarrja ose kërcënimi i mundshëm veçanërisht gjatë dhe pas hetimit dhe ndjekjes penale të shkelësve të ligjit. Kjo mbrojtje mund të jenë e llojeve të ndryshme (p.sh. fizike, zhvendosje, ndryshim identiteti), dhe duhet t'u sigurohet viktimave të trafikimit, personave që raportojnë krimin, ose ndryshe bashkëpunojnë me autoritetet hetuese apo proceduese, dëshmitarëve të cilët japin dëshmi dhe, kur është e nevojshme, dhe anëtarëve të familjeve të subjekteve të listuara më sipër. Për më tepër, neni 30 i Konventës kërkon marrjen e masave për të mbrojtur jetën private dhe identitetin e viktimave dhe për të siguruar sigurinë dhe mbrojtjen e tyre nga kërcënimi gjatë proceseve gjyqësore, përfshirë dhe masa të posaçme mbrojtëse për fëmijët viktimë të trafikimit të qenieve njerëzore.

183. Në Kodin e Procedurës Penale të Kosovës*, Kapitulli XIII për mbrojtjen e viktimave dhe dëshmitarëve, neni 222 (Urdhri për masa mbrojtëse), parashikohet që gjyqtari kompetent mund të urdhërojë masa të tilla mbrojtëse kur e sheh të nevojshme, duke përfshirë por pa u kufizuar për:

"1.1. lënien bosh ose shlyerjen e emrave, adresave, vendit të punës, profesionit ose ndonjë të dhëne apo informate tjetër që mund të përdoret për të identifikuar të dëmtuarin, dëshmitarin bashkëpunues ose dëshmitarin;

1.2. moszbulimin e ndonjë shkrese që identifikon të dëmtuarin, dëshmitarin bashkëpunues ose dëshmitarin;

1.3. përpjekjen për të fshehur veçoritë ose përshtkrimin fizik të të dëmtuarit, dëshmitarit bashkëpunues apo dëshmitarit që jep dëshminë, duke përfshirë dhënien e dëshmisë prapa një mburoje jo të tejdukshme apo përmes pajisjeve për ndryshimin e fotografisë ose të zërit, ose marrjen në pyetje të njëkohshme nga një vend tjetër që komunikon me gjykatoren me anën e qarkut të mbyllur televiziv, ose videoregjistrimin para seancës dëgjimore në praninë e mbrojtësit;

1.4. caktimin e pseudonimit;

1.5. seancën e mbyllur për publikun;

1.6. urdhrat ndaj mbrojtësit për të mos zbuluar identitetin e të dëmtuarit, dëshmitarit bashkëpunues apo dëshmitarit, ose për të mos zbuluar ndonjë material apo informacion që mund të shpie në zbulimin e identitetit;

1.7. largimin e përkohshëm të të pandehurit nga gjykatorja nëse dëshmitari bashkëpunues ose dëshmitari refuzon të dëshmojë në prani të të pandehurit apo nëse rrethanat ia bëjnë të ditur gjykatës se dëshmitari nuk do ta flasë të vërtetën në prani të të pandehurit; ose

1.8. cilido kombinim i metodave të përmendura më lart për të parandaluar zbulimin e identitetit të të dëmtuarit, dëshmitarit bashkëpunues ose dëshmitarit".

²⁵

Zëri, 29 tetor 2015.

184. Për më tepër, Ligji për Mbrojtjen e Dëshmitarëve Nr 04 / L-015, i cili u miratua në vitin 2011, parashikon sipas nenit 5 llojet e mëposhtme të masave të mbrojtjes: mbrojtjen fizike; zhvendosjen e përkohshme në një vend të sigurt; procedura të veçanta për qasje në të dhëna dhe dokumente që lidhen me personat e mbrojtur nga zyra për lëshimin e dokumenteve dhe nga baza të tjera zyrtare të dhënash; ndryshimi i vendbanimit, punës apo studimit; ndryshimi i identitetit; ndryshimi i paraqitjes, duke përfshirë kirurgjinë plastike; mbështetje financiare për personin e mbrojtur; ndihmë sociale, ligjore dhe të tjera të nevojshme; dhe regjim i veçantë për personin e mbrojtur në paraburgim, në institucionet riedukuese. Masat mbrojtëse mund të zbatohen vetëm me pëlqimin e personit të rrezikuar. Masat nuk aplikohen për fëmijët në rrezik pa miratimin paraprak të prindërve ose kujdestarëve të tyre. Për personat që nuk kanë zotësi të plotë juridike, miratimi jepet nga personi i autorizuar me ligj për përfaqësim apo kujdestari i tyre.

185. Përveç kësaj, neni 149 i KPP-së (mundësia hetuese e veçantë), lejon marrjen e dëshmisë së dëshmitarëve nga një gjyqtar i procedurës paraprake me qëllim ruajtjen e provave, kur ekziston një mundësi unike për të mbledhur prova të rëndësishme, ose ka rrezik të madh se këto prova nuk mund të jetë më vonë në dispozicion për shqyrtim gjyqësor. Dëshmia është e regjistruar në audio ose në audio-video, dhe regjistrimi është pjesë e dosjes së lëndës. Dëshmia mund të merret përmes teknologjisë së videokonferencave nëse dëshmitari nuk është në Kosovë* dhe nuk ka gjasa të kthehet në Kosovë *, ose në përputhje me masat e mbrojtjes së dëshmitarëve. Ligji Kundër Trafikimit (neni 15) parashikon edhe zbatimin e mundësisë hetuese të veçantë për viktimat e trafikimit, me qëllim që të shmangët përsëritja e panevojshme e intervistave, kontakti vizual ndërmjet viktimave dhe të pandehurve, ose dhënia e dëshmive në seanca publike.

186. Ka një drejtori të veçantë për mbrojtjen e dëshmitarëve në kuadër të Policisë, e cila ka juridiksion në bazë të Ligjit për Mbrojtjen e Dëshmitarëve Nr 04 / L-015. Sipas autoriteteve, nuk ka pasur nevojë për t'i referuar viktimat ose dëshmitarët e trafikimit të qenieve njerëzore tek kjo drejtori. Para hyrjes në fuqi të këtij ligji, dy viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore i janë referuar programit për mbrojtjen e dëshmitarëve, i cili në atë kohë udhëhiqej nga UNMIK-EULEX-i.

187. GRETA i bën thirrje autoriteteve të Kosovës* që të përdorin plotësisht masat e disponueshme për mbrojtjen e viktimave dhe të dëshmitarëve të trafikimit të qenieve njerëzore dhe të parandalojnë kërcënimin gjatë hetimit si dhe gjatë dhe pas proceseve gjyqësore.

Shtojcë I: Lista e propozimeve të GRETA-s

Qasja dhe koordinimi gjithpërfshirës

1. GRETA vëren se sigurimi i financimit nga buxheti është i domosdoshëm për zbatimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit dhe është e mendimit që autoritetet e Kosovës* duhet të japin fondet e nevojshme në buxhet për veprim kundër trafikimit të qeneve njerëzore, në konsultim me të gjithë aktorët përkatës (shih dhe paragrafin 19).
2. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të shqyrtojnë mundësinë e krijimit të një posti me kohë të plotë për Koordinatorin Kombëtar, i cili të mbështetet nga një zyrë që është në përpjestim me detyrat përkatëse.
3. GRETA i fton autoritetet e Kosovës* të shqyrtojnë mundësinë e caktimit të një Raportuesi Kombëtar të pavarur, ose të një mekanizmi tjetër të pavarur për monitorimin e aktiviteteve kundër trafikimit nga institucionet shtetërore.
4. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të marrin hapa të mëtejshme për të siguruar se masat kundër trafikimit të qeneve janë gjithpërfshirëse, dhe në veçanti të:
  - trajtojnë trafikimin e brendshëm përmes rritjes së ndërgjegjësimit, kërkimit, masave për uljen e kërkesës dhe masave që etiketojnë shkaqet e trafikimit në gjenezë;
  - mbledhin në mënyrë të rregullt takimet e Autoritetit Kombëtar, siç parashikohet në Strategjinë Kundër Trafikimit dhe Planin Kombëtar të Masave;
  - t'i kushtojnë më shumë vëmendje masave parandaluese dhe mbrojtëse duke trajtuar cenueshmërinë e veçantë të fëmijëve ndaj trafikimit, në veçanti të fëmijëve nga grupe sociale të cenueshme dhe fëmijëve të zhvendosur;
  - forcojnë masat për luftën kundër trafikimit për qëllim shfrytëzimi për punë duke përfshirë inspektorët e punës, sindikatat, shoqëritë civile dhe bizneset në një platformë të përbashkët dhe duke përmirësuar identifikimin dhe ndihmën e viktimave të trafikimit për qëllim të shfrytëzimit për punë.

Trajnimi i profesionistëve përkatës

5. GRETA është e mendimit se, si pjesë e trajnimit të tyre, personeli mjekësor duhet të sensibilizohet rreth trafikimit të qeneve njerëzore për qëllim të heqjes së organeve.
6. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të vijojnë të përmirësojnë njohuritë dhe ndjeshmërinë e profesionistëve përkatës (duke përfshirë oficerët e policisë, punonjësit socialë, profesionistët që punojnë me fëmijët, stafin mjekësor, prokurorët publikë, gjyqtarët dhe median) rreth trafikimit të qeneve njerëzore dhe të drejtave të viktimave. Duhet të hartohen programe të mëtejshme trajnimi me synimin e përmirësimit të njohurive dhe të aftësive të profesionistëve përkatës që u bëjnë atyre të mundur të identifikojnë viktimat e trafikimit, për t'i ndihmuar dhe mbrojtur ata, për të lehtësuar kompensimin e viktimave dhe për të siguruar dënimin e trafikantëve.

Mbledhja e të dhënave dhe kërkimi

7. GRETA është e mendimit se, për qëllim të përgatitjes, monitorimit dhe vlerësimit të politikave kundër trafikimit, autoritetet e Kosovës* duhet të zhvillojnë dhe të ruajnë një sistem statistikor gjithëpërfshirës dhe koherent për trafikimin e qenieve njerëzore duke përpiluar të dhëna të besueshme statistikore për masat për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të viktimave, si dhe për hetimin, ndjekjen penale dhe dhënien e vendimeve për çështjet e trafikimit të qenieve njerëzore. Statistikat lidhur me viktimat duhet të mblidhen nga të gjithë aktorët kryesorë dhe të lejojnë ndarjen e tyre sipas seksit, moshës, llojit të shfrytëzimit, vendit të origjinës dhe/ose destinacionit. Kjo duhet të shoqëroret nga të gjitha masat e nevojshme për të respektuar të drejtat e subjekteve të të dhënave për mbrojtjen e të dhënave personale, duke përfshirë dhe kur OJQ-ve që punojnë me viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore u kërkohen të japin informacion për bazën kombëtare të të dhënave.

8. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të kryejnë dhe të mbështesin kërkime për çështjet e lidhura me trafikimin e qenieve njerëzore si burim i rëndësishëm informacioni për vlerësimin e programeve aktuale, për përmirësimin e tyre dhe për zhvillimin e masave për politika në të ardhmen. Fushat ku kërkohen kërkime më të shumta për të hedhur dritë mbi nivelin dhe tendencat e trafikimit të njerëzve në Kosovë* dhe për të informuar politikëbërësit përfshijnë trafikimin brenda Kosovës*, trafikimin e fëmijëve dhe trafikimin për qëllim shfrytëzimi për punë.

Bashkëpunimi ndërkombëtar

9. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të vijojnë të zhvillojnë bashkëpunimin e brendshëm me synim luftimin e trafikimit të qenieve njerëzore, duke iu ofruar asistencë viktimave, dhe duke siguruar hetim efektiv dhe ndjekje penale.

Masa për rritjen e ndërgjegjësimit dhe dekurajimin e kërkesës

10. GRETA i fton autoritetet e Kosovës* t'i shtojnë përpjekjet për t'ju kundërvënë rreziqeve që lidhen me përdorimin e internetit, si një mjet për parandalimin dhe luftimin e trafikimit të qenieve njerëzore përmes internetit.

11. GRETA është e mendimit se masat e ardhshme për rritjen e ndërgjegjësimit duhet të hartohen nën dritën e vlerësimit të masave të mëparshme dhe duhet të përqendrohen tek nevojat e identifikuarat. Rritja e ndërgjegjësimit duhet të vazhdojë të synojë grupet e cenueshme dhe të informojë publikun e përgjithshëm për format e trafikimit të qenieve njerëzore të cilat janë në rritje, të tilla si shfrytëzimi për punë, lypja e detyruar, kryerja me detyrim të veprave penale dhe trafikimi në Kosovë*.

12. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të marrin hapa për të dekurajuar kërkesën për shërbimet e personave të trafikuar, për të gjitha format e shfrytëzimit, në partneritet me sektorin privat dhe shoqërinë civile.

Iniciativat sociale, ekonomike dhe të tjera për grupet e cenueshme ndaj trafikimit të qenieve njerëzore

13. GRETA i mirëpret masat e marra nga autoritetet e Kosovës* lidhur me grupet e cenueshme ndaj trafikimit të qenieve njerëzore dhe është e mendimit se autoritetet duhet të vijojnë ta zhvillojnë aspektin e parandalimit përmes masave për fuqizimin social dhe ekonomik.

14. GRETA u bën thirrje autoriteteve të Kosovës* për të përfshirë në Strategjinë për Integrimin e Komuniteteve RAE në Kosovë* masa për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore dhe t'u ofrojë viktimave ndihmë dhe mbrojtje, duke i kushtuar vëmendje të veçantë personave të zhvendosur brenda vendit. Duhet të merren masa të posaçme për mbrojtjen e grave dhe fëmijëve të zhvendosur brenda për brenda vendit.

15. Më tej, GRETA i bën thirrje autoriteteve të Kosovës* të ndërmarrin hapa për sigurimin e regjistrimit të lindjeve dhe lëshimin e dokumentacionit personal për të gjithë personat, si masë parandaluese dhe në mënyrë që të shmanget ritrafikimi.

Masat kufitare për parandalimin e trafikimit të qenieve njerëzore dhe masat për mundësimin e migracionit të ligjshëm

16. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të bëjnë përpjekje të mëtejshme për zbulimin e çështjeve të trafikimit të qenieve njerëzore në kuadrin e kontrollit kufitar, për forcimin e bashkëpunimit operacional ndërmjet autoriteteve përkatëse dhe për prezantimin e një liste kontrolli për të identifikuar rreziqe të lidhura me trafikimin e qenieve njerëzore gjatë sistemit të aplikimit për viza.

Identifikimi i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore

17. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të marrin hapa të mëtejshme për t'u siguruar se të gjitha viktimat e trafikimit identifikohen siç duhet dhe menjëherë dhe se mund të përfitojnë nga të gjitha masat e ndihmës dhe të mbrojtjes që parashikohen në Konventë, dhe në veçanti për:

- promovimin e përfshirjes së shumë agjencive për identifikimin e viktimave duke formalizuar rolin dhe kontributin e OJQ-ve të specializuara dhe duke përfshirë aktorë të tjerë përkatës, të tillë si inspektorët e punës dhe stafin mjekësor;
- sigurimin që të gjithë profesionistët që mund të bien në kontakt me viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore të jenë plotësisht të ndërgjegjshëm për PSO-të dhe të marrin trajnim periodik për t'u bërë atyre të mundur që të identifikojnë viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore; treguesit duhet të përditësohen në mënyrë të rregullt për të reflektuar natyrën në ndryshim të trafikimit të qenieve njerëzore dhe llojet e shfrytëzimit;
- ndjekjen e një qasjeje proaktive për identifikimin e viktimave të trafikimit për qëllim të shfrytëzimit për punë duke inkurajuar inspektimet e punës në sektorët më në rrezik (p.sh. bujqësi, ndërtim, zbavitje) dhe zbatuar Udhëzimin Administrativ nr. 01/2014;
- rritjen e vëmendjes për identifikimin e fëmijëve viktimave të trafikimit, përfshirë dhe për qëllimin e lypjes me detyrim;
- forcimin e kapaciteteve të punonjësve socialë për të identifikuar në mënyrë aktive viktimat e trafikimit.

Ndihma për viktimat

18. GRETA e mirëpret faktin se ligji shprehimisht përcakton se ndihma nuk është e kushtëzuar nga gatishmëria e viktimës për të bashkëpunuar në hetimin/ndjekjen penale dhe disponueshmërinë e strehimit të sigurt për gratë, burrat dhe fëmijët viktimat të trafikimit të qenieve njerëzore. Megjithatë, GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të bëjë përpjekje shtesë për të ofruar ndihmë për viktimat e trafikimit, dhe në veçanti të:

- sigurojnë që të gjitha masat e ndihmës të parashikuara me ligj të garantohen në praktikë; kur ndihma i delegohet OJQ-ve si ofruar shërbimesh, shteti ka detyrimin të sigurojë financim adekuat dhe të sigurojë cilësinë e shërbimeve të ofruara nga OJQ-të;
- garantojnë akses në kujdesin shëndetësor publik për të gjitha viktimat e trafikimit;
- sigurojnë që kushtet që ofrohen në streha për viktimat e trafikimit të jenë të përshtatura për nevojat e tyre të veçanta. Në këtë kuadër, duhet të arrihet një balancë më e mirë mes nevojës për t'i vendosur viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore në strehim të sigurt dhe nevojës për të arritur rimëkëmbjen dhe rehabilitimin e tyre.

19. Më tej, GRETA u bën thirrje autoriteteve të Kosovës* që të forcojnë përpjekjet e tyre për të lehtësuar riintegrimin e viktimave të trafikimit në shoqëri, duke u ofruar atyre qasje në arsimim, formim profesional dhe në tregun e punës. Në këtë kuadër, autoritetet duhet të marrin parasysh miratimin e stimujve për kompanitë që punësojnë persona nga grupet e pafavorizuara.

20. GRETA i fton gjithashtu autoritetet që të vazhdojnë ofrimin e trajnimeve të rregullta për të gjithë profesionistët që janë përgjegjës për zbatimin e masave të ndihmës për viktimat e trafikimit, duke përfshirë punonjësit socialë.

Periudha e rimëkëmbjes dhe reflektimit

21. GRETA e mirëpret faktin që periudha e rimëkëmbjes dhe reflektimit u është dhënë të gjitha viktimave të trafikimit, pavarësisht nëse ato bashkëpunojnë me autoritetet, dhe i fton autoritetet e Kosovës* të sigurojnë respektimin sistematik në praktikë të kësaj periudhe.

Lejet e qëndrimit

22. GRETA e mirëpret parashikimin në ligjin e Kosovës* të lejeve të qëndrimit për viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore si për shkaqe humanitare dhe gjatë bashkëpunimit me autoritetet kompetente dhe është e mendimit që autoritetet duhet t'i përdorin plotësisht dispozitat e ligjit ekzistues.

23. GRETA është po ashtu e mendimit se autoritetet e Kosovës duhet të sigurojnë se viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore të informohen në mënyrë sistematike, në një gjuhë që ata e kuptojnë, për të drejtat për të marrë leje qëndrimi.

Kompensimi dhe dëmshpërblimi ligjor

24. GRETA u bën thirrje autoriteteve të Kosovës* të marrin masa për të lehtësuar dhe garantuar aksesin në kompensim për viktimat e trafikimit dhe në veçaniti të:

- sigurojnë se viktimat e trafikimit informohen në mënyrë sistematike në një gjuhë që mund ta kuptojnë për të drejtën për të kërkuar kompensim dhe për procedurat që duhet të ndiqen;
- sigurojnë që viktimat e trafikimit t'i ushtrojnë të drejtat e tyre për kompensim duke siguruar akses efektiv për ndihmën ligjore, duke ndërtuar kapacitetet e profesionistëve të së drejtës për mbështetjen e viktimave për të pretenduar kompensim përmes proceseve penale dhe civile, duke përfshirë dhe të drejtën për kompensim në programet ekzistuese të trajnimit për zyrtarët e zbatimit të ligjit dhe gjyqësorin;
- t'u bëjnë të mundur viktimave të trafikimit që janë larguar nga Kosova* të përfitojnë nga mundësitë për padi për kompensimi.

25. GRETA e mirëpret miratimin e Ligjit "Për Kompensimin e Viktimave të Krimit". Duke pasur parasysh se asnjë viktimë e trafikimit nuk ka marrë kompensim nga autorët e krimeve, GRETA i bën thirrje autoriteteve të Kosovës* që ta bëjnë skemën e kompensimit nga shteti të disponueshme për viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore, pavarësisht nga nënshtetësia dhe statusi i vendbanimit dhe pa kërkuar së pari dëmshpërblim të drejtpërdrejtë nga autorët e veprave.

Riatdhesimi dhe kthimi i viktimave

26. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të marrin masa për të siguruar se kthimi i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore realizohet duke respektuar të drejtat e tyre, sigurinë dhe dinjitetin, përfshirë dhe të drejtën e moskthimit (neni 40(4) i Konventës), dhe në rastin e fëmijëve, duke respektuar plotësisht parimin e interesave më të mira të fëmijës.

E drejta penale thelbësore

27. GRETA vëren se pragu më i ulët i dënimit në rastet e trafikimit të fëmijëve (tre vjet) është më i ulët se sa në rastin e trafikimit të të rriturve (pesë vjet) dhe u bën thirrje autoriteteve të Kosovës* ta trajtojnë këtë mospërputhje.

28. GRETA vëren se rrethana e fundit rënduese nuk përkojnë plotësisht me rrethanat rënduese të "veprës me dashje ose nga pakujdesia e rëndë duke rrezikuar jetën e viktimës", parashikuar në nenin 24 të Konventës dhe i bën thirrje autoriteteve të Kosovës* të sigurojnë që të gjitha rrethana rënduese të parashikuara në Konventë të pasqyrohen në mënyrë të rregullt në të drejtën e brendshme.

29. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të shqyrtojnë marrëdhëniet ndërmjet neneve 171 dhe 241 (3) të KP-së me qëllim sqarimin e fushës së zbatimit të këtyre dy dispozitave. Autoritetet e Kosovës* duhet të jenë të përgatitur për të rregulluar mbi bazën e këtij shqyrtimi përmbajtjen dhe zbatimin e këtyre dispozitave.

30. GRETA vëren se veprimet e tjera të renditura në nenin 20 të Konventës (heqja, fshehja, dëmtimi ose shkatërrimi e dokumenteve të udhëtimit ose identitetit të një personi tjetër të kryer me dashje dhe me qëllim mundësimin e trafikimit të njerëzve) nuk përcaktohen si vepra penale dhe u bën thirrje autoriteteve të ndryshojnë legjislacionin në përputhje me rrethanat.

31. GRETA e mirëpret përfshirjen e kësaj dispozite në legjislacionin e Kosovës* dhe i fton autoritetet të marrin në konsideratë parashikimin si vepër penale të shfrytëzimit të vetëdijshëm për qëllime shfrytëzimi për punë të viktimave të trafikimit.

Mosdënimi i viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore

32. Ndërsa e mirëpret përfshirjen në ligjin e Kosovës* të dispozitës së mosndëshkimit, GRETA gjykon se autoritetet e Kosovës* duhet të rishikojnë zbatimin e saj në praktikë, ta përfshijë atë në trajnimin e ofruar për zyrtarët e zbatimit të ligjit, prokurorët dhe gjyqtarët, si dhe të nxjerrin udhëzime për prokurorët lidhur me zbatimin e dispozitës së mosndëshkimit.

Hetimi, ndjekja penale dhe e drejta procedurale

33. GRETA u bën thirrje autoriteteve të Kosovës* ta përdorin plotësisht mundësinë e sekuestrimit dhe konfiskimit të asetëve kriminale të lidhura me trafikimin e qenieve njerëzore.

34. GRETA është e mendimit se autoritetet e Kosovës* duhet të:

- zhvillojnë më tej trajnimin dhe specializimin e hetuesve, prokurorëve dhe gjyqtarëve me synim sigurimin që veprat e trafikimit të qenieve njerëzore të hetohen dhe të ndiqen penalisht në mënyrë efektive, duke çuar në sanksione përpjestimore dhe bindëse;
- forcojnë përpjekjet për hetim, ndjekje penale dhe dënim të trafikantëve për shfrytëzim për punë.

Mbrojtja e viktimave dhe dëshmitarëve

35. GRETA i bën thirrje autoriteteve të Kosovës* që të përdorin plotësisht masat e disponueshme për mbrojtjen e viktimave dhe të dëshmitarëve të trafikimit të qenieve njerëzore dhe të parandalojnë kërcënimin gjatë hetimit si dhe gjatë dhe pas proceseve gjyqësore.

Appendix II: List of public bodies and intergovernmental and non-governmental organisations with which GRETA held consultations

Public bodies

- Ministry of the Interior
- Ministry of Justice
- Ministry of Foreign Affairs
- Ministry of Labour and Social Welfare
- Ministry of Education, Science and Technology
- Ministry for Local Government Administration
- Ministry of Health
- Kosovo* Police
- State Prosecutor
- Special Prosecution
- Kosovo* Judicial Council
- Kosovo* Prosecutorial Council
- Parliament of Kosovo*

Intergovernmental organisations

- EU Rule of Law Mission in Kosovo* (EULEX)
- Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)

Non-governmental organisations

- Centre for Protection of Victims and Prevention of Trafficking in Human Beings (PVPT)
- Hope and Home (SDSF)

Komentet e Qeverisë

Komentet e mëposhtme nuk janë pjesë e analizës së GRETA-s lidhur me situatën në Kosovë*

**Ministria e Punëve të Brendshme/
Ministarstvo Unutrasnjih Poslova/
Ministry of Internal Affairs**

Zyra e Koordinatorit Nacional kundër Trafikimit me Njerëz/
Kancelarija Nacionalnog Kordinatora protiv Trgovine Ljudima/
National Anti-Trafficking Coordinator's Office

Ref. your letter dated 25 January 2016

Ms. Petya Nestorova
Executive Secretary
of the Council of Europe Convention on Action
against Trafficking in Human Beings
F-67075 Strasbourg Cedex
Email: trafficking@coe.int

Dear Ms. Nestorova,

Firstly, I would like to thank you for the cooperation regarding Greta Report for Kosovo, with a hope that this cooperation will continue in the future as well.

In this document we have provided additional information regarding Greta Report.

Thank you for your cooperation and please don't hesitate to contact us for any additional information.

Yours sincerely,
Mr. Naim Muja
Head of the Secretariat of Strategies

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Naim Muja'.

Final comments for Greta Report from Kosovo

(Comments are referred to Greta report for some issues that Kosovo Authorities have initiated and implemented several specific activities that we thought they should be submitted in the report)

(58). GRETA notes that the financing of anti-trafficking activities in Kosovo* has depended to a large extent on international organisations and foreign donors. It is indicated in the new Strategy for 2015-2019 that the funds required for its implementation are to be covered mainly by Kosovo*'s budget. GRETA notes that securing funding from the budget is indispensable for the implementation of the anti-trafficking Strategy and Action Plan and considers that the Kosovo* authorities should allocate appropriate funds in the budget to action against THB, in consultation with all relevant actors (see also paragraph 19).

Regulation of Rules and Procedure of the Government No.09/2011 and Administrative Instruction No.02/2012 on the Procedures, Criteria and Methodology for the Preparation and Approval of Strategy Documents and Plans for their Implementation, requires strategies to be in line with the Government Medium-Term Expenditure Framework (MTEF) and Law on Budget. This is ensured by the development of Financial Impact Assessment (FIA) by the sponsoring institution and the Ministry of Finance. The latter develops the overall FIA by including all government institutions involved and issues an Opinion for financial compliance. Furthermore, the Opinion by the Ministry of Finance states also the amount which exceeds the planned budget.

In the case of the Strategy against THB, the overall cost of the Strategy was in line with the Government MTEF 2015-2017 and the vast majority of activities are financed by the government budget. For more detailed allocation of funds from government institutions in implementing the Strategy against THB please refer to Annex 1.

Certain activities of the Strategy against THB exceeded the budget within the MTEF by 288,000 euros or 72,000 euros per annum. According to the Opinion issued by the Ministry of Finance, this budget needs to be covered by respective institutions through international donations or during the review of the budget.

(59). As noted in paragraph 21, there was no National Co-ordinator for almost a year and on 6 October 2015, the Minister of the Interior authorised the Deputy Minister of the Interior to exercise the responsibility of National Anti-trafficking Co-ordinator. GRETA notes that the National Co-ordinator is expected to perform a variety of tasks linked to planning, monitoring and reporting on the development and implementation of the national policy against THB, as well as chairing the National Authority. The Secretariat is provided by the Secretariat for National Strategies of the Ministry of Internal Affairs, which has the task of monitoring and evaluating some 10 different strategies. GRETA notes that, in a number of countries, the structures which co-ordinate action against THB are not placed within a particular Ministry but, rather, are directly subordinated to the Cabinet of Ministers or the Prime Minister; this can be considered good practice as it demonstrates the willingness of the authorities to ensure that such structures have a genuine inter-agency functioning. GRETA considers that the Kosovo* authorities should consider establishing a fully-fledged post of National Co-ordinator supported by an office which is commensurate with the tasks at hand.

The Government Decision No.03/28 of 08.05.2015 for the approval of the Strategy against THB, paragraph 2, states that the Ministry of Internal Affairs and other competent institutions are obliged to implement the Strategy.

The Government of Kosovo with Decision No.08/51 of 25.09.2015 appointed the Minister of Internal Affairs as the National Coordinator against THB. Paragraph 3 of this decision states that the Coordinator can delegate the responsibilities to one the deputy Ministers of the Ministry of Internal Affairs. As such, the Minister of Internal Affairs with Decision No.290/2015 delegated the responsibilities to the Deputy Minister Mr. Radojevic on 06.10.2015.

Although the National Coordinator was not appointed until 25.09.2015, all the institutions implemented the Strategy, as they are obliged by the Government Decision No.03/28.

(60). GRETA invites the Kosovo* authorities to consider the designation of an independent National Rapporteur or another independent mechanism for monitoring the anti-trafficking activities of State institutions.

According to Law no. 04/L-218 Article 8, paragraph 5 the “National Coordinator will act as National Rapporteur in order to perform the assessments of trends in trafficking with humans and to measure the results of anti-trafficking operations, including the gathering of statistics in close cooperation with relevant organizations of civil society, organizations active in this field.”

Kosovo authorities will take into consideration the proposal by GRETA to designate an independent National Rapporteur or another independent mechanism based on best practices of Council of Europe member states.

(62). GRETA considers that the Kosovo* authorities should take further steps to ensure that action to combat THB is comprehensive, and in particular to:

- address internal trafficking through awareness raising, research, demand-reduction measures and measures targeting the root causes of trafficking;
- regularly convene meetings of the National Authority as envisaged in the anti-trafficking Strategy and National Action Plan;
- pay increased attention to prevention and protection measures addressing the particular vulnerability of children to trafficking, in particular children from socially vulnerable groups and displaced children;
- strengthen action to combat trafficking for the purpose of labour exploitation by involving labour inspectors, trade unions, civil society and businesses in a joint platform and improving the identification of and assistance to victims of trafficking for the purpose of labour exploitation.

Apart from the meetings that were mentioned in the GRETA report, two further meetings of the National Authority were held in a full composition (On: 30.10.2015 and 14.12.2015) and chaired by the National Coordinator. Meetings will continue to be held as provided by Law no. 04/L-218 and the National Strategy against THB.

(63). In 2013, the Ministry of Health organised, together with OSCE, training on the role of medical staff in identifying victims of trafficking. In November 2011, the Ministry of Health held training on "The role of health workers in prevention of THB". The training was based on research conducted through a questionnaire sent to 18 health institutions. The training was attended by 35 participants from mental health centres, regional hospitals and the University Clinical Centre of Pristina (emergency physicians, psychiatrists, nurses, social services officials, psychosocial counselors). Further, the Human Rights Unit at the Ministry of Health, in co-operation with the OSCE Mission in Kosovo*, organised a regional training session on the treatment and referral of victims of trafficking. The training was provided to health workers of family medicine centres and emergency medical staff within the regional hospitals. Training took place in Gjakova, Peja, Gjilan, Prizren, Mitrovica and Pristina, including a total of 179 participants. No special training has been organised regarding the issue of removal of organs. GRETA considers that, as part of their training, medical staff should be sensitised about THB for the purpose of organ removal.

Office of the National Coordinator has made a list of trainings in the field of trafficking in human beings to be conducted in 2016 which will include training of medical staff on the matter of removal of organs.

In this regard, on 10-11 December 2015, the Ministry of Health has organized a training for medical professionals on the topic: The Legislation and Mechanisms to Fight Human Trafficking, in which the topic of organ removal was also discussed. Participants of this training were primary care medical staff, while the number of participants included 46 medical professionals. The training was financially supported by Terres des Hommes, while as a lecturer was the head of the Kosovo Police Directorate for Anti-Trafficking in Human Beings. More specifically, in this training were discussed comprehensive issues of the field against trafficking and the ways of approach and treatment of the medical staff toward victims of trafficking. Besides this, the topic of human organs trafficking, as part of trafficking in human beings, was also discussed at the training. During the training it was evident that the medical professionals are prepared and informed on ways of referring the victims of trafficking and on the issue of THB for the purpose of organ removal.

(71). GRETA considers that the Kosovo* authorities should continue to improve the knowledge and sensitivity of relevant professionals (including police officers, social workers, professionals working with children, medical staff, public prosecutors, judges and the media) about THB and the rights of victims. Future training programmes should be designed with a view to improving the knowledge and skills of relevant professionals which enable them to identify victims of trafficking, to assist and protect them, to facilitate compensation for victims and to secure convictions of traffickers.

Based on the Strategy against THB, as well as an upcoming IPA project on Trafficking in Human Beings (scheduled to start in 2016), several activities are foreseen to be conducted with regards to improving capacities of Kosovo institutions involved in the fight against THB. Trainings will be delivered to all involved stakeholders, including Kosovo Police, Judges, Prosecutors, Shelters, victim advocates etc.

Specialised trainings for police, victim advocates, judges, and prosecutors include:

- Training on the implementation of covert and technical measures of investigation in cases of trafficking.
- Training for the investigation and identification of cases of child pornography / exploitation of victims of trafficking for pornography.
- Training for an early identification and interviewing techniques of trafficking victims.
- Training for investigating cases of human trafficking through the Internet.
- Common training with law enforcements (police, prosecutors and judges) in managing the investigation of trafficking cases.

Trainings for other institutions:

- Training for professional skills for victims of trafficking with a view to reintegration (MLSW, CSW, MEST)
- Training of law enforcement institutions on Standard Operating Procedures for trafficked persons (KP, SP CSW, OPAV, MLSW, NGOs for the protection of children)
- Training for Shelters staff on providing the services in cases of male trafficking victims (ONCAT and Partners).
- Training of multidisciplinary teams for the implementation of list of indicators/guidelines for an early identification (MD MIA, MLSW, donors).
- Training for journalists and media with the aim to increasing awareness on THB issues and reporting methods

(75). GRETA considers that, for the purpose of preparing, monitoring and evaluating anti-trafficking policies, the Kosovo* authorities should develop and maintain a comprehensive and coherent statistical system on trafficking in human beings by compiling reliable statistical data on measures to protect and promote the rights of victims as well as on the investigation, prosecution and adjudication of THB cases. Statistics regarding victims should be collected from all main actors and allow disaggregation concerning sex, age, type of exploitation, country of origin and/or destination. This should be accompanied by all the necessary measures to respect the right of data subjects to personal data protection, including when NGOs working with victims of THB are asked to provide information for the national database.

The Officer for implementation of the national Strategy against trafficking in human within the Secretariat of Strategies, is the responsible official to collect all reports and statistics from stakeholders of the national authority. Kosovo Police develops statistics of victims divided by sex, age, type of exploitation, country of origin and/or destination. Other institutions collect and maintain statistics and the based on Greta's recommendations, all statistics will be divvied by various categories.

(77). GRETA considers that the Kosovo* authorities should conduct and support research on THB-related issues as an important source of information for the evaluation of current programmes and for their improvement and development of future policy measures. Areas where more research is needed in order to shed light on the extent and trends of human trafficking in Kosovo* and inform policy makers include trafficking within Kosovo*, trafficking in children and trafficking for the purpose of labour exploitation.

Office of the National Coordinator based on the action plan for implementing the National Strategy against trafficking of human beings will be initiating and supporting the implementation of every initiative carried by state actors or non-governmental organizations for research in the field of trafficking in human beings in above mentioned segments in order to inform policy makers in this field.

During 2015, the Ministry of Labour and Social Welfare has drafted a statistical and analytical report, "Child labour in Kosovo", a report which is formally approved by the Minister of Labour and Social Welfare and is expected to be published this year.

Also during 2015, the Ministry of Labour and Social Welfare has drafted and finalized the Action Plan for the prevention of serious forms of child labour in Kosovo from 2015 to 2016, a document that is currently at the legal department in the Office of the Prime Minister and it is expected to be proceeded further.

(82). GRETA considers that the Kosovo* authorities should continue developing international co-operation with a view to combating THB, providing assistance to victims, and effective investigation and prosecution.

Apart from the police cooperation agreements mentioned in the report, Kosovo has improved the exchange of information with other countries in the field of human trafficking, especially through the Directorate for International Law Enforcement Cooperation Unit (ILECU). Moreover, the National Coordinator for Anti-Trafficking has signed two agreements / protocols of cooperation with the counterparts in Albania (2012) and Montenegro (2014). Such agreements will be signed with other countries in the region.

During 2015, DITHB in the field of international police cooperation for the matters of THB has exchanged information and investigated cases as follows:

International Police Cooperation / Exchange of information 2014- 2015																					
	Albania	Montenegro	Serbia	Switzerland	Germany	Netherlands	Ukraine	Sweden	Arab Emirates	Belgium	USA	Italy	Austria	Great Britain	Turkey	France	Norway	Romania	Iceland	Moldova	Total
2014	9	1	0	2	1	0	1	0	0	2	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	23
2015	12	3	2	2	1	1	0	1	1	0	0	1	0	4	0	0	1	0	1	0	30

- CASES OF COMMON INVESTIGATIONS - 2015

During 2015, DITHB has developed 3 cases of common investigation with the following countries:

Case "Adoption" 2015-DITHB-31 – Trafficking in persons /Illegal adoption of a child – the information was conducted by the authorities of Montenegro on 18.02.2015, - police authorities in Great Britain were contacted through the ILECU and at the same time we have started with joint investigations, where in Kosovo the main suspect was managed to get arrested, whilst in Britain three (3) other persons were arrested, the Victim of the case is found and placed under the custody in Britain.

Case – ADLER – 2015-DITHB-72 – Organized crime, trafficking in persons – facilitating prostitution – investigations have started together with Germany after the information exchanging, initiated by DITHB. Case involves organized crime and trafficking in human beings where it is supposed that Suspected Kosovo citizens who lives in Germany are recruiting young Kosovo females and sending them to work in Germany with the purpose of exploitation for prostitution. Few operational meetings were held between two Police forces, whereas on 09.12.2015 the investigators of DITHB in Gjilan have arrested a female/Kosovo nationality for enabling the prostitution and attempted trafficking. The case remains under joint investigation.

Case "PENTA" 2015-DITHB-14, the case has to do with the trafficking in persons and enabling of prostitution – the investigations have started together with Albania after the exchange of the basic information. There is a reasonable doubt that suspected persons are engaged in the recruitment of young females from Albania and send them to work in Kosovo at different night clubs with the purpose of exploitation for prostitution. An operational meeting was held between two Police forces. In Albania were arrested two suspects from the criminal group and the Case continuous to remain under the investigation in Kosovo.

(89). The Ministry of Education, Science and Technology works on prevention through raising awareness in schools. Since 2011, the Ministry has selected each year around 10 schools in five to six municipalities to organise awareness-raising lectures. As part of the school curriculum, information on THB is provided during civil education classes. Further, 245 teachers have been trained to provide life skills training to children, including 24 teachers working in the RAE communities. A booklet on THB has been published and will be distributed in schools. The Ministry is also developing a strategy for countering risks related to using the Internet. GRETA invites the Kosovo* authorities to step up their efforts to counter risks related to the use of the Internet, as a tool for preventing and combating THB through the Internet.

The Office of the National Coordinator has planned this year to perform training on the topic: Training for investigating cases of human trafficking through the Internet, which will also effect on increasing the awareness of officials responsible for combating and preventing THB over the internet.

It was held the Regional Conference on Protection of Children from Internet Threats organized by Kosovo Education Centre (KEC) in cooperation with the Ministry of Education, Science and Technology, this conference was held on 7 December 2015.

The Ministry of Local Government Administration MLGA in 2014-2015 held information sessions with elementary school students in the municipality of Ferizaj, where the part of session taught about the dangers of the Internet, in this case a brochure was published (7 pages explains the risks of trafficking in figurative illustrations).

The Government of Kosovo on January 2016 adopted the National Cyber Security Strategy and Action Plan 2016-2019. Specific activities are foreseen in the Action Plan under the Specific Objective 2.3 Awareness Raising, like:

- Update of the current ICT curricula in pre-university level with cyber security modules;
- Raising awareness and cooperation with parents as well as organizing visits and workshops for parents and children about the online risks;
- Inclusion of the component in the curricula of undergraduate education for the risks coming from the internet;
- Awareness of students through the implementation of curricula related to protection from online dangers;
- Preparing curricula for teaching in educational institutions regarding the protection of children online;
- Organization of awareness raising activities about safe Internet use by children;
- Development of an administrative instruction on the use of the Internet in schools.

Moreover, the Government is drafting Strategic Plan for Protection of Children from Risks of the Internet (2015-2019), which will be adopted in 2016.

(92). GRETA welcomes the efforts made in Kosovo* to develop the aspect of prevention of human trafficking through a variety of awareness-raising measures, education in schools and special actions targeted at vulnerable groups, as well as the steps taken to measure the impact of some of these activities. GRETA considers that future awareness-raising measures should be designed in light of the assessment of previous measures and be focused on the needs identified. Awareness raising should continue targeting vulnerable groups and inform the general public of forms of THB which are on the rise, such as labour exploitation, forced begging, forced commission of criminal offences and trafficking within Kosovo*.

Government of Kosovo through the Ministry of Internal affairs, respectively through the office of National coordinator against the Trafficking organizes awareness campaigns for the general public through various activities. The campaign usually lasts about a month and takes place in September-October period. This regular has for target / marking potential victims of trafficking (with special focus on children and young people), but this year the campaign envisaged in the action plan of the national strategy against trafficking in order in increasing the awareness and prevention of trafficking human beings is conducted by some members of the National Authority institutions.

Office of the National Coordinator respectively some members of National Authority conducted awareness campaigns with the purpose of preventing the trafficking in human beings, the State Prosecution / Office for the Protection and Assistance of Victims: SP/OPAV in cooperation with several local institutions and with the US Embassy Pristina have conducted a weekly campaign "A week for the rights of crime victims" with the slogan "Children do not need to know the violence" held from 19-23 October 2015, a campaign which has resulted in various activities for awareness of citizens, especially youth in the field of human trafficking

SP/OPAV on: 20.10.2015, did a promotion of the Week of the Victims of Crime in following schools: SH.M.U "Ibrahim Mazreku" in Malishevo (over 40 participants), 21.10.2015, SH.M.U "Xhelal Hajda - Toni" in Rahovec, (over 80 participants from 3 schools: SH.M.P and Multiethnic School "Ardhmëria"), 22.10.2015, SH.M.M "Hysni Zajmi" in Gjakova, (over 40 participants), 22.10.2015, SH.M.GJ "Asllan Berisha" in Rugova (over 35 participants), at these schools there was a debate with school students on raising the awareness regarding the trafficking in human beings with a special focus on the beggars. As well a round table was organized for discussing the topic: children as beggars or exploiting children for jobs which are forbidden.

Ministry of Education Science and Technology (MEST) has a big role in education and awareness of everyone within the education system on negative effects that children's work impacts in their psychological and intellectual development. Also considering that the hard work of children is closely connected with the problem of school abandoning, but even with the predispositions of involvement of children in trafficking, exploitation and organized crime, MEST has reacted on time for the integration of these subjects in educational curriculums and different activities and out of program curriculums within the school.

Within the anti-trafficking campaign for 2015, MEST held activities in schools with the subject Anti/trafficking "Prevention of THB through education" with art work, essay and other activities, according to the choice of schools it selves. But, beside this, there were also organized round table and discussions with teachers on different subjects like civil education, class monitors, classroom teachers, professional staff, student and parents councils with the topic "Prevention of the Trafficking in Persons", presentation of the National Strategy and the Action Plan against the Trafficking in Persons in Kosovo 2015-2019, but also other materials belonging to this area as well as the presentation and the distribution of the manual for teachers – JOIN US Let's prevent the trafficking in human beings. With the title 'TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS AND THE ROLE OF SCHOOL IN PREVENTING IT'. These activities are focused in 5 Kosovo municipalities, with discussions and round tables where 12 local schools were included with separate parallels.

Selected municipalities and schools for 2015 were:

1. Primary and Secondary Lower school: "Haradin Bajramii" Magurë, Lipjan
2. Secondary Higher school: "MIKSTE", Shalë, Lipjan
3. Primary and Secondary Lower school: Shtjefën Gjeqovi, Janjevë, Lipjan
4. Primary and Secondary Lower school: "Ibrahim Krasniqi", Smallushë, Lipjan
5. Secondary Economic school: "Bostan", Novobërdë
6. Primary and Secondary Lower school: "Nushi dhe Tefiku", Makresh i ulët , Novobërdë
7. Secondary Higher school: "17 Shkurti" Obili, Obiliq
8. Primary and Secondary Lower school: "Hasan Prishtina", Milloshevë, Obiliq
9. Primary and Secondary Lower school: "Edmond Hoxha", Junik
10. Secondary Higher school: "Kuvendi i Junikut", Junik
11. Secondary Higher school: "Naim Frashëri" Shtime
12. Primary and Secondary Lower school: "Lasgush Poradeci" Shtime

The manual was distributed in these municipalities: Junik, Lipjan, Novobërdë, Obiliq, Shtime, Pejë, Deçan, Istog, Rahovec, Klinë, where will be included all local schools and the separate parallels of these municipalities (in total 268 schools) this year, but also the following years, they shall be distributed in other municipalities, so all the schools in Kosovo shall be equipped with them.

The manual is distributed by one hard copy for one school but also in electronic form. In this manner teachers are able to raise the awareness of their students for the prevention of TIHB through education.

Ministry of Local Government Administration (MLGA) by the end of 2014 has started a campaign and closed in January 2015; it was an awareness raising campaign with the information sessions against the trafficking in human beings. MLGA as a competent in the structure for the prevention has conducted the campaign project concerning the awareness of the students in primary schools in the rural areas of the municipality of Ferizaj in twelve schools (12), throughout the villages: Greme, Nerodime, Zaskok, Komogllavë, Gaçkë, Prelez i Muhaxherve, Mirash, Jezercë, Tërrn, Mirosalë, Dremjak and Zllatar. From this campaign benefited 834 students, 52 participants from the teaching staff (directors, teachers), in total 886. The campaign had a special focus in prevention of the exploitation of children. This campaign was financed by MLGA and in cooperation between MLGA, the Municipality and the network of the NGO, AVONENT in Ferizaj.

(93). GRETA notes that there have so far been no campaigns targeting customers and aimed at discouraging demand that leads to human trafficking. According to the authorities, it was foreseen that the campaign in October 2015 would address this issue. GRETA considers that the Kosovo* authorities should take steps to discourage demand for the services of trafficked persons, for all forms in exploitation, in partnership with the private sector and civil society.

Office of the National Coordinator against trafficking based on law no. 04 / L-218 and Action Plan for implementation of the National Strategy against trafficking in human beings as well as other acts that cover the respective area has carried out preventive activities in collaboration with governmental and non-governmental actors in order to discourage demands for services or exploitation forms for THB. It will also continue with utmost dedication by applying protective measures based on law no. 04 / L-218 for all victims of THB.

(99). GRETA urges the Kosovo* authorities to include in the Strategy for Integration of RAE communities in Kosovo* measures to prevent human trafficking and to provide victims with assistance and protection, paying particular attention to IDPs. Special measures should be taken for the protection of internally displaced women and children.

The Kosovo government is committed to ensure and guarantee the rights of all communities in Kosovo and to adhere to international standards of human rights, as they are recorded in various international conventions, in the Kosovo Constitution and legislation.

The strategy and Action Plan for RAE communities 2016-2020 includes prioritized issues which are defined in cooperation and multiple consultations with RAE communities.

The Strategy and Action Plan aim to address the problems in four areas to ensure the inclusion of RAE communities in Kosovo society. Kosovo Government, both at central and local level provides solutions to overcome the challenges, by creating opportunities for meeting the goals of the Government of Kosovo for the inclusion of RAE communities in the education system, employment, health and better housing conditions. Gender equality and non-discrimination will be included in all the areas mentioned above as foreseen by Gender Equality and Anti-discrimination Law.

Ministry of Local Government Administration (MLGA) in cooperation with the relevant municipal structures, since 2009 has conducted a campaign for a free registration of births and late registration of RAE communities (each year April was announced as a free registration month for communities in each municipality) despite the fact that most municipalities make free registration of RAE communities throughout the year.

In this case MLGA, has sent an informing letter to all Mayors of the Republic of Kosovo and the relevant municipal structures, to inform about the beginning of a campaign to free registration of RAE communities. In the informative letter sent to municipalities was also attached the Circular memo issued by the Civil Registry Agency- MIA dated 26.03.2014 (circular was approved which facilitates late registration of RAE communities, on which occasion these communities are released from paying fines) which recommends to status civil officials for the removal of fines and other fees for services regarding community registration. This year the campaign for free registration of births and the late registration of RAE communities, started on 20 January and lasted until 15 March 2015

According to data from the municipal reports during the 3 months campaign (January-March 2015) are these data:

- Identified 233 people;
- Registered 90 people;
- Unregistered 55 people; in process of registration

While 88 people coming from various regional countries (as unregistered in Mitrovica 75 Roma and 13 Albanians in Albania, located residing in Ferizaj), are not proving evidence documents as Kosovo citizen.

(103). GRETA considers that the Kosovo* authorities should make further efforts to detect cases of THB in the context of border control, strengthen the operational co-operation between the relevant authorities and introduce a checklist to identify potential THB-related risks during the visa application system.

With the purpose of identification and referral of cases of human trafficking from the border police and other institutions, the Government of Kosovo has drafted Administrative Instruction nr. 01/2014 dated: 21.03.2014 for an early identification of victims of trafficking in persons from consular services, border police and the labor inspectorate.

Identification of victims of trafficking in human beings

(120). GRETA considers that the Kosovo* authorities should take further steps to ensure that all victims of trafficking are properly and promptly identified and can benefit from all the assistance and protection measures provided for under the Convention, and in particular to:

- **promote multi-agency involvement in victim identification by formalising the role and input of specialised NGOs and involving other relevant actors, such as labour inspectors and medical staff;**
- **ensure that all professionals who may come into contact with victims of THB are fully aware of the SOPs and receive periodic training to enable them to identify victims of THB; the indicators should be regularly updated in order to reflect the changing nature of human trafficking and types of exploitation;**
- **pursue a proactive approach to the identification of victims of trafficking for the purpose of labour exploitation by encouraging labour inspections in sectors most at risk (e.g. agriculture, construction, entertainment) and enforce Administrative Instruction No. 01/2014;**
- **pay increased attention to the identification of child victims of trafficking, including for the purpose of forced begging;**
- **strengthen the capacity of social workers to proactively identify victims of trafficking.**

Article 12 of Law no. 04 / L-218

Official identification of victims of trafficking

Official identification of victims of human trafficking is done by relevant units of the police, prosecution, victims advocate and social work centers based on Article 5 of this law, when they have reasonable suspicion to believe that a particular person is a victim of trafficking in accordance with Standard Operating Procedures drafted by the relevant authorities

In practice the official identification of trafficking victims is done by:

- Police / Police investigators from DITHB
- Victims Advocate (State Prosecutor's Office)
- Social workers from SWC
- Prosecutor

According to the Law on prevention and combating trafficking and protecting victims and Standard Procedures for trafficking persons:

Referral of victims of trafficking can be done by:

- Various governmental institutions and various law enforcement units, or other institutions as well.
- Various NGOs, citizens in general.

Police, prosecutors, in cooperation with victim advocates and social workers based on procedures for trafficking persons refer victims to appropriate shelters. The referral system functions based on the level of danger where the victims with high and medium level are referred to shelter in state shelter-ISF, while victims with a low level of risk are referred to accommodation in shelters / local NGOs that are licensed by MLSW.

There were held trainings for these issues for police officers working at border crossings, labor inspectors, consular officials etc. The brochures were distributed to raise awareness and the way of referring for trafficking issues.

Labour Inspectorate in its scope is overseeing the implementation of the law from employment and safety at work, as well as other laws related to field of labor and safety at work, and other sub-legal acts related to these areas. Labour inspectors have the mandate to carry out inspections in private and public sector, the Labour Inspectorate is supporting institution and in compliance with Administrative Instruction no. 01/2014 on early identification of THB, for list of indicators for different formats of exploitation. The labor inspectorate has held various training courses which reflected the knowledge acquired from these trainings for officials who have participated in these trainings: early identification of victims of trafficking in human beings, also in the fight against trafficking in human beings Caritas Kosovo and Caritas Albania organize a common meeting between representatives of state institutions and civil society involved in anti-trafficking, with topic about identification and reintegration of trafficking persons, as well as a study visit from five days in the Netherlands on " Identification and reintegration of victims of trafficking ", organized by the EU, training of two inspectors for trainers to implement standard procedures for referral of trafficking persons, training of four (4) labour inspectors, organized by the OSCE in two trainings, one held in Gjilan, October 2013, while the other was held in Ferizaj, November 2013 with the topic : " The organization of trainings for the Standard Operating Procedures".

Assistance to victims

(133). GRETA welcomes the fact that the law expressly specifies that assistance is not made conditional on the victim's willingness to co-operate in the investigation/prosecution and the availability of safe accommodation for women, men and children victims of THB. However, GRETA considers that the Kosovo* authorities should make additional efforts to provide assistance to victims of trafficking, and in particular to:

- **ensure that all assistance measures provided for in law are guaranteed in practice; when assistance is delegated to NGOs as service providers, the State has an obligation to provide adequate financing and ensure the quality of the services delivered by the NGOs;**

Based on the document of the standard operating procedures against trafficking in persons in Kosovo, services for the victims of trafficking are provided by all the partners within the national referral system. Regarding this category the Ministry of Labour and Social Welfare together with the government and non-government partners, social services in the Republic of Kosovo do treat in the same and on equal way all the victims of trafficking, whether they are foreign or local, regardless the race, gender, culture, ethnicity, religion, sexual orientation and work at direct protection, by including:

- Meeting the needs of the victims;
- Shelter;
- Food;
- Health treatment;
- Hygiene.
- Rehabilitation:
  - Psychological services;
  - Psycho-Social services;
  - Working with a family;
  - Family reunion;
  - Repatriation;
  - Their long term reintegration.

Based on the legislation in force, primary and secondary, and conventions for the protection of human rights and the rights of children, social services in the Republic of Kosovo do treat in the same and on equal way all the victims of trafficking, whether they are foreign or local, regardless the race, gender, culture, ethnicity, religion, sexual orientation etc.

In cases when we identified male victims of trafficking in terms of their housing, in temporary safe shelter within the Ministry of Labour and Social Welfare there is a special pavilion within the facility for male victims.

- **guarantee access to public health care for all victims of trafficking;**

There are general medical services available at victims' disposal which are offered at state health institutions and psychological services provided in Mental Health Centers, which are state institutions under the Ministry of Health. All services are provided for free and are determined by the Health law no. 04 / L-125.

Also the Ministry of Health has made a Memorandum of Understanding with Shelters' Coalition to facilitate health services for victims of trafficking and family violence, victims which are housed in these shelters. The memorandum includes access to vital medicine lists that are offered for free and appropriate systematic medical visits within these shelters.

- **ensure that conditions provided in shelters for victims of trafficking are adapted to their special needs. In this context, better balance should be struck between the need to place victims of THB in safe accommodation and the need to achieve their recovery and rehabilitation.**

Now, in the Republic of Kosovo in terms of housing and the rehabilitation of victims of trafficking in human beings operate three special shelters for housing of this category.

Temporary safe shelter is the only state shelter that provides housing and rehabilitation for victims of human trafficking. Initially, it should be noted that shelter for victims of trafficking which is located in Lipjan, operates 24 (twenty four) hours a day and accommodates / shelters victims of trafficking with high and medium security risk. The budget allocated for this shelter for a year is 80.000.00 euro.

Regarding housing, rehabilitation, and long-term reintegration, Ministry of Labour and Social Welfare through the tendering process continues buying housing and rehabilitation services for TV with a low level of risk from NGO PVPT. Also when dealing with child victims of trafficking, but resulting with low risk, NGO shelter "Hope and Homes for Children "provides housing for this vulnerable social category

Ministry of Labour and Social Welfare on the basis of Administrative Instruction No.17 / 2013 on the licensing of legal entities / organizations that provide social and family services, during this year has licensed a total of 14 non-governmental organizations that their scope of activities are social protection for people in need with social and family services.

Among these NGOs are also licensed two NGOs licensed shelters for victims of trafficking. The validity of these licenses is a three-year period. The scope and geographical coverage of these NGOs is at the national level.

So it follows that the licensing of NGOs has also become their profillization in relation to housing, treatment and rehabilitation of categories in social need.

(134). Further, GRETA urges the Kosovo* authorities to strengthen their efforts to facilitate the reintegration of victims of trafficking into society by providing them with access to education, vocational training and the labour market. In this context, the authorities should consider adopting incentives for companies employing people from disadvantaged groups.

Office of the National Coordinator welcomes your suggestion, and has consistently made efforts to empower victims of trafficking by initially offering them all the foreseen protections by the law that have an effect on their rehabilitation, and providing access to education and different training for the purpose of vocational training and preparation for the labor market, in the future, in cooperation with state and non-state actors will be seen the possibility of subsidizing any business that would guarantee their employment.

(135). GRETA also invites the authorities to continue providing regular training to all professionals responsible for implementing assistance measures for victims of trafficking, including social workers.

Office of the National Coordinator has foreseen training for the officials responsible in the field of trafficking in human beings, and in the framework of the action plan for implementation of the national strategy against the trafficking recommends actors responsible for implementing the advancement and professional development of officials responsible

Within the Ministry of Labour and Social Welfare operates a temporary safe shelter, a shelter which accommodates cases of trafficking in middle and high level of risk, as well as victims of trafficking as a witness.

Based on the assessment by the Ministry of Labour and Social Welfare during this year we have organized a three-day training for capacity building of the temporary Shelter staff. The training is aimed for professional development of staff on managing the cases of victims of trafficking within the shelter, new legislative developments, and development of communication with other entities as well as protection from professional consumption.

Also, this year we have organized a two-day visit in Tirana-Albania. The purpose of this visit had to do with the exchange of experiences in treating victims of trafficking and offering of social services within the shelter for this category. Both of these activities as a three-day training, as well as a two-day visit on the exchange of experiences is funded by the German organization for International Development GIZ within the project, "Regional Programme for Social Protection and Prevention of Trafficking in Human Beings", a program which is implemented in cooperation with the Ministry of Labour and Social Welfare.

With the support of the European Commission, respectively TAIEX instrument in cooperation with Centrum Kinderhandel Mensenhandel, relevant unit that does the housing and accommodation of victims of trafficking in the Netherlands, from 20 to 23 April 2015, organized a study visit in the city of Leeuwarden, Netherlands.

The purpose of this visit was more detailed information regarding the functioning of housing system, accommodation and treatment of victims of trafficking in this country. During this study visit there were held meetings with various institutions of social services, justice and internal affairs (police).

(147). GRETA also considers that the Kosovo authorities ensure that victims of THB are systematically informed in a language they can understand of the right to be granted with a residence permit.

This issue has been addressed and the police and ministry authorities usually use the interpreters in court list or contracted translators from asylum centre - MIA.

(155). GRETA urges the Kosovo* authorities to adopt measures to facilitate and guarantee access to compensation for victims of trafficking, and in particular:

- ensure that victims of trafficking are systematically informed in a language that they can understand of the right to seek compensation and the procedures to be followed;
- enable victims of trafficking to exercise their right to compensation by ensuring their effective access to legal aid, by building the capacity of legal practitioners to support victims to claim compensation through criminal and civil proceedings, and including entitlement to compensation in existing training programmes for law enforcement officials and the judiciary;
- enable victims of trafficking who have left Kosovo* to benefit from the possibilities to claim compensation.

Based on implementation of law no. 05 / L -036 on the Compensation of Victims of Crime, which comes into force in June 2016 are foreseen the means of compensating the victims of trafficking, whether they are domestic or foreign victims.

(160). GRETA considers that the Kosovo* authorities should take steps to ensure that the return of victims of THB is conducted with due regard to their rights, safety and dignity, including the right to *non-refoulement* (Article 40(4) of the Convention), and in the case of children, by fully respecting the principle of the best interests of the child.

Law on Foreigners no. 04 / L-219 regulates the return of foreign victims of trafficking identified in Kosovo:

Article 64

Return of victims of human trafficking

1. The safe return of a foreigner who has the status of the victim is done by MIA, taking care of his rights, safety and dignity. The return should possibly be voluntary and non-return principle should always be taken into consideration.

2. Minors who are victims of human trafficking will not be returned to any other state, if after risk assessment and safety is suspected that such return would not be in the best interest of the minor.

Identified foreign victims of trafficking are offered all housing services, defense, health and other rights as local victims.

Law on Foreigners specifies that the costs of voluntary return to their country of origin or settlement in a third country, bears the Ministry of Internal Affairs.

Under the Code of Criminal Procedure, Article 218 Victims' defender complements the declaration on the damage and also the victim is assisted if he / she wants to set up civil charges about damage claim.

With the entry into force in 2016 of the law on compensation of victims of crime, there will be regulated and even better clarified the procedures of compensation of damage.

(161). Article 171, paragraph 1, of the Kosovo* Criminal Code provides for a fine and imprisonment of five to 12 years for the basic offence of human trafficking. When the offence is committed within a 350 meter radius of a school or other locality which is used by children, or when the offence is committed against a person under the age of 18, the punishment is a fine and imprisonment of three to 15 years. GRETA notes that the lower threshold of the penalty in case of trafficking in children (three years) is inferior to than that in the case of trafficking in adults (five years) and urges the Kosovo* authorities to address this discrepancy.

This issue is already addressed at the Ministry of Justice, an institution that is responsible for submitting laws for amendment at the Parliament and with the amendment of the Criminal Code of Kosovo the articles will be amended accordingly.

(162). Article 171, paragraphs 3 to 5, of the CC provide for aggravating circumstances in the following situations: committing the offence by an organised group, which is punished by a fine of up to 500 000 euros and imprisonment of seven to 20 years; committing the offence by an official in abuse of his/her position, which is punishable by a fine and imprisonment of five to 15 years (no less than 10 years if the offence was committed by an organised group); the offence resulting in the death of one or more persons, which is punished by imprisonment of not less than 10 years or life imprisonment. GRETA notes that the last aggravating circumstance does not fully correspond to the aggravating circumstance of "the offence deliberately or by gross negligence endangering the life of the victim" provided for in Article 24 of the Convention and urges the Kosovo* authorities to ensure that all the aggravating circumstances provided for in the Convention are duly reflected in domestic law.

This issue is already addressed at the Ministry of Justice, an institution that is responsible for submitting laws for amendment at the Parliament and with the amendment of the Criminal Code of Kosovo the articles will be amended accordingly.

(164). GRETA was informed that even when the prosecution brings charges for human trafficking, judges tend to reclassify the case as "facilitating or compelling prostitution" (Article 241 of the CC). There appears to be an overlap between the elements of Article 171 and paragraph 3 of Article 241, which reads as follows: "Whoever, by force or serious threat, or by holding another person in a situation of personal or economic dependency compels such person to engage in prostitution, shall be punished by a fine and imprisonment from one to eight years." The use of this provision rather than Article 171 results in fewer convictions for THB as well as shorter sentences. GRETA considers that the Kosovo* authorities should examine the relationship between Articles 171 and 241(3) of the CC with a view to clarifying the scope of application of these two provisions. The Kosovo* authorities should be prepared to readjust on the basis of this examination the content and the application of these provisions.

This issue is already addressed at the Ministry of Justice, an institution that is responsible for submitting laws for amendment at the Parliament and with the amendment of the Criminal Code of Kosovo the articles will be amended accordingly.

(165). Pursuant to Article 172 of the CC, "whoever withholds another person's personal identification documents or passport knowing that the person is a victim of criminal offences provided for in Articles 169 and 171, shall be punished by imprisonment of one to five years". When the offence is committed by an official abusing his or her position or authorisation, the perpetrator shall be punishable by imprisonment of three to seven years. GRETA notes that the other actions listed in Article 20 of the Convention (removing, concealing, damaging or destroying a travel or identity document of another person committed intentionally and for the purpose of enabling THB) are not established as criminal offences and urges them to amend the legislation accordingly.

This issue is already addressed at the Ministry of Justice, an institution that is responsible for submitting laws for amendment at the Parliament and with the amendment of the Criminal Code of Kosovo the articles will be amended accordingly.

(177). Chapter XVII of the CCP contains provisions concerning the temporary freezing of assets, while Chapter XVIII deals with confiscation (including temporary confiscation, temporary measures for securing property and procedures after indictment) and forfeiture. GRETA was informed that there is a specialised unit dealing with this but there have been very few cases because the power to freeze/confiscate assets was still very new (less than two years). Seized assets were said to be sold and the proceeds go into the general state budget, but no precise figures were available. GRETA recalls that the confiscation of criminal assets, which requires prior detection, identification and seizure of the illegal assets at the time of the criminal investigations, is crucial to reinforce the effect of the penalty and to ensure the payment of compensation to the victim. GRETA urges the Kosovo* authorities to make full use of the possibility of seizure and confiscation of criminal assets linked to human trafficking.

Now, in most cases of trafficking in persons beside the criminal investigation, financial investigations are conducted as well, within the police there is a specialized section for investigation of integrated financial cases of organized crime, human trafficking, drug trafficking, smuggling of migrants etc.

(178). Reference should be made to a case of THB for the purpose of sexual exploitation dating back to 2012, which involved 23 Moldovan women. The police used special investigation techniques (surveillance of online communication) to investigate this case, which involved five facilities in the region of Gjakova recruiting women as waitresses and dancers, with the involvement of recruiters in the Republic of Moldova, and subsequently forcing them to provide sexual services. The Kosovo* police collaborated intensively with the Moldovan police in the investigation of this case. The women were identified as victims of THB and were briefly accommodated in the State shelter. At their own request, they were repatriated to the Republic of Moldova, but statements were taken from them beforehand. At trial the defendants were convicted of facilitating prostitution. The longest sentence was 2 years and 6 months, and the defendant reportedly spent only one year in prison. The case is now under appeal. According to information provided by the authorities in their comments on the draft GRETA report, the Court of Appeal annulled the decision of the trial court and sent the case for retrial. The trial was scheduled for September 2015. GRETA would like to be kept informed on the outcome of the trial.

According to the Kosovo Judicial Council the case is still under the proceeding at the first instants basic court and final decision has yet to be rendered.

(180). GRETA sought information during the visit to Kosovo* concerning the Medicus Clinic Case and was informed that the conviction was not final and the case was being appealed. GRETA would like to be informed of the decision of the court of appeal. According to media reports, the director of the clinic and another doctor involved in the case continue to practice at the University Clinical Centre of Kosovo*. As regards the licensing procedures of medical facilities, a representative of the Ministry of Health informed GRETA that it is currently not legally possible to perform an organ transplant in Kosovo*.

According to the Kosovo Judicial Council the case is still under the proceeding at the Appeal Court.

(181). GRETA considers that the Kosovo* authorities should:

- **develop further the training and specialization of investigators, prosecutors and judges with a view to ensuring that human trafficking offences are effectively investigated and prosecuted, leading to proportionate and dissuasive sanctions;**
- **strengthen efforts to investigate, prosecute and convict traffickers for labour exploitation.**

At the Training Program for 2016, in the framework of continuous training for judges and prosecutors, Kosovo Judicial Institute -KJI is planning to organize a training in June for Trafficking in Persons. In addition, in other trainings dealing with organized crime, different aspects of human trafficking can be treated.

The Office of National Coordinator has foreseen to hold these trainings in the field of trafficking in human beings.

Regarding specialized (special) training needs for police, victim advocates, prosecutors and judges:

1. Training on the implementation of covert and technical measures of investigation in cases of trafficking in persons.
2. Training for the investigation and identification of cases of child pornography / exploitation of victims of trafficking for pornography.
3. Training for early identification and interviewing techniques of victims of trafficking.
4. Training for investigating cases of human trafficking through the Internet.
5. Common training with law implementers (police, prosecutors and judges) in the management of the investigation of trafficking cases.

(187). GRETA urges the Kosovo* authorities to make full use of the available measures to protect victims and witnesses of THB and to prevent intimidation during the investigation as well as during and after court proceedings.

In the context of Kosovo Police, there is a Special Directorate for protection of witnesses which has jurisdiction under the Law on protection of witnesses No.04/L-015 published in the Official Gazette of the Republic of Kosovo/no.13/1 September 2011, Pristina.

In this case, the victims-witnesses requiring protection when they have to give their testimony, till now there was no need to refer any victim in this Directorate

The list of abbreviations used in the report:

ONTAC-The Office of National Anti-Trafficking Coordinator
 MIA-The Ministry of Internal Affairs
 MLSW-The Ministry of Labour and Social Welfare
 CSA-Center for Social Affairs
 MEST -The Ministry of Education, Science and Technology
 KP-The Kosovo Police
 SP-State Prosecutor
 VAAO -Victim's Advocacy and Assistance Office
 MJ-The Ministry of Justice
 MH-The Ministry of Health
 KP-DITHB Directorate for Investigations of Trafficking in Human Beings
 MLGA-Ministry of Local Government Administration
 CPVPT -Center for Protecting Victims and Preventing Trafficking